

“Məqsədimiz Azərbaycanın hər bir bölgəsini inkişaf etdirməkdir”

Heydər ƏLİYEV
Ümummilli lider

“Biz üçüncü proqramı da 2018-ci ilə qədər uğurla icra etməliyik. Əminəm ki, üçüncü proqramın icrası ilə də bağlı heç bir problem olmamalıdır. Proqramı icra etmək üçün bütün cəmiyyət səfərbər olmalıdır və biz buna nail olacağıq”

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
İQTİSADİYYAT NAZİRLİYİ**

**“AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI REGIONLARININ
2014-2018-Cİ İLLƏRDƏ SOSIAL-İQTİSADI İNKİŞAFI DÖVLƏT
PROQRAMI”NIN İCRASININ DÖRDÜNCÜ İLİNİN YEKUNLARI**

UĞURLU SİYASƏTİN NƏTİCƏLƏRİ

BAKI - 2018

“AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI REGIONLARININ 2014-2018-Cİ İLLƏRDƏ SOSIAL-İQTİSADI İNKİŞAFI DÖVLƏT PROQRAMI”NIN TƏSDİQ EDİLMƏSİ HAQQINDA

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

Azərbaycan Respublikası regionlarının inkişafı ölkədə uğurla həyata keçirilən davamlı sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının mühüm tərkib hissəsidir. Regionların inkişafı sahəsində qəbul edilmiş və uğurla həyata keçirilmiş dövlət proqramlarında, habelə regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair əlavə tədbirlərlə bağlı sərəncamlarda nəzərdə tutulmuş vəzifələrin icrası ölkədə qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafına, regionlarda kommunal xidmətlərin və sosial infrastruktur təminatının keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, sahibkarlıq mühitinin daha da yaxşılaşdırılmasına, investisiya qoyuluşunun artmasına, yeni müəssisələrin və iş yerlərinin açılmasına, nəticədə əhalinin məşğulluğunun artırılmasına və yoxsulluq səviyyəsinin azaldılmasına təkan vermişdir.

Dövlət proqramlarının icra olunduğu 10 il ərzində ümumi daxili məhsul 3,2 dəfə, o cümlədən qeyri-neft sektoru 2,6 dəfə, sənaye 2,7 dəfə, kənd təsərrüfatı 1,5 dəfə, investisiyalar 6,5 dəfə, əhalinin gəlirləri 6,5 dəfə, orta aylıq əməkhaqqı 5,5 dəfə artmışdır.

Bu müddətdə həyata keçirilmiş məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində ölkədə 900 mini daimi olmaqla 1,2 milyondan çox yeni iş yeri, 55,6 min müəssisə yaradılmış, işsizlik 5 faizə, yoxsulluq səviyyəsi isə 5,3 faizə enmişdir. Dövlət proqramları çərçivəsində görülmüş genişmiqyaslı işlər regionların qarşıdakı illərdə də inkişafı üçün möhkəm zəmin yaratmışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 3-cü bəndini rəhbər tutaraq, ölkədə növbəti illərdə iqtisadiyyatın diversifikasiyasının, qeyri-neft sektorunun və regionların inkişafının davamlılığının təmin edilməsi, infrastrukturun və sosial xidmətlərin daha da yaxşılaşdırılması məqsədi ilə qərara alıram:

1. “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” təsdiq edilsin.
2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:
  - 2.1. aidiyyəti mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları ilə birlikdə Dövlət Proqramının icrasını təmin edən zəruri tədbirlər görsün;
  - 2.2. Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi ilə birlikdə hər il üçün Dövlət Investisiya Proqramı tərtib edilərkən Dövlət Proqramında illər üzrə nəzərdə tutulan tədbirlərin icrasını təmin etsin;

- 2.3. Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi ilə birlikdə Dövlət Proqramının maliyyələşdirilməsinə investisiyaların cəlb edilməsi məqsədi ilə beynəlxalq maliyyə institutları, xarici ölkələrin müvafiq qurumları və iş adamları ilə danışıqlar aparsın;
- 2.4. bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.
3. Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi Dövlət Proqramında nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsini əlaqələndirsin və onun icrasının gedişi barədə ildə bir dəfə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 27 fevral 2014-cü il.
№ 118

“2014-cü ildə qəbul olunmuş üçüncü Dövlət Proqramı da yerlərdən gələn təkliflər əsasında və ölkəmizin strateji istiqaməti nəzərə alınaraq tərtib edilmişdir. Proqramların məqsədi məhz ondan ibarətdir ki, bütün mövcud problemlər, insanları narahat edən sosial məsələlər öz həllini tapsın”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” haqqında

Regionların hərtərəfli inkişafı sahəsində 2004-cü ildən başlanılmış məqsədyönlü siyasətin davamı olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2014-cü il 27 fevral tarixli 118 nömrəli Fərmanı ilə “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” təsdiq edilmişdir.

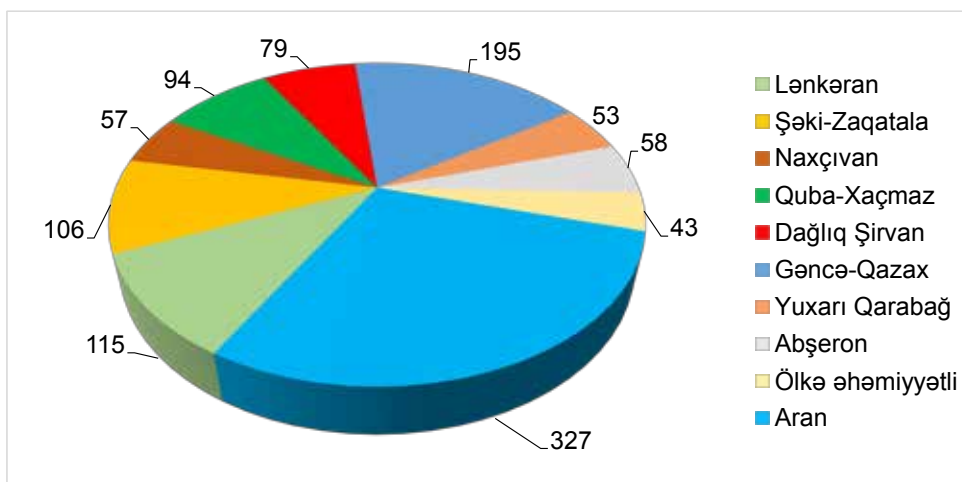
Dövlət Proqramında bütün regionlarda mövcud potensialdan daha səmərəli istifadə etməklə qeyri-neft sektorunun inkişafı, kommunal xidmət və digər infrastruktur obyektlərinin, yeni istehsal və emal müəssisələrinin yaradılması, mövcud müəssisələrdə istehsal fəaliyyətinin genişləndirilməsi, rabitə və informasiya texnologiyalarının tətbiqinin sürətləndirilməsi, sosial infrastrukturun yaxşılaşdırılması, o cümlədən müasir standartlara uyğun təhsil, elm, səhiyyə, mədəniyyət və idman obyektlərinin inşası, yenidən qurulması, əlillər və şəhid ailələri üçün yaşayış binalarının tikintisi üzrə kompleks tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur.

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın əsas məqsədi ölkədə qeyri-neft sektorunun inkişafı, iqtisadiyyatın diversifikasiyası, regionların sürətli inkişafı istiqamətində tədbirlərin davam etdirilməsi, xüsusi ilə kəndlərin inkişafı ilə bağlı infrastrukturun və sosial xidmətlərin daha da yaxşılaşdırılmasından ibarətdir.

Ümumilikdə, Dövlət Proqramının Tədbirlər Planı çərçivəsində həyata keçiriləcək tədbirlər 2 səviyyədə müəyyənləşdirilmişdir:

- Ölkə əhəmiyyətli tədbirlər;
- Ölkənin iqtisadi rayonları səviyyəsində həyata keçiriləcək tədbirlər.

Dövlət Proqramının Tədbirlər Planında ümumilikdə 1127 tədbir, o cümlədən ölkə əhəmiyyətli 43, iqtisadi rayonlar üzrə 1084 tədbir nəzərdə tutulmuşdur.

Dövlət Proqramının Tədbirlər Planı aşağıdakı sahələr üzrə tərtib edilmişdir:

- Vergi və pul-kredit siyasəti;
- Sənaye və kənd təsərrüfatı sahəsinin inkişafı tədbirləri;
- Turizm sahəsinin inkişafı;
- Ekologiya və təbii sərvətlərdən istifadə tədbirləri;
- Yol təsərrüfatı və nəqliyyat tədbirləri;
- Elektrik enerji təchizatı;
- İstilik təchizatı;
- Qaz təchizatı;
- Rabitə xidmətlərinin yaxşılaşdırılması tədbirləri;
- Su təchizatının və kanalizasiya xidmətlərinin yaxşılaşdırılması tədbirləri;
- Meliorasiya və irriqasiya tədbirləri;
- Əhalinin təhlükəsizliyi tədbirləri;
- Mənzil təsərrüfatı və abadlıq-quruculuq tədbirləri;
- Sosial müdafiə tədbirləri;
- Mədəniyyət müəssisələrinin tikintisi və yenidənqurulması;
- Gənclər və idman müəssisələrinin tikintisi və yenidənqurulması;
- Səhiyyə müəssisələrinin tikintisi və yenidənqurulması;
- Təhsil müəssisələrinin tikintisi və yenidənqurulması.

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın icrası ölkə iqtisadiyyatında mühüm əhəmiyyət kəsb etməklə, 2017-ci il ərzində makroiqtisadi sabitliyin təmin olunmasında, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişlənməsində, yeni müəssisələrin və yeni iş yerlərinin yaranmasında, infrastruktur və kommunal xidmətlərin səviyyəsinin daha da yüksəldilməsində və əhalinin rifah halının daha da yaxşılaşdırılmasında müstəsna rol oynamışdır.

Ölkədə, o cümlədən regionlarda yeni iş yerlərinin yaradılması, sahibkarlığın inkişafı, infrastruktur təminatının yaxşılaşdırılması və əhalinin kommunal xidmətlərə olan tələbatının ödənilməsi, sosial problemlərinin həlli istiqamətində tədbirlər 2017-ci il ərzində də uğurla icra olunmuşdur.

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın icrasının üçüncü ilinin yekunlarına həsr olunan konfransda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin giriş nitqi

Bu gün biz Azərbaycan regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının icrasını müzakirə edəcəyik, bu il görüləcək işlər haqqında danışacağıq.

Bütün obyektiv çətinliklərə baxmayaraq, 2016-cı ildə Azərbaycan iqtisadiyyatı inkişaf etmişdir və bütün əsas vəzifələr icra olunmuşdur. İqtisadiyyatın əsas göstəriciləri müsbətdir. Kənd təsərrüfatı 2,6 faiz, ölkəmizin qeyri-neft sənayesi isə 5 faiz artmışdır. Dünyada neftin qiymətinin üç-dörd dəfə aşağı düşməsinə baxmayaraq, əvvəlki illərdə görülmüş işlər və keçən il apardığımız dərin islahatlar nəticəsində biz bu inkişafı təmin edə bilmişik.

Əlbəttə, dünyada bu gün də davam edən iqtisadi və maliyyə böhranı bizim işimizə də öz mənfi təsirini göstərdi. Ancaq hesab edirəm ki, Azərbaycan digər ölkələrlə müqayisədə bu ağır vəziyyətdən minimum itkilərlə çıxıb bilmişdir. Keçən il yüz mindən çox daimi iş yeri yaradılmışdır. Bu proses 2004-cü ildən bu günə qədər davam edir.

Biz Neft Fondunun valyuta ehtiyatlarını qoruya bilmişik. Hesab edirəm ki, bu da çox əlamətdar hadisədir. Çünki neftlə zəngin olan ölkələrin böyük əksəriyyəti öz valyuta ehtiyatlarının bir hissəsini xərcləmişdir. Biz isə çalışdıq və buna nail olduq ki, valyuta ehtiyatlarımızı qoruyaq. Çünki valyuta ehtiyatlarımız həm bu gün, həm də sabah üçün lazım olacaq və bütövlükdə bu, bizim iqtisadi imkanlarımızı, iqtisadi müstəqilliyimizi möhkəmləndirən amildir.

Deyə bilərəm ki, 2016-cı ildə gördüyümüz işlərə dünyanın mötəbər beynəlxalq iqtisadi qurumları da yüksək qiymət verirlər. Onların arasında dünyanın ən böyük qeyri-hökumət iqtisadi qurumu, bütün dünya liderlərini, dünyanın siyasi-iqtisadi elitasını birləşdirən Davos Dünya İqtisadi Forumu Azərbaycan ilə bağlı verdiyi hesabatda yenə də müsbət rəy bildirmişdir. Beləliklə, ölkələrin rəqabətqabiliyyətliliyinə görə Azərbaycan üç pillə irəliləyərək 37-ci yerdə qərarlaşmışdır. Digər göstəriciyə - inkişaf edən ölkələr arasında inkişafa görə isə, - bu hesablama təxminən 80-ə yaxın inkişaf edən ölkəni cəmləşdirir, - Azərbaycan birinci-ikinci yerləri bölüşür. Bax, budur, aparıcı beynəlxalq iqtisadi qurumların bizim işlərimizə verdikləri qiymət.

Biz, əlbəttə ki, öz işimizi reyting almaq üçün qurmuruq. Ancaq, əlbəttə, belə bir fikirlər ortalığa qoyulanda bu, həm bizi daha da sevindirir, eyni zamanda, bu, dünyanın bütün maliyyə qurumlarına bir siqnaldir. Ona görə bu gün Azərbaycan üçün istənilən layihəyə kredit almaq artıq çoxdan problem deyil. Hətta indiki siyasətimiz ondan ibarətdir ki, biz xarici kreditlərə o qədər də böyük meyil göstərməyək. Çalışmalıyıq ki, bundan sonra da bütün işləri daxili imkanlar hesabına görək. Çünki xarici borcun artması müsbət hal deyil. Bizdə isə bu göstərici də çox yaxşı səviyyədədir, təqribən 20 faiz səviyyəsindədir. Bu da əvvəlki illərlə müqayisədə daha da böyük rəqəmdir. Bunun da səbəbi manatın devalvasiyaya uğramasıdır. Ondan əvvəlki dövrdə bizim xarici borcumuz 10 faiz həddini keçməyib. Bu gün də bu, məqbul səviyyədədir. Amma biz çalışmalıyıq ki, bu, artmasın, əksinə, azalsın. Xarici borcu azaltmaq üçün biz xarici kreditləri çox böyük ehtiyatla almalıyıq. Ancaq ölkəmiz üçün strateji əhəmiyyət daşıyan layihələrə biz xarici borcu ala bilərik.

Bir sözlə, hesab edirəm ki, 2016-cı ildə ümumi iqtisadi inkişaf müsbət qiymətləndirilməlidir. Xüsusilə bölgələrdə aparılan işlər də öz dinamikasını saxlamışdır. Keçən il bölgələrdə çox böyük işlər görülmüşdür.

Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət proqramlarının icrası bölgələrimizin simasını dəyişdirmişdir. Bugünkü konfrans sayca 14-cüdür. On dörd ildir ki, biz hər il ilin əvvəlində görülən işlərə qiymət veririk, nöqsanları aşkar edirik və gələcək üçün fəaliyyət planımızı tuturuq. Bu il də bu ənənəyə sadıq qalaraq bu konfransı keçiririk. Burada mərkəzi, yerli icra orqanlarının rəhbərləri, aparıcı biznes qurumlarının nümayəndələri iştirak edirlər. Konfransın birinci hissəsindən sonra tədbir işinə davam edəcək. Əminəm ki, aparılacaq diskussiyalar və müzakirələr bu il ərzində görülməyəcək əlavə işlər haqqında fikir formalaşdırmağa imkan verəcək.

Əslində, biz regional inkişaf proqramlarını tərtib edərkən bölgələrdən rəylər aldıq. Bizim bu gün müzakirə etdiyimiz və 2014-cü ildə qəbul olunmuş üçüncü Dövlət Proqramı da yerlərdən gələn təkliflər əsasında və ölkəmizin strateji istiqaməti nəzərə alınaraq tərtib edilmişdir. Proqramların məqsədi məhz ondan ibarətdir ki, bütün mövcud problemlər, insanları narahat edən sosial məsələlər öz həllini tapsın. Bizim proqramlarımız çox konkretdir. Qarşıya çox konkret hədəflər qoyulur və deyə bilərəm ki, həm birinci, həm də ikinci proqram artıqlaması ilə və uğurla icra edilmişdir. Əminəm ki, üçüncü proqramın taleyi də eyni olacaq.

2004-cü ildə birinci proqramın qəbul edilməsi tarixi hadisə idi. Çünki regionların inkişafı, ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi istiqamətində atılan bu addımlar, infrastruktur ilə bağlı olan layihələr, bax, bugünkü realığı yaratmışdır. Əgər o vaxt biz proqramı mənim təşəbbüslə qəbul etməsəydik, bu gün, əlbəttə ki, regionlarda bugünkü uğurları əldə edə bilməzdik. Bizim bütün bölgələrimiz, bütün şəhərlərimiz abadlaşmış, gözəlləşmiş. Bakı şəhəri, bizim əsas şəhərlərimiz - Gəncə, Sumqayıt göz oxşayır, dünya üçün bir nümunədir. Bizim bütün şəhərlərimizdə abadlıq-quruculuq işləri aparılmışdır, böyük infrastruktur layihələri icra edilmişdir. Bu, imkan verir ki, bu gün Azərbaycan dinamik inkişaf etsin. Bu, imkan verir ki, biznes strukturları bu imkanlardan səmərəli istifadə etsinlər.

Bizim proqramımızın birinci mərhələsi daha çox infrastruktur layihələri ilə bağlı idi. Bu da təbii idi. Çünki biz 2004-cü ildə enerji təhlükəsizliyimizi tam təmin edə bilməmişdik. O vaxt bizim əsas neft kəmərimiz Bakı-Tbilisi-Ceyhan inşa edilirdi. O vaxt biz xaricdən elektrik enerjisi və qaz alırdıq. Bu asılılıq, əlbəttə, imkan vermirdi ki, biz istədiyimiz dərəcədə inkişaf edək. Yeni, bizim inkişafımızı ləngidən xarici amillər idi. Biz xaricdən istədiyimiz qədər enerji, qaz ala biləcəyik, yoxsa yox və hansı qiymətə alacağımız?! Ona görə birinci hədəf enerji müstəqilliyimizi təmin etmək idi. Biz buna qısa müddət ərzində nail olduq. 2004-cü ildən bu günə qədər ölkəmizdə 26 elektrik stansiyası tikilmişdir. Bu stansiyaların ümumi istehsal gücü 2400 meqavattır. İndi təsəvvür edin, əgər biz bunu etməsəydik, bu gün necə yaşaya bilərdik, necə inkişaf edə bilərdik?!

Onu da deməliyəm ki, son 13-14 il ərzində yaradılmış elektrik gücü təxminən bütün əvvəlki illərdə yaradılmış gücə bərabərdir. Bu gün bizim 35 elektrik stansiyamız varsa, onların 26-sı proqram icra edilərkən

tikilmişdir. O vaxt Azərbaycanda qazlaşdırma 51 faiz səviyyəsində idi. Bölgələrdə isə, demək olar ki, təbii qaz yox idi. Bu gün Azərbaycanda qazlaşdırmanın səviyyəsi 92 faizə qalxıb.

2004-cü ildən bu günə qədər təxminən 11 min kilometr avtomobil yolu tikilmişdir. Bu, həm magistral yollara, həm də şəhərlərarası və kənd yollarına aiddir. Bu yol infrastrukturunu həm insanlara rahatlıq verir, eyni zamanda, iqtisadi inkişaf üçün də mühüm amildir. Yol olmayan yerdə nə investisiya, nə iş yeri, nə də bir inkişaf olacaq. Ona görə yol infrastrukturuna çox böyük diqqət verilmişdir. Bununla bərabər, yol tikintisində kifayət qədər çox işçi qüvvəsi iştirak edir və beləliklə, biz məşğulluğu təmin edə bilmişik. Müasir yol infrastrukturunu yaradılıb, bu proses davam etdirilir. Bu il görülməli işlər haqqında danışacağıq və qarşıya məqsəd qoyulub ki, bütün yollarımız yüksək səviyyədə olsun, magistral, şəhərlərarası, kənd yolları, fərq etməz, bütün yollar.

Kənd təsərrüfatını stimullaşdırmaq üçün böyük meliorativ tədbirlər görülmüşdür. Yüz minlərlə hektar torpağın meliorativ vəziyyəti yaxşılaşdırılmış və ya yeni suvarılan sahələr dövrüyyəyə buraxılmışdır. Dörd su anbarı tikilmişdir. Xüsusilə, onların arasında ən böyük Taxtaköprü və Şəmkiçay su anbarlarını qeyd etmək istəyirəm. Tovuzçay, Göytəpə su anbarları tikilmişdir. Bu da çox böyük vəsait tələb edən məsələlərdir, amma çox lazımdır. Çünki əfsuslar olsun ki, bizim su ehtiyatlarımız ölkəmizin hüduklarından kənarda formalaşır. Ona görə biz sudan səmərəli istifadə etməliyik və ölkə daxilində elə imkanlar, elə infrastruktur, rezervuarlar yaratmalıyıq ki, həm ehtiyatımız olsun, həm də biz əkin sahələrini genişləndirə bilək. Bu sahə də çox böyük investisiya tələb edən sahə idi. Hesab edirəm ki, bu sahədə əsas işlər görülmüşdür. Mən görülməli işlər haqqında bir qədər sonra fikirlərimi bildirəcəyəm.

Beləliklə, deyə bilərəm ki, birinci proqramdan sonra əsas infrastruktur layihələri icra edildi. Mən çox şadam ki, biz bunu qısa müddət ərzində etdik. Mən həmişə çalışırdım ki, biz bunları vaxt itirmədən edək. Çünki bu, ölkəmizin inkişafı, gələcəyimiz üçün zəruridir. Bu infrastruktur bundan sonra onilliklər ərzində xalqımıza, dövlətimizə xidmət edəcək. Bu, bizim ölkəmizi böyük dərəcədə gücləndirmişdir, elə bir imkan yaratmışdır ki, bu gün Azərbaycanda istənilən sahəyə investisiya qoymaq istəyən qurumlar fəallaşır. Investisiya ancaq o yerə qoyulur ki, orada artıq baza infrastrukturunu var. Əgər iş görmək istəyən hansısa investor görsə ki, işıq, qaz, su yoxdur, heç vaxt investisiya qoymaz. Yaxud da heç bir investor öz hesabına infrastruktur layihələrinə pul qoymaz. Bu, dövlətin işidir. Biz bunu daxili və xarici investorlar üçün görmüşük.

O ki qaldı, daxili biznes qurumlarının fəaliyyətinə, deyə bilərəm ki, bu illər ərzində Azərbaycanda güclü və fəal milli biznes sinfi formalaşmışdır. Əlbəttə, dövlət də bu sahədə öz dəstəyini əsirgəməmişdir. Mən iş adamları ilə daim təmasdayam, görüşlər keçiririk, onların problemlərinin həlli ilə məşğuluq və onlara həmişə siyasi və maddi dəstək verilir. Çünki mən yaxşı başa düşürdüm ki, ilkin kapital olmadan heç bir işi görmək mümkün deyil. Bir də ki, heç bir biznesmen, iş adamı riskli yerlərə, ölkələrə heç vaxt pul qoymaz. Ona görə təhlükəsizlik, sabitlik, gözəl ictimai ab-hava, biznesə dövlət dəstəyi və maddi dəstək, - bax, hesab edirəm ki, bu amillər milli biznes sinfini formalaşdırıb.

Son illər ərzində - 2004-cü ildən bu günə qədər Azərbaycan sahibkarlarına təxminən 2 milyard manat dəyərində güzəştli şərtlərlə kreditlər verilmişdir. Bu kreditlər ölkə iqtisadiyyatının inkişafına böyük dəstək olmuşdur. Onu da deməliyəm ki, bu il Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun xətti ilə veriləcək güzəştli kreditlərin hamısı əvvəlki illərdə verilmiş və qaytarılmış kreditlər hesabına veriləcək. Yəni, artıq dövlət bu yükü, necə deyərlər, öz üzərindən kənara qoyub. Bax, məqsəd də ondan ibarət idi. Hər il biz böyük məbləğdə - 200 milyon, bəzi hallarda 250 milyon manat ayırırdıq və bu vəsait hesabına işlər görülmürdü, iş yerləri açılırdı, böyük biznes imkanları yaradılırdı. Eyni zamanda, vaxt gəldi ki, artıq dövlət bu pulu büdcədən ayırmır və biz bunu qaytarılmış kreditlər hesabına edirik.

Hesab edirəm ki, bu da bir yenilik idi. Mən xatırlamıram ki, hər hansı bir ölkədə biznes strukturlarına dövlət tərəfindən, bax, bu formada yardım göstərilsin. Onu da qeyd etməliyəm ki, bizim təcrübəmizdən indi bir çox ölkələr istifadə edirlər və bizi nümunə kimi göstərirlər. Ona görə infrastruktur layihələri, onunla paralel olaraq biznes mühitinin yaxşılaşdırılması, biznesə göstərilən diqqət və əlbəttə ki, sosial infrastrukturun yaradılması vahid bir proqram çərçivəsində uğurla icra edilir.

Mən dəfələrlə demişəm, bu gün də demək istəyirəm ki, bizim siyasətimizin məqsədi ölkəmizi gücləndirməkdir, müstəqilliyimizi möhkəmləndirməkdir və dayanıqlı inkişafa nail olmaqdır. Əlbəttə, məqsədimiz ondan ibarətdir ki, Azərbaycan vətəndaşı daha da yaxşı yaşasın. Yəni, biz bütün bu işləri onun üçün edirik ki, xalqımız daha

da yaxşı yaşasın. Ona görə sosial məsələlərin həlli bütün proqramlarda nəzərdə tutulmuşdur, həm maaşların, pensiyaların, sosial müavinətlərin, ünvanlı sosial yardımın artırılması və eyni zamanda, sosial infrastrukturun yaradılması qarşımıza məqsəd kimi qoyulmuşdur.

Sosial infraquruluğa gəldikdə, qeyd etməliyəm ki, son illər ərzində - 2004-cü ildən başlayaraq üç mindən çox məktəb tikilib və ya təmir edilmişdir. Altı yüzdən çox tibb ocağı tikilmiş və ya təmir edilmişdir. Ancaq bölgələrdə 40-dan çox Olimpiya İdman Kompleksi, 20-dən çox muzey, 10-dan çox teatr binası inşa edilmişdir. Yəni, bütün sosial infraquruluq bloku da daim diqqət mərkəzində idi. Bu proses davam etdirilir. Bu ilin dövlət investisiya proqramında da sosial infraquruluğun yaradılması üçün kifayət qədər böyük vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Biz bu illərdə ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi ilə bağlı çox ciddi addımlar atmışıq. Azərbaycanda kosmik sənaye yaradılmışdır. Bizim artıq iki peykimiz var. Bu da yenilikdir, texnologiyadır, biznesdir. Əlbəttə ki, biz bu məsələlərə bu nöqtəyi-nəzərdən yanaşıırıq. Əgər həm müasir texnologiyaların inkişafı, həm kadr hazırlığı, həm də ki, kosmik sənaye düzgün qurularsa, böyük gəlir mənbəyidir. Biz bu yolla gedirik və əminəm ki, o peyklərin hazırlanmasına, orbitə buraxılmasına qoyduğumuz bütün vəsait qaytarılacaq. Çünki artıq bunun biznes imkanları kifayət qədər genişdir.

Biz bu illər ərzində ölkəmizin strateji maraqlarını təmin edən nəhəng layihələri həyata keçirmişik. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri 2006-cı, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri 2007-ci illərdə istifadəyə verilmişdir. İndi ölkəmizi və bölgəmizi bu layihələrsiz təsəvvür etmək mümkün deyil. Bu layihələr nəinki ölkəmizi gücləndirir, xalqımıza xeyir gətirir. Bax, bütün bu infraquruluq layihələrini biz nəyə görə icra etmişik? Eyni zamanda, bu layihələr bölgədə yerləşən ölkələr üçün də xeyir gətirir, regional əməkdaşlığı dərinləşdirir, bölgədə, regionda sabitliyi möhkəmləndirir və əlbəttə ki, Azərbaycanın bu sahədə liderlik keyfiyyətlərini çox açıq şəkildə ortaya qoyur. Biz bəziləri üçün əfsanə kimi görünən layihələri heç bir problemsiz, heç bir maneəsiz həyata keçirdik. Baxmayaraq, bir çox qüvvələr var idi ki, bizə problem yaratmaq, bu layihələri əngəlləmək istəyirdilər. Alınmadı, çünki biz güclü siyasi iradə ortaya qoyduq və düşünülmüş siyasətlə, çox dəqiq siyasətlə bu strateji hədəflərə çatdırmışıq.

Bu gün isə bu dəhliz əsasında yeni bir global layihəni – Cənub Qaz Dəhlizini icra edirik. Bu layihə də uğurla icra edilir. Mən tam açıq deyə bilərəm ki, əgər Azərbaycan yenə də bax bu layihənin icrası ilə bağlı liderlik keyfiyyətlərini ortaya qoymasaydı, bu layihə heç vaxt icra edilməzdi. Mən şəxsən bu layihə ilə bağlı ona yaxın beynəlxalq konfransda, tədbirdə iştirak etmişəm. Bu tədbirlərdə əlbəttə ki, öz sözümlü demişdim, təkliflərimi irəli sürmüşdüm. Yəni, konkret danışmışdım, sadəcə olaraq formal yox, konkret nə kimi işlər görülməlidir. Qərar qəbul etdik ki, biz bunu özümüz öz gücümüzə, dost, qonşu ölkələrlə birlikdə edəcəyik və bunu edirik. Ondan sonra bu simpoziumları, konfransları keçirənlər də bizə qoşuldular, əlbəttə ki, bu da məqbul bir haldır. Biz bunu alqışlayırıq. Əməkdaşlıq formatı nə qədər çox genişlənsə, bizim üçün bir o qədər yaxşıdır. Lakin bir daha onu demək istəyirəm ki, Cənub Qaz Dəhlizi bu gün ancaq Azərbaycanın liderliyi hesabına icra edilir. Bunu bu işlərlə tanış olan hər kəs təsdiq edə bilər. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycanın bu işdə liderliyi, fəal və əsas rolunu ötən ilin fevralında Bakıda keçirilən ikinci Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurasının yekun sənədində də göstərilir.

Bu layihə əlbəttə ki, uzunmüddətli maraqlarımızı təmin edəcək. Bu layihənin icrasından sonra həm maliyyə imkanlarımız böyük dərəcədə artacaq, eyni zamanda, Azərbaycan regional əməkdaşlıq, enerji təhlükəsizliyi baxımından indikindən daha çox, daha böyük önəm daşıyan ölkə olacaq.

Yəni, son illər ərzində görülmüş bütün işləri sadalamaq çətindir. Mən sadəcə olaraq, əsas məqamları diqqətinizə çatdırıram. Ona görə ki, bu, bizim tariximizdir. Bunlar olmasaydı, bu gün biz gələcək planlarımız haqqında danışa bilməzdik. Azərbaycan o ölkələrdəndir ki, neftdən çox səmərəli və ağıllı şəkildə istifadə etmişdir. Mən xatırlayıram, hələ 1990-cı illərin sonlarında, 2000-ci illərin əvvəllərində bəzi təhlilçilər deyirdilər ki, neft Azərbaycana xoşbəxtlik gətirməyəcək, problem gətirəcək. Ancaq biz bu təbii sərvətimizdən maksimum dərəcədə səmərəli istifadə edə bilməmişik, ölkəmizi möhkəmləndirməmişik, möhkəm dövlət qurmuşuq və 25 ildir ki, müstəqil ölkə kimi yaşayırıq. Şəhərlərimizi qurmuşuq, özümüz üçün gözəl həyat yaratmışıq. Gələcəkdə daha da böyük işlər görülməlidir. Əlbəttə ki, bütün bu işlərin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşı dayanır. Əgər xalq bizə dəstək verməsə idi, biz bütün bu işləri görə bilməzdik. Ona görə də bizim bütün uğurlarımızın mərkəzində

Azərbaycan vətəndaşı dayanır. Xalq, ictimaiyyət tərəfindən verilmiş və verilən dəstək əlbəttə ki, bizi həm gücləndirir, həm də ruhlandırır.

Onu da deməliyəm ki, biz bütün bu işləri o qədər də asan olmayan şəraitdə icra etmişik. Yaxşı bilirsiniz ki, bizə qarşı mütəmadi qaydada qarayaxma, böhtan, təhqir kampaniyaları aparılır. Ancaq bunların heç biri bizə təsir etmir. Çünki biz bilirik ki, bunlar haradan qaynaqlanır, bunun arxasında kimlər dayanırlar, onların məqsədi nədən ibarətdir. Ona görə öz yolumuzla gedirik və həyat hər şeyi öz yerinə qoyur. Bizə qarşı o çirkin kampaniyaları təşkil edənlərin özləri də artıq siyasi səhnədən kənarlaşdırılıblar. Artıq dünya Azərbaycanı daha yaxşı tanıyır. Görürlər ki, bu, müstəqil dövlətdir, ləyaqətli dövlətdir. Azərbaycan xalqı qürurlu xalqdır, heç vaxt imkan verə bilməz ki, kimsə bizə nəyisə diktə etsin. Biz öz ləyaqətimizi həmişə saxlamışıq və saxlayırıq. Ölkəmizi bundan sonra da inamla qabağa aparmaq üçün biz lazım olan bütün məsələləri həll etməliyik. Onların içində əlbəttə ki, regional inkişaf proqramı xüsusi yer tutur. Əminəm ki, proqramda 2018-ci ilə qədər nəzərdə tutulmuş bütün məsələlər öz həllini tapacaq və əlavə məsələlər də proqrama daxil ediləcək.

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın icrasının üçüncü ilinin yekunlarına həsr olunan konfransda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin yekun nitqi

Əminəm ki, bu çıxışlarda səslənən təkliflər dövlət orqanları tərəfindən təhlil ediləcək. Bu gün və bundan sonrakı görüşlər əsnasında bütün bu məsələlər öz həllini tapacaq və beləliklə, ixracımız və yerli istehsalımız üçün yeni imkanlar yaranacaq.

Bu il görüləcək işlərlə bağlı tapşırıqlarımı vermək istəyirəm. Birincisi, infrastruktur layihələrinə aid olan məsələlər. “Azərişiq” bütün bölgələrdə elektrik təsərrüfatının təkmilləşdirilməsi, yeni xətlərin çəkilməsi, bütün regionların dayanıqlı enerji ilə təmin edilməsi üçün əlavə tədbirlər görməlidir. Yeni yarımstansiyalar, transformatorlar quraşdırılmalıdır. Bu proses gedir, daha da sürətlə getməlidir. Çünki indi bizim generasiya gücümüz kifayət qədər böyükdür. Biz elektrik enerjisini bu gün artıq ixrac edirik. Belə olan halda, bütün elektrik təsərrüfatımız da, daxili təsərrüfat da yüksək səviyyədə olmalıdır ki, heç bir fasilə və başqa problem olmasın.

Bu il “Azəriqaz” ən azı 80 kəndə qaz verməlidir. Qaz xətləri çəkilməlidir. Qeyd etdiyim kimi, bizdə qazlaşdırma indi 92 faizdir. Bu ilin sonuna qədər bu, 94 faizə çatmalıdır. Səksən kəndin qazlaşdırılması minimum proqramdır. Nə qədər çox olsa, o qədər yaxşıdır.

“Azəravtoyol” bu il şəhərlərarası yollarla, eyni zamanda, magistral yollarla bağlı öz layihələrini icra edəcək. Bununla bərabər, 40 kənd yolu layihəsi də icra edilməlidir. Bu layihələrin icrası yüzlərlə kəndin yol təsərrüfatını yaxşılaşdıracaq və əlbəttə ki, həm insanlara rahatlıq verəcək, eyni zamanda, iqtisadi inkişaf üçün də bunun böyük müsbət təsiri olacaq. Keçən il də kənd yolları layihələri uğurla icra edilmişdir. Bu il bu proses davam etdiriləcək. Əminəm ki, yaxın gələcəkdə bir dənə də olsun təmirsiz kənd yolu qalmayacaq.

Nəqliyyatla bağlı digər məsələ isə Ələt Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının tikintisinin davam etdirilməsidir. Bu il bu layihənin birinci mərhələsi başa çatmalıdır. Dövlət investisiya proqramında bunun üçün kifayət qədər

vəsait nəzərdə tutulub. Digər nəqliyyat layihələrinin icrası da davam edir. Azərbaycan öz üzərinə düşən vəzifələri icra edibdir, istər Bakı-Tbilisi-Qars, istər Şimal-Cənub layihələri ilə bağlı. İndi isə bizim qonşu tərəfdaş ölkələrdə aparılacaq işlər nəticəsində bu layihələr ərəşəyə gələcək.

Əlbəttə, biz öz üzərimizə düşən bütün vəzifələri tez bir zamanda artıqlaması ilə icra etmişik və bütün lazımı infrastruktur var. Bundan əlavə, bir neçə il əvvəl Bakıda tikilmiş gəmiqayırma zavodunun fəaliyyəti nəticəsində biz öz donanmamızı da yeniləşdiririk. Eyni zamanda, biz təkə özümüzü yox, Xəzəryanı qonşu ölkələri də müasir gəmilərlə təmin edə bilərik.

“Azərsu” ASC-nin qarşısına məqsəd qoyulmuşdur ki, bir neçə il ərzində bütün şəhərlərimizin içməli su və kanalizasiya layihələri tam icra edilsin. Əhaliyə 24 saat fasiləsiz, Dünya Səhiyyə Təşkilatının standartlarına uyğun içməli su verilsin. Biz bu hədəfə doğru irəliləyirik. Hər il bir çox şəhərlərimizdə içməli su layihələri istifadəyə verilir. Hazırda Bakının fasiləsiz su təminatı 80 faizə çatmışdır. Ölkə üzrə isə bu göstərici təxminən 65 faizdir. Bu, daha da artmalıdır. Ancaq biz bu proqramın icrasına başlayanda fasiləsiz suyun verilməsi üzrə ümumi göstərici təqribən 25-30 faiz idi. Yəni, çox işlər görülüb və bu il də davam etdirilməlidir.

Bununla paralel olaraq, biz çaylar boyu yerləşən kəndlərdə modul tipli sutəmizləyici qurğular da quraşdırırıq. Artıq 300-400 min nəfər əhali bu imkanlardan istifadə edir. Bu il minimum 50 kənddə sutəmizləyici qurğular quraşdırılmalıdır.

Meliorasiya ilə bağlı çox böyük işlər görülməkdir. Bu sahənin inkişafı bizim həm ərzaq təhlükəsizliyimizin təmin olunmasına, həm də ixrac potensialımızın artırılmasına xidmət göstərir. Bu il təqribən 150-160 min hektar torpağa suyun verilməsi təmin edilməlidir. Bu, çox böyük rəqəmdir. Biz buna nail olmalıyıq. Buna nail olmaq üçün imkanlar var. Müvafiq göstərişlər verilə bilər. Bu layihələrin icrası nəticəsində bizim ixrac potensialımız böyük dərəcədə artmalıdır. İndi yeni suvarılacaq torpaqlarda hansı məhsulların əkilməsi ilə bağlı işlər gedir. Elə etməliyik ki, ilk növbədə, öz daxili tələbatımızı ödəyək və eyni zamanda, güclü ixrac potensialı da yaratmalıyıq.

Bu layihələrlə bağlı artıq konkret işlər görülür. Qeyd etməliyəm ki, bu işlər nəzarətdədir. Mən görülməkdir minimum işlərin həcmi diqqətə çatdırmaq istəyirəm ki, hamı bilsin. Bu işlərə həm güclü dövlət nəzarəti, həm ictimai nəzarət olmalıdır. Deməli, biz rayon icra hakimiyyətlərinin xətti ilə yerlərdən verilən təkliflər əsasında bu məsələlərə baxdıq və vəsait ayırırdıq. Bu, Dövlət İnvestisiya Proqramında da var. Mən rayon icra hakimiyyətlərinin xətti ilə hansı işlərin görülməyini indi sadalayacağam ki, bizim dövlət orqanları və eyni zamanda, rayon ictimaiyyəti buna nəzarət etsinlər. Əgər orada hansısa ləngimə olarsa, yaxud da ki, bu işlər natamam görülsə, dərhal məlumat versinlər.

Beləliklə, Ağdam rayonunda yerlərdən xahiş olundu ki, orada 30 artezian quyusu qazılsın və vəsait də ayrıldı. Bunun nəticəsində təqribən min hektardan çox torpağa su verilməkdir. Ağdaş rayonunda 15 min 800 hektar, Füzuli rayonunda 3 min hektar, Hacıqabul rayonunda 4800 hektar, İmişli rayonunda 3 min hektar, Kürdəmir rayonunda 10 min 650 hektar, Neftçala rayonunda 8 min hektar, Salyan rayonunda 5 min hektar, Şəmkir rayonunda 8 min hektar və Ucar rayonunda 2100 hektar torpaq su ilə təmin olunacaq. Bax, sadaladığım bütün bu rəqəmlər təmin edilməlidir. Çünki bu rəqəmlər yerlərdən verilib. Bu rəqəmlərə görə dövlət vəsaiti ayrılıb. Ona görə çox ciddi nəzarət və təftiş edilməlidir. Bu layihələr ancaq rayon icra hakimiyyətlərinin xətti ilə icra ediləcək.

“Meliorasiya və Su Təsərrüfatı” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin xətti ilə aşağıdakı layihələr icra edilməlidir – 2700 hektar əkin sahəsinin suvarılması üçün Yuxarı Mil kanalının tikintisi. Neftçala magistral kanalının tikintisi 4300 hektar əkin sahəsinin suvarılmasını təmin edəcək. Sabirabad rayonunun Sarxanbəyli, Moranlı, Balahəşimxanlı, Əliləmbəyli kəndlərinin əkin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılması üçün kanalın tikintisi. Bu da əlavə 2000 hektar torpaq sahəsinə suvarmağa imkan verəcək. Araz çayının yeni qolunun tikintisi təxminən 40 min hektar sahəni su ilə təmin edəcək. Goranboy, Samux rayonlarının ərazisində görülməkdir suvarma işləri 4500 hektara su gətirəcək. Samur-Abşeron suvarma sisteminin yenidən qurulması və inkişafı hesabına Taxtakörpü su anbarı tikilir, ondan indi qollar ayrılır. Bu da Xızı, Şabran və Siyəzən rayonlarında 20 min hektara suyun verilməsini təmin edəcək.

Üçüncü qurum “Azərsu” Açıq Səhmdar Cəmiyyətidir. “Azərsu” bu istiqamətdə iki layihəni icra edəcək. Hacıqabul və Şamaxı rayonlarında 10 min hektar torpağa su gətirəcək. Zərdab rayonunda da 10 min hektar torpaq suvarılacaq. Beləliklə, əgər bütün bu rəqəmləri toplasaq, təxminən 160 min hektara yaxın yeni əkin

sahələri yaradılacaq. Bütün bunlar artıq təsdiq edilib və vəsait də nəzərdə tutulub. Mən ona görə bu rəqəmləri diqqətə çatdırıram ki, ictimaiyyət bunu bilsin və bu işlərə çox ciddi nəzarət olmalıdır. Onu da qeyd etməliyəm ki, biz ilk dəfə olaraq suvarma işlərinin bir hissəsini rayon icra hakimiyyətlərinə həvalə edirik. Onlar da bu məsuliyyəti dərk etməlidirlər və bütün bu işlər lazımı səviyyədə görülməlidir.

Əlbəttə ki, suvarma ilə bağlı biz müasir texnologiyalar tətbiq etməliyik. Artıq pivot suvarma sistemləri Azərbaycana gətirilir. İndi biz dövlət xətti ilə buna böyük vəsait ayırıq. Hesab edirəm, vaxt gəlib çatıb ki, Azərbaycanda pivot suvarma qurğularının istehsalına başlansın. Burada biznes qurumları fəallıq göstərməlidirlər. Bu, həm onlara lazımdır, həm dövlət bunu alacaq. Yəni, burada bazarla bağlı heç bir problem olmayacaq. Əlbəttə ki, valyuta kənara getməyəcək.

Sosial məsələlərin həlli ilə bağlı bütün proqramlar icra ediləcək. 2017-ci ildə icbari tibbi sığorta ilə bağlı önəmli addımlar atılmalıdır. Artıq Mingəçevir şəhərində və Yevlax rayonunda pilot layihə icra edilməyə başlayıb. Biz baxırıq bu layihə necə icra ediləcək. Hər halda, inkişaf etmiş ölkələrdə icbari tibbi sığorta sistemi çoxdan tətbiq olunur. Biz də müasirliyə doğru gedirik. Biz bütün sahələrdə ən qabaqcıl təcrübəni tətbiq etməliyik. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi, əlbəttə ki, müsbətdir. Biz isə bunu sınaq, pilot layihə kimi icra etməyə başlayırıq və 2017-ci il bu istiqamətdə önəmli il olmalıdır.

Sosial infrastruktur layihələri ilə bağlı artıq konkret tapşırıqlar var. Təhsil Nazirliyinin xətti ilə bu il təxminən 130-a yaxın məktəbdə təmir və tikinti işləri aparılmalıdır. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti isə bu il və gələn il Bakıda təmirə ehtiyacı olan qalan məktəblərdə də təmir işlərini yekunlaşdırmalıdır. Artıq bir neçə ildir ki, bu proqram icra edilir.

Bakının əksər məktəbləri ya yenidən tikilib, ya əsaslı təmir olunub, yeni korpuslar inşa edilib. Hələ ki, bir neçə təmirsiz məktəb qalır və biz bu il, gələn il buna da artıq son qoymalıyıq.

Gənclər və İdman Nazirliyi bu il Abşeron və Ağcabədi Olimpiya İdman komplekslərini istifadəyə verməlidir. Hazırda inşası gedən digər Olimpiya komplekslərində də işlər davam etdirilməlidir.

“Dövlətqaçqınkom”un xətti ilə yeni yaşayış binalarının tikintisi nəzərdə tutulur. Qeyd etməliyəm ki, son illər ərzində məcburi köçkünlər üçün 100-ə yaxın qəsəbə inşa edilmişdir. 200 mindən çox məcburi köçkün o binalara yerləşdirilmişdir. Bütövlükdə isə son illərdə məcburi köçkünlərin yaşayış səviyyəsinin yaxşılaşdırılması və məşğulluğunun artırılması məqsədlərinə 5 milyard manatdan çox vəsait ayrılıb.

Bu il yeni binalar tikilməlidir. Yerlər ayrılıbdır. Eyni zamanda, mövcud qəsəbələrdə yeni fərdi evlərin tikintisi də nəzərdə tutulur. Çünki artıq orada infrastruktur var və əlavə infraqurum vəsait qoymağa ehtiyac yoxdur. Eyni zamanda, tapşırıq verilmişdir ki, Bakıda yataqxanalarda məskunlaşan köçkünlərin köçürülməsi prosesi də bu il başlasın. Artıq müvafiq göstərişlər verilib, layihələr hazırlanır və əlavə vəsait ayrılacaq ki, biz bu il və bundan sonrakı illərdə bu yataqxanalarda yaşayan vətəndaşlarımızın mənzil şəraitini yaxşılaşdıraq. Bir daha demək istəyirəm ki, bütün müvafiq göstərişlər verilib. İndi hesablamalar, layihələndirmə işləri aparılır. Ümid edirəm ki, yaxın gələcəkdə, bəlkə də bir ay ərzində artıq praktiki tikinti işləri başlanmalıdır.

Bildiyiniz kimi, Cocuq Mərcanlı kəndinin yenidən qurulması ilə bağlı müvafiq Sərəncam imzalanmışdır. Bu layihənin icra edilməsi çox böyük rəmzi məna daşıyır. Bu, tarixi hadisədir. Biz işğaldan azad edilmiş kəndə sakinləri qaytarırıq. Mən çox şadam ki, Cocuq Mərcanlı kəndinin sakinləri buna çox böyük həvəslə, böyük maraqla yanaşırlar, o günü səbirsizliklə gözləyirlər. Əminəm ki, biz Cocuq Mərcanlı kəndini qısa müddət ərzində yenidən quracağıq. İndi orada təmizlik və minalardan təmizləmə işləri aparılır. O kəndin görüntüləri televiziya da göstərilir.

Bu kənd bir neçə ay işğal altında olub. Sonra ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Horadiz əməliyyatı keçirilmişdir. İşğalçılar, düşmənlər o kənddən qovulmuşlar. Amma bir neçə ay ərzində onlar bu kəndi yerlə-yeksan ediblər. İndi əlbəttə ki, orada minalardan təmizləmə işləri aparılmalı, sonra isə infrastruktur layihələri icra olunmalıdır. Mən göstəriş vermişəm, beynəlxalq təşkilatlara da müraciət olunsun ki, onlar da öz nümayəndələrini ora göndərsinlər və erməni vəhşiliyinin nədən ibarət olduğunu görsünlər.

İndi işğal edilmiş digər torpaqlara erməni işğalçıları beynəlxalq müşahidəçiləri buraxmırlar. Ağdamın, Füzulinin, digər şəhərlərimizin dağıntılarını biz beynəlxalq mətbuatda az-az görə bilirik. Nəyə görə? Çünki buraxmırlar. Amma bu Cocuq Mərcanlı erməni vəhşiliyinin, vandalizminin əyani sübutudur. Gəlsinlər, görsünlər ki, özlərini mədəni xalq kimi təqdim etməyə çalışanlar hansı vəhşiliklər törədiblər. Ona görə orada bu işlər

görülməlidir, bütün sənədləşmə, pasportlaşdırma, erməni vəhşiliklərinin sənədləşdirilməsi işləri, video, fotoçəkilişlər aparılmalıdır, dağılmış bütün o binaların ölçüləri, dəymiş ziyan hesablanmalıdır. Yəni, biz bu işlərə çox əsaslı yanaşmalıyıq və qeyd etdiyim kimi, orada ilk növbədə infrastruktur yaradılmalı, yollar, elektrik, qaz, su xətləri çəkilməli, mütləq məktəb, uşaq bağçası, tibb məntəqəsi və fərdi evlər tikilməlidir. Birinci mərhələdə 50 ev tikiləcək. Ancaq mən göstəriş vermişəm ki, kəndin masterplanı hazırlansın. Əminəm ki, gələcəkdə orada 100, ya da 200 ev tikiləcəkdir. Əlbəttə ki, orada yaşayacaq insanlar üçün iş yerləri də açılmalıdır. Həm əkin sahələri, digər iş yerlərinin yaradılması üçün tədbirlər görülməlidir və beləliklə, biz vətəndaşlarımızı uzun fasilədən sonra öz doğma ata-baba torpağına qaytaracağıq.

Ərzaq təhlükəsizliyi ilə bağlı məsələlər daim diqqət mərkəzindədir. Mən bəzi rəqəmləri səsləndirmək istəyirəm. Bu rəqəmlər həm görülən işləri əks etdirir, həm də onların görülməli işlərlə bağlı əhəmiyyəti var. Beləliklə, bizim əsas ərzaq məhsulları ilə özümüzü təmin etmə səviyyəsini göstərən bəzi rəqəmlər aşağıdakı kimidir: mal əti – özümüzü 94 faiz təmin edirik, 5 faiz xarici komponent mövcuddur. Qoyun əti – 99 faiz və cəmi 2 faiz xarici komponent. Süd və süd məhsulları – özümüzü 88 faiz təmin edirik, bunun tərkibində 10 faiz idxal xammal vardır. Əmtəlik yumurta – 99 faiz. Burada isə xarici komponent 65 faizdir, bunlar dənlik qarğıdalı, soya, günəbaxan və dərmandır. Bax, bu sahəyə həm dövlət qurumları, həm özəl sektor fikir verməlidir ki, burada xarici komponenti azaltmaq üçün hansı işlər görülməlidir.

Bitki yağları – özümüzü 48 faiz təmin edirik. Ancaq bu 48 faizin 80 faizi xaricdən gələn xammaldır. Yəni, əslində, bitki yağları və marqarinin istehsalı sadəcə olaraq iş yerlərinin yaradılmasına xidmət edir. Bunun faydası bundadır. Əgər bunun tərkibində 80 faiz xarici komponent varsa, bunu yerli məhsul adlandırmaq mümkün deyil. Ona görə çalışmalıyıq və o cümlədən biznes qurumları çalışmalıdırlar ki, həm bitki yağlarının istehsalının həcmi artsın, eyni zamanda, bu, daxili xammal əsasında istehsal edilsin.

Kərə yağı – 76 faiz özümüzü təmin etmə əmsalıdır. Bunun içində 10 faiz xarici komponent var, bu da qablaşdırma ilə bağlıdır. Əfsuslar olsun ki, biz bu sahədə də hələ idxaldan asılıyıq. Qablaşdırma o qədər də böyük məsələ deyil ki, biz bunu həll edə bilməyək. Xüsusilə nəzərə alsaq ki, bizdə bazarın həcmi və əhali artır indi istənilən tara və qablaşdırma Azərbaycanda təşkil edilməlidir. Bunu həm Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu, eyni zamanda, sahibkarlar özləri də nəzərə alsınlar.

Buğda – özümüzü 53 faiz təmin edirik, 20 faiz xarici komponentdir. Bu, azdır. Əminəm ki, yeni iri fermer təsərrüfatlarının fəaliyyəti nəticəsində biz özümüzü buğda ilə daha da böyük səviyyədə təmin edə bilirik. Arpa – 102 faiz, qarğıdalı – 71 faiz, soya – cəmi 4 faiz. Özümüzü meyvə və giləmeyvə ilə 122 faiz təmin edirik. Ancaq burada siyahı var, yəqin ki, konfransın ikinci hissəsində bu məsələ daha da detallı müzakirə ediləcək. Mən bütün bu meyvə növlərini sadalamaq istəmirəm. Lakin elə növlər var ki, biz özümüzü təmin edə bilmirik. Bu da təəssüf doğurur. Ancaq bütövlükdə meyvə, giləmeyvə bizim vacib ixrac məhsulumuzdur.

Bütün növ tərəvəz – burada da ümumi rəqəm 96 faizdir. Hesab edirəm ki, bu, azdır. Ancaq, misal üçün, kartof 86 faiz, bir qədər aşağı düşüb, pomidor 120 faiz, xiyar 105 faiz. Çay – özümüzü 45 faiz təmin edirik, onun içində də 50 faiz xarici komponent var. Duz ilə isə özümüzü 100 faiz təmin edirik və xarici komponent ancaq 5 faizdir. Bu, çox yaxşı göstəricidir. Bir neçə il bundan əvvəl biz demək olar ki, duzun hamısını idxal edirdik.

Şəkər və şəkərdən hazırlanan məhsullar – özümüzü təmin etmə əmsalı 115 faizdir. Ancaq bunun tərkibində 73 faiz xarici xammal var. Artıq göstəriş verilib, xarici xammalın həcmi aşağı salınması üçün yeni proqram hazırlanıbdır. Mən bu barədə deyəcəyəm. Şəkər çuğundurunun əkilməsi, becərilməsi və şəkərin şəkər çuğundurundan istehsalı proqramı hazırdır.

Makaron məmulatları – özümüzü cəmi 38 faiz təmin edirik, bunun içində də 95 faiz xarici xammal var. Bal – 97 faiz.

Bir tərəfdən əlbəttə, bu rəqəmlər onu göstərir ki, son illər ərzində biz öz ərzaq təhlükəsizliyimizi böyük dərəcədə təmin edə bildimişik. Əgər biz sovet vaxtına nəzər salsaq görərik ki, - təbii, o vaxt bölgü aparılırdı, - Azərbaycanda üzüm, pambıq, gül, meyvə, tərəvəz istehsal edilirdi, ancaq yağ, ət, un başqa respublikalardan gətirilirdi. Bu da vahid ölkə üçün məqbul variant idi. Ancaq biz indi müstəqillik dövründə yaşayırıq və əlbəttə ki, çalışmalıyıq öz ərzaq təhlükəsizliyimizi tam şəkildə təmin edək. Buna nail oluruq. Əlavə tədbirlər nəticəsində və bayaq qeyd etdiyim, bu 150-160 min hektar yeni suvarılacaq əkin sahələrinin hesabına biz nəinki bu boşluğu doldura bilirik, eyni zamanda, çox böyük ixrac imkanımız da yaranacaq.

Mən kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələri ilə bağlı bəzi rəqəmləri səsləndirmək istəyirəm. Pambıqçılıq indi Azərbaycanda sürətlə inkişaf edir. Burada rəqəmlər səsləndi. Biz keçən il 51 min hektardan 90 min tona yaxın pambıq tədarük etmişik. Bu il isə 100-120 min hektarda pambıq əkiləcək və biz təqribən 200 min ton pambıq gözləyirik. İyirmi yeddi rayonda pambıqçılıq inkişaf edib.

Bu sahə bilavasitə Mingəçevirdə yaradılmaqda olan sənaye parkının fəaliyyəti ilə bağlıdır. Çünki Mingəçevirdə keçən il təməlini qoyduğum zavodların bir neçəsi bu ilin sonuna qədər artıq istifadəyə verilməlidir. Orada iplikle bağlı və digər sahələr üzrə 10-a yaxın zavod fəaliyyət göstərəcək. Pambıqçılıq da bilavasitə, bax, bu sənaye zonasının inkişafına xidmət göstərəcək. Beləliklə, biz ixracdan daha da böyük vəsait əldə edəcəyik. Bu, yeni iş yerlərinin yaradılması deməkdir. Çünki 100 mindən çox, bəlkə də 150 min insan pambıqçılıqda işləyəcək.

Baramaçılıqla bağlı görülən operativ tədbirlər nəticəsində bu sahəyə də böyük təkan verildi. Hazırda 37 rayonda baramaçılıqla məşğuldurlar. Dövlət öz vəsaiti hesabına bütün lazımi məsələləri həll edir, tingləri gətirir və baramaçılıq da inkişaf edir. Keçən il 70 ton yaş barama tədarük olunub. Bu il 120 ton, 2019-cu ildə isə 1300 ton və bəlkə də bundan çox yaş barama tədarük ediləcək. Baramaçılıq 37 rayonda inkişaf etdirilir.

Fındıqçılıqla bağlı burada rəqəmlər səsləndi. Cəmi bir il ərzində fındıq əkini sahələri dövlət hesabına təxminən 40 faiz artmışdır. Fındıq kənd təsərrüfatı məhsulları arasında bu gün ən çox valyuta gətirən məhsuldur. Bu sahənin inkişafına bizim təbii iqlimimiz də imkan verir. Fındıqçılıq indi 13 rayonda inkişaf etdirilir və biz fındıq bağlarının sahəsini 80 min hektara çatdırmalıyıq. Əgər bu gün bu bağların sahəsi təqribən 30-35 min hektardır, biz bunu 80 min hektara çatdırmalıyıq və beləliklə, iki dəfədən çox gəlir əldə ediləcək və vətəndaşlar iki dəfə çox pul qazanacaqlar.

Şəkər çuğunduru ilə bağlı mən qeyd etdim, bizdə artıq təhlillər aparılıb və təqribən 30-40 min hektarda şəkər çuğunduru əkilməsi müəyyənləşdirilib. Orada istehsal olunacaq məhsul şəkər emalı zavoduna göndəriləcək və bu müəssisə xarici xammaldan - şəkər qamışından asılılığı böyük dərəcədə azaldacaq. Beləliklə, valyuta xaricə getməyəcək, - çünki şəkər qamışının alınmasına böyük vəsait gedir, - əlbəttə ki, bunun kənd təsərrüfatının inkişafına çox böyük xeyri olacaq.

Meyvə - xurma, nar bağlarının salınması üçün artıq müvafiq göstərişlər verilib. Bunlar ən çox gəlir gətirən sahələrdir. Abşeron və Bakıətrafı qəsəbələrdə badam bağlarının salınması nəzərdə tutulur. Əfsuslar olsun ki, biz özümüzü bu məhsullarla təmin edə bilmirik. Halbuki bu da həm daxili bazar, həm də ixrac üçün çox qiymətli məhsuldur.

Zeytunçuluğun inkişafı üçün əlavə tədbirlər görülür, yeni bağlar salınacaq. Biz zeytun ixracını artırmalıyıq.

Tütünçülükə bağlı müvafiq göstərişlər verilib. Biz tütünün istehsalını üç dəfə artırmalıyıq. Əlbəttə ki, xarici bazarları müəyyən etməklə paralel olaraq, tütün istehsalı 10 min tona çatdırılmalıdır. Biz həm ölkə daxilində istehsalı artırmalıyıq, eyni zamanda, xarici bazarlara çıxış əldə etməliyik. Bu istiqamətdə artıq müvafiq tapşırıqlar verilib, kontraktlar bağlanıb. Bu da çox gəlirli bir sahədir.

Üzümçülük və şərəbçiliklə bağlı tədbirlər nəzərdə tutulur. Biz, əlbəttə, indiki səviyyə ilə razılaşa bilmərik. Bu gün burada assosiasiyaların rəhbərləri çıxış etdilər. O assosiasiyaların bir çoxu bizim tövsiyəmizlə keçən il yaradılıb. Çünki biz gərək hər bir istiqamət üzrə mərkəzləşmiş siyasət aparaq. Şərəbçilər Assosiasiyası çalışmalıdır ki, xarici bazarlara dövlətin dəstəyi ilə daha böyük həcmə çıxacaq. İndi burada rəqəm səsləndi, biz cəmi üç milyon yarım dollar dəyərində məhsul ixrac edirik. Əlbəttə, Azərbaycan kimi ölkə üçün bu, çox aşağı səviyyədir. Biz bunu 10 dəfə, bəlkə də 20 dəfə artırmalıyıq və buna imkan var. Çünki indi bizdə yeni üzüm bağları salınır, kifayət qədər üzüm emalı, şərəb zavodlarımız var, onlar tam gücü ilə işləmir. Yeni, burada çox ciddi dövlət siyasəti aparılmalıdır. Üzümçülük, şərəbçilik çox gəlirli sahədir və biz artıq kontraktlar imzalamışıq. Dost, tərəfdaş ölkələrlə indi danışıqlar aparılır ki, onlar öz bazarlarında Azərbaycan şərəbini üçün müəyyən bir yer ayırınsınlar. Bu proses artıq keçən il başlayıb, bu il daha da geniş vüsət alacaq.

Soya əkini. Biz soyanın alınmasına ildə 50-60 milyon dollar xərcləyirik. Halbuki soyaya olan daxili tələbatımızı 1-2 il ərzində tam ödəyə bilərik və pul ölkəmizdə qalacaq. Soya da ixracönlü məhsuldur. Biz soya əkini sahələrini artırıbsaq, bu məhsulu da çox böyük uğurla ixrac edə bilərik.

O ki qaldı, taxılçılığa, bu, strateji sahədir. Düzdür, bu, böyük gəlir gətirən sahə deyil. Əgər digər kənd təsərrüfatı məhsulları ilə müqayisə etsək, bəlkə də ən az gəlir gətirən sahədir, amma bu, strateji sahədir. Ona görə biz kömək göstəririk ki, böyük fermer təsərrüfatları, aqroparklar yaradılsın, məhsuldarlıq artsın, keyfiyyət

yaxşılaşsın. Biz indiki 53 faizdən daha da yüksək faizə nail olmalıyıq ki, özümüzü təmin etmə səviyyəsinə çataq. Beləliklə, idxaldan da asılılıq azalacaq. Çünki bu gün təqribən 250-300 milyon dollar ətrafında vəsait ancaq bu məqsədlər üçün xaricə gedir. Taxılılığın, əlbəttə, suvarma ilə bağlı problemləri var. Bu da həll olunacaq, məhsuldarlıq artacaq, bu sahəni texnika ilə təmin etmişik. Azərbaycanda gübrə zavodu tikilir və əminəm ki, ən gec gələn il istifadəyə veriləcək. Ona görə gübrə ilə bağlı artıq xaricə valyuta getməyəcək. Azərbaycanda pestisid istehsalı da qurulmalıdır. Bu il işlər başlamalıdır ki, biz pestisidləri də xaricdən almayaq.

Yəni, bir sözlə, idxaldan asılılıq maksimum dərəcədə azalmalıdır. Bu, həm təhlükəsizlik üçün lazımdır, həm də biz valyuta ehtiyatımıza qənaət etməliyik.

Süd və süd məhsullarının istehsalını artırmaq üçün əlbəttə ki, heyvandarlıq inkişaf etməlidir. Verilən rəqəmlərə görə, əlavə 50 min baş cins mal-qara gətirilərsə, yaxud da ki, ölkəmizdə görülən tədbirlər nəticəsində biz ona nail olsaq, beləliklə, bu problemi də həll edəcəyik. Yeni süd zavodlarının tikilməsi nəzərdə tutulmalıdır və heyvandarlıq səmərəli şəkildə inkişaf etdirilməlidir.

Əkin sahələri ilə bağlı burada deyildi. Əlbəttə ki, səmərəsiz istifadə olunan ölüş sahələrini biz əkinə cəlb etməliyik. Ancaq burada işlərimizi çox böyük dəqiqliklə aparmalıyıq. Bu, kortəbii sürətdə kütləvi xarakter almamalıdır. Çünki bizə ölüş sahələri də lazımdır. İndi müəyyənləşdirmək lazımdır ki, ölüş sahələrindən harada normaya görə az istifadə olunur. Əlbəttə, hər bir sahəyə, hər bir yerə fərdi qaydada baxılmalıdır. Biz burada bir sahəni inkişaf etdirə, amma digər sahəyə ziyan vura bilərik. Ona görə Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, yerli icra orqanları, İqtisadiyyat Nazirliyi bu məsələlərə diqqətlə baxmalıdırlar. Çünki burada düşünülmüş və əlaqələndirilmiş siyasət aparılmalıdır.

Əfsuslar olsun ki, bizdə yun tədarüku ilə bağlı işlər lazımi səviyyədə qurulmayıb. Mən maraqlanmışam, bizdə cəmi bir tədarük məntəqəsi var. Bu, əlbəttə ki, qəbul edilməzdir. Bu il müxtəlif bölgələrdə ən azı 10 tədarük mərkəzi yaradılmalıdır. Burada da həm daxili istehsal, həm də xaricə ixrac etmək üçün mərkəzləşdirilmiş siyasət aparılmalıdır. Biz bu imkanlardan da istifadə etməliyik və burada əlbəttə ki, kompleks tədbirlər görülməlidir. Burada həm tədarük, həm cins, həm də ixrac potensialı məsələləri var. Hər bir sahədən istifadə etməliyik ki, neftdən gələn valyutanın azalmasını biz müəyyən dərəcədə digər sahələrlə bağlaya bilək.

Çayçılığı da inkişaf etdirməliyik. Biz çay plantasiyalarımızı genişləndiririk və eyni zamanda, ən müasir texnologiyalar Azərbaycana gəlməlidir. Burada məhsuldarlıq daha da böyükdür. Bu, həm məşğulluqdur, həm də ki, idxaldan asılılığın azalmasıdır.

Arıçılıq üçün çox gözəl təbii şəraitimiz var. Biz indi müəyyən dərəcədə bal ixracına başlamışıq. Ancaq biz bunu daha kütləvi qaydada edə bilərik.

Xüsusilə, Azərbaycanda yetişdirilən bütün bu məhsullar təbiidir və xaricdə onlar çox yüksək qiymətləndirilir. Bazarlara çıxmaq üçün əlbəttə ki, müxtəlif reklam kampaniyaları aparılmalıdır və təqdimatlar keçirilməlidir. Bu işlər icra edilir, amma bu işlərə daha da böyük təkan verməliyik. Biz aqroparkların sayını ən azı 10-a çatdırmalıyıq. İndi iki aqropark yaradılır, onların sayı 10-a çatmalıdır. Əgər belə olarsa, əminəm ki, dediyim məsələlər öz həllini tapacaq.

Keçən il bütövlükdə inkişaf ilə bağlı müxtəlif istiqamətlər üzrə strateji yol xəritələri qəbul edilmişdir. Orada hər şey göstərilib. Qəbul edilmiş regional dövlət proqramında da əsas hədəflər göstərilib. Sadəcə olaraq hər il biz düzəlişlər edirik və daha vacib olan məsələləri əlbəttə ki, diqqətdə saxlarıq.

Sənaye istehsalı ilə bağlı. Sənaye zonalarının yaradılması prosesi gedir. Artıq bu sahədə işlər yoluna düşür, həm Sumqayıtda, həm də Mingəçevirdə sənaye zonalarının təməli qoyulubdur. Burada çıxış edən nümayəndə Neftçala sənaye zonasında görülən işlərlə bağlı danışdı. Masallıda və digər rayonlarda sənaye zonalarının yaradılması ilə bağlı işlər gedir.

Tikinti materialları ilə özümüzü təmin etmə səviyyəimiz haqqında da bəzi rəqəmləri səsləndirmək istəyirəm. Sement - özümüzü 100 faiz təmin edirik. Azərbaycanda artıq bir neçə sement zavodu fəaliyyət göstərir. Əvvəllər biz xaricdən, idxaldan asılı idik. Artıq Bakıda, bölgələrdə sement zavodları fəaliyyət göstərir. Yəni, bu sahə artıq idxaldan asılı deyil. Özümüzü əhənglə 90 faiz, gipslə 235 faiz, kərpiclə 100 faiz, mərmər-travertin ilə 46 faiz, beton-tikinti blokları ilə 100 faiz, alçıpanla 100 faiz, metal konstruksiyalarla 32 faiz, armaturla 72 faiz, alüminium və ondan alınan məmulatlarla 231 faiz təmin edirik. Hesab edirəm, bunlar da kifayət qədər yaxşı göstəricilərdir və baxmaq lazımdır, əlavə hansı işlər görülməlidir ki, o sahədə də addımlar atılsın.

Düzdür, keçən il investisiya qoyuluşu aşağı düşdüyünə görə inşaat sektoruna daha da az vəsait yatırıldı. Ancaq bu, müvəqqəti bir məsələdir. Artıq görülən tədbirlər nəticəsində inşaat sektoruna ciddi təkan veriləcəkdir. Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyinin xətti ilə artıq birinci şəhərcik inşa edilməyə başlayıb. Orada 30-a yaxın binanın tikilməsi nəzərdə tutulur. Növbəti 1-2 il ərzində “Ağ şəhər”də 60 bina tikiləcəkdir. Bakı şəhərində köçürülmə yolu ilə icra ediləcək layihələrin sayı da 60-a yaxındır və onlarla fərdi qaydada yeni binalar tikilir. Yəni, inşaat sektoruna bunun çox böyük dəstəyi olacaqdır.

Xalçaçılıq sənətini yaşatmaq, iş yerlərini yaratmaq və ixrac imkanlarını genişləndirmək üçün “Azərbaycan Açıq Səhmdar Cəmiyyəti” yaradıldı. Artıq “Azərbaycan”ın ilk filialı Horadiz şəhərində açıldı. Mən özüm orada iştirak etmişəm. Bu il bu filialların sayı 10-a çatdırılmalıdır. Biz həm ənənəvi sənətimizi yaşatmalıyıq, eyni zamanda, xalçaçılıq sənayesini də yaratmalıyıq. Həm əl ilə, həm maşınlarla toxunan xalçalar Azərbaycanı dünyada təbliğ etməlidir və bu da böyük bir gəlir mənbəyinə çevrilməlidir.

Turizmlə bağlı görülmüş işlər, - burada rəqəmlər səsləndi, - Azərbaycanı beynəlxalq turizm üçün çox cəlbedici ölkəyə çevirir. Xüsusilə vizalarla bağlı atılan addımlar bu sahədə dönüş yaratdı. Əlbəttə ki, Azərbaycan turizm üçün çox cəlbedici bir ölkədir. İlk növbədə, Azərbaycanda zəngin mədəni irs var. Tarixi abidələrimiz, qədim mədəniyyətimiz turistləri cəlb edir. Digər tərəfdən, Azərbaycan müasir ölkədir və burada turizm infrastrukturunu da çox inkişaf edib - otellər, istirahət zonaları. 2004-cü ildən bu günə qədər 300-dən çox mehmanxana tikilmişdir. Azərbaycanda və Bakı şəhərində dünyanın aparıcı otellər şəbəkələrinin mehmanxanaları var. Bizim gözəl mətbəximiz, gözəl iqlimimiz, vətənpərvər və eyni zamanda, qonaqpərvər insanlarımız, Azərbaycanda hökm sürən sabitlik, təhlükəsizlik - bütün bunlar turistləri cəlb edir. Bütün bu amillər var və viza sadələşdirilməsi də həll olunub, sadəcə olaraq biz işləri indi düzgün təşkil etməliyik və ölkəmizdə güclü turizm sənayesi yaradılmalıdır. Əlbəttə, eyni zamanda, bu sahədə böyük uğurları olan ölkələrin təcrübəsindən istifadə etməliyik.

Xarici bazarlara çıxmaq üçün indi dövlətlərarası səviyyədə işlər görülür. Mən öz həmkarlarımla görüşlər əsnasında həmişə bu mövzunu ortaya qoyuram ki, Azərbaycan öz ixrac imkanlarını genişləndirsin. Biz qərara gəldik ki, bir neçə ölkədə Azərbaycan ticarət evləri yaradılsın. Bu istiqamətdə işlər gedir. Bu, həm təbliğat üçün önəmlidir, eyni zamanda, ixrac imkanlarımız da genişlənə bilər. Yaxın zamanlarda belə ticarət evlərinin açılması nəzərdə tutulur.

Keçən il fermerlərə kömək etmək üçün tədarük və təchizat qurumu yaradıldı. Onun əsas məqsədi bölgələrdə yetişdirilən məhsulu fermerlərdən almaq, ondan sonra logistika imkanlarından istifadə edib onu saxlamaq və ondan sonra ixrac etmək, yaxud da ki daxili bazara çıxarmaqdır. Keçən il belə bir qurum yaradıldı. Bu qurumun fəaliyyəti hələ ilkin mərhələdədir. Əgər işlər düzgün qurulsa və belə də olmalıdır, bu qurumun çox böyük əhəmiyyəti ola bilər. Beləliklə, bu, bir neçə məqsədi güdmüş olur. Həm yetişdirilən məhsul batmayacaq, həm də fermer məhsulunu tarla başında satacaq və pulunu alacaq. Bunun sayəsində məhsulun həm daxili bazara, həm də ixraca mərkəzləşdirilmiş qaydada çıxarılması təmin edilə bilər.

Bu il iki “ASAN xidmət” mərkəzi açılmalıdır, Quba və Mingəçevir şəhərlərində. Daha iki şəhərdə - İmişlidə və Şəkiddə mərkəzlər inşa ediləcək. Yəqin ki, onların açılışı 2018-ci ildə olacaq.

Bir daha demək istəyirəm ki, sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı bütün lazımi tədbirlər görülür. Mən çıxışımın əvvəlində də bu məsələyə toxundum. Fermerlərə böyük güzəştlər edilir. Onlar torpaq vergisi istisna olmaqla bütün vergilərdən azaddırlar. Suvarma işləri aparılır, infrastruktur yaradılır. Güzəştlə kreditlər, yanacaq, gübrə, subsidiyalar, metodik tövsiyələr verilir. Dövlət, eyni zamanda, öz hesabına fındıq və tut tinglər gətirir. Pambıqçılıqla bağlı dövlət xətti ilə böyük işlər görülür, texnika alınır, suvarma tədbirləri həyata keçirilir. Yəni, bütün bunları biz edirik ki, yerlərdə yaşayan insanlar bu imkanlardan istifadə etsinlər. Bu, onların güzəranının yaxşılaşdırılması üçündür.

Eyni zamanda, bu il 42 min ictimai iş yeri açılacaq. Biz keçən il də ictimai iş yerlərinin açılması ilə bağlı tədbirlər gördük, bu il də görülməkdir. Bu iş yerləri mümkün olan işsizliyi aradan qaldırmaq üçün açılır. Bu işlər ictimai işlərdir. Bölgələrdə təmir-tikinti ilə, yaşillıq zonalarına xidmətlə bağlı iş yerləri açılacaq. Dövlət şirkətlərinin xətti ilə də bu cür iş yerləri açılacaq. Yalnız ictimai xidmətlər istiqamətində 42 min iş yeri açılacaq. Görülməkdir digər tədbirlər hesabına on minlərlə iş yeri açılacaq və beləliklə, işsizlik Azərbaycanda həmişə olduğu kimi, aşağı səviyyədə qalacaq.

Mən ixracla bağlı bir məsələni də qeyd etmək istəyirəm. Bu yaxınlarda azexport portalı yaradıldı. Orada Azərbaycanda istehsal olunan ixrac yönümlü bütün məhsullar qeyd edilir. Bütün istehsalçılar, - mən onlara da müraciət edirəm, - qoy öz məhsullarını həmin o portala daxil etsinlər, həm ictimaiyyət bunu görsün, həm də ki, bu, onların da xeyrinədir. Çünki onların ixrac potensialı artacaq.

Əlbəttə, bütün bu işləri görərkən, bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, biz bir neçə məqsədi güdürük. Ölkə iqtisadiyyatını şaxələndirmək, idxaldan asılılığı azaltmaq, ixrac potensialını və kənd təsərrüfatı məhsullarının ixracını artırmaq. Hesab edirəm ki, biz kənd təsərrüfatı məhsullarının ixracını iki dəfə artırmağa bilirik. Bu, real hədəfdir, biz buna nail olmağa çalışmalıyıq. Beləliklə, ölkəmizə daha çox valyuta gələcək, manat öz sabitliyini qoruyacaq, neftdən asılılıq azalacaq və iş yerləri yaradılacaq, sahibkarlıq inkişaf edəcək.

Bax, budur, bizim əsas inkişaf konsepsiyamız. Bununla bərabər, onu da qeyd etməliyəm ki, mən dəfələrlə demişəm, biz artıq postneft dövründə yaşayırıq. Bunu mən o mənada deyirəm ki, dövlət qurumları daha neft amilinə bel bağlamasınlar. Ancaq bu, o demək deyil ki, bizim neftimiz tükənir. Yox, bizim neftimiz hələ onilliklər ərzində xalqımıza xidmət edəcək. Azərbaycan qazı iki ildən sonra dünya bazarlarına daha da böyük həcmdə çıxacaq və öz əhatə dairəsini genişləndirəcək. Yəni, bu amil daim var və bu, bizə həmişə güclü bir dəstək kimi kömək edəcək. Ancaq biz işimizi elə qurmalıyıq ki, sanki bu, yoxdur. Bax, bugünkü konfransın, ümumiyyətlə, inkişafı ilə bağlı tədbirlərimizin məqsədi bundan ibarətdir.

Nəticə olaraq, biz bunu ona görə edirik ki, insanlar daha da yaxşı yaşasınlar. Amma insanların yaxşı yaşaması tək cə maddi tərəflə ölçülmür. Burada, əlbəttə ki, məmur-vətəndaş münasibətləri xüsusi yer tutur. Mən bu məsələ ilə bağlı öz fikirlərimi dəfələrlə demişəm, bu gün də deyirəm, bunu hər kəs bilsin, eşitsin və nəticə çıxarsın. Məmurlar xalq üçün yaşayırlar, əksinə deyil. Məmur xalqın xidmətçisidir, vətəndaşa xidmət, kömək göstərməlidir, yekəxanılıq etməməlidir. Hansısa qanunsuz tələb irəli sürməməlidir. Özünü təvəzökar aparmalıdır. Özü və ailə üzvləri nümunə olmalıdır. Rüşvətxorluqla, soyğunçuluqla məşğul olmamalıdır. Məmur, bax, belə olmalıdır, dediyim kimi. Mən hər bir dövlət məmurunu ya icra başçısı, ya başqa vəzifəyə təyin edəndə göstəriş verirəm ki, get insanlara qulluq et, xidmət göstər, dövlətə xidmət et, təmiz işlə. Amma əfsuslar olsun ki, bəziləri nəticə çıxarmırlar. Onların da cəzası verilir və veriləcək.

Çünki biz bütün bu işləri görürük ki, Azərbaycanda inkişaf hərtərəfli və sürətli olsun. Xoşagəlməz hallara son qoyulmalıdır. "ASAN xidmət"i biz yaratdıq, artıq neçə ildir ki, işləyir. Bir dənə də olsun oradan şikayət yoxdur. Hər halda mən eşitməmişəm. Bəyənilmə əmsalı 98 faizdir. On üç milyon müraciət olunub. Bizim əhalimiz hələ 10 milyona çatmayıb, 13 milyon müraciət olub. Bu, ictimai xidmətlər sahəsində bir yenilikdir. Yəni, bu, nəyi göstərir? Birincisi, bizim iradəmizi və siyasətimizi göstərir. İkincisi isə onu göstərir ki, bu cür işləmək mümkündür.

Əgər orada mümkündürsə, deməli, hər yerdə mümkündür. Ona görə məmur-vətəndaş münasibətləri, bu məsələlər cəmiyyət üçün, inkişaf üçün çox önəmlidir. Burada hər şey məmurlardan asılıdır. Onlar dediyim kimi işləməlidirlər. Əgər öz işində nöqsana, yaxud da pozuntuya yol verərsə, onlar lazımi səviyyədə cəzalandırılacaqlar.

Bu gün verdiyim bütün tapşırıqlar yerinə yetirilməlidir. Verdiyim tapşırıqlarla bağlı vaxtaşırı məlumat Prezident Administrasiyasına göndərilməlidir. Prezident Administrasiyası isə bu tapşırıqların yerinə yetirilməsi ilə bağlı bütün lazımi tədbirlər görəcək, nəzarətdə saxlayacaq ki, biz 2017-ci ili də uğurla başa vuraq. Sağ olun.

“Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət proqramlarının icrası bölgələrimizin simasını dəyişdirmişdir”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Regionların sosial-iqtisadi inkişafı sahəsində nəzərdə tutulmuş tədbirlər 2017-ci ildə uğurla icra olunmuşdur

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 27 fevral tarixli 118 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın icrası ölkə iqtisadiyyatının inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb etməklə, makroiqtisadi sabitliyin təmin olunmasında, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişlənməsində, yeni müəssisələrin və iş yerlərinin yaranmasında, infrastruktur və kommunal xidmətlərin səviyyəsinin daha da yüksəldilməsində, yoxsulluq səviyyəsinin aşağı düşməsində və əhalinin rifah halının daha da yaxşılaşdırılmasında müstəsna rol oynamaqdadır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin bölgələrə mütəmadi səfərləri Dövlət Proqramının icrasını sürətləndirməklə, regionların tarazlı inkişafının təmin edilməsi, yeni iş yerlərinin yaradılması və əhalinin həyat səviyyəsinin daha da yüksəldilməsi sahəsində görülən işlərə təkan vermişdir. Ölkə başçısı regionların inkişafını 2017-ci il ərzində də diqqət mərkəzində saxlamış, Göygöl, Samux, Gədəbəy, Şəmkir, Qobustan, Şamaxı, Tərtər, Saatlı, Yevlax, Salyan, Neftçala, Ağcabədi, Sabirabad, Balakən, Zaqatala, Qax, Cəlilabad, Lənkəran, Quba, Abşeron, Ordubad, Culfa və Şahbuz rayonları və Gəncə, Şirvan, Sumqayıt və Naxçıvan şəhərlərində 130-dək infrastruktur obyektlərinin açılış və təməlqoyma mərasimlərində iştirak etmiş, istehsal təyinatlı müəssisələrin fəaliyyəti ilə tanış olmuş, yerlərdə ictimaiyyətin nümayəndələri ilə görüşlər keçirmiş, onların problem və qayğıları ilə yaxından maraqlanmışdır.

Məhz, bu səfərlərin nəticəsi olaraq 2017-ci il ərzində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən bütün regionlar əhatə olunmaqla müxtəlif rayon və şəhərlərin sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi və bəzi mühüm layihələrin icrası istiqamətində 368 milyon manat vəsaitin ayrılması ilə bağlı 74 Sərəncam imzalanmışdır.

Dünyada müəkkəb siyasi və iqtisadi proseslərin davam etdiyi qlobal böhran şəraitində, neftin qiymətinin aşağı səviyyədə qalması, əsas ticarət tərəfdaşlarının milli valyutalarının devalvasiyası və digər amillər ölkənin ixrac gəlirlərini azaltmışdır. Bu problemlərin həlli, makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin təmin olunması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəhbərliyi ilə mövcud çağırışların tələblərinə uyğun çevik iqtisadi siyasət tədbirləri müəyyənləşdirilərək həyata keçirilməyə başlanmış və ölkə iqtisadiyyatı öz dayanıqlılığını saxlaya bildi. Belə ki, 2017-ci ildə ölkədə fəaliyyət göstərən müəssisə, təşkilat və fiziki şəxslər tərəfindən 70,1 milyard manat Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM) istehsal edilmiş, ÜDM-in hər nəfərə düşən həcmi 7205 manat təşkil etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı sahəsində həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət nəticəsində 2017-ci il ərzində 177 mindən çoxu daimi olmaqla, 221 min yeni iş yeri yaradılmışdır. Yeni müəssisələrin çox hissəsi təhsil, ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri, tikinti, peşə, elmi və texniki fəaliyyət, inzibati və yardımçı xidmətlərin göstərilməsi, emal sənayesi, kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq, informasiya və rabitə sahələrini əhatə edir.

Ümumilikdə, 2017-ci il ərzində ölkə əhalisinin gəlirləri əvvəlki illə müqayisədə 8,3 faiz artaraq 49,2 milyard manata çatmış, onun hər nəfərinə düşən həcmi isə 7,2 faiz artaraq 5050,5 manat təşkil etmişdir.

Bununla yanaşı, əvvəlki illərdə iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi ilə bağlı həyata keçirilmiş sistemli tədbirlərin nəticəsi olaraq qeyri-neft sənayesi 3,7 faiz, kənd təsərrüfatı 4,2 faiz artmışdır.

Eyni zamanda, 2017-ci ildə iqtisadiyyatın və sosial sahələrin inkişafına bütün maliyyə mənbələri hesabına 14,6 milyard dollar vəsait yönəldilmişdir.

Azərbaycanın 2017-ci ildə əldə etdiyi nailiyyətlər nüfuzlu beynəlxalq qurumlar tərəfindən də yüksək qiymətləndirilmişdir. Belə ki, 2017-2018-ci illər üzrə “Qlobal Rəqabətlik Hesabatı”na əsasən Azərbaycan biznes mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində həyata keçirdiyi bir çox islahatlar nəticəsində ötən ilki hesabatla müqayisədə mövqeyini 2 pillə yaxşılaşdırmış və 37-ci pillədən 35-ci pilləyə yüksəlmiş, o cümlədən MDB məkanında liderliyini qoruyub saxlamışdır.

Eyni zamanda Azərbaycan biznesə başlama üçün prosedurların sayı alt göstəricisində 2-ci, biznesə başlama üçün tələb olunan müddət alt göstəricisində 6-cı, kənd təsərrüfatı siyasəti xərcləri alt göstəricisi üzrə 13-cü və işə qəbul və işdən azad etmə alt göstəricisi üzrə 14-cü yerdə dayanır.

Dünya Bankı tərəfindən 190 ölkənin biznes mühitinin qiymətləndirildiyi “Doing Business 2018” hesabatında Azərbaycan hesabat dövrü ərzində (2016 iyun – 2017 iyun) Avropa və Mərkəzi Asiya Regionunda 4 və daha çox islahat apararaq 3 ölkədən biri olmuşdur:

Belə ki, “Doing Business 2018” hesabatında 4 göstərici (“Kreditin əldə edilməsi”, “Müqavilələrin icrasının təmin edilməsi”, “Kiçik investorların maraqlarının qorunması” və “Müflisləşmənin həlli”) üzrə biznes mühitinin yaxşılaşdırılması sahəsində mövcud qanunvericiliyin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı ölkəmizdə aparılan islahatlar xüsusi qeyd edilmişdir.

Həmçinin, “Doing Business 2018” hesabatında “Kiçik investorların maraqlarının qorunması” göstəricisi üzrə Mülki Məcəlləyə dəyişiklik edilməklə Azərbaycan dünyanın ilk onluğuna daxil olmuşdur.

Vergi və pul-kredit siyasəti

Qeyri-neft sektorunun dayanıqlı inkişafı, ölkənin makroiqtisadi vəziyyətinin sabit saxlanılması, iqtisadiyyatın səmərəli tənzimlənməsi və onun dinamik inkişafının stimullaşdırılmasının davam etdirilməsi 2017-ci ildə də həyata keçirilən büdcə-vergi siyasətinin əsas məqsədlərindən biri olmuşdur.

“Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 454-VQD nömrəli Qanunu 16 dekabr 2016-cı il tarixində qəbul edilmiş və 2017-ci il yanvar ayının 1-dən qüvvəyə minmişdir. Qeyd edilən Qanun vergi yükünün azaldılması, o cümlədən vergi güzəşt və azadolmaları ilə bağlı bir çox istiqamətləri - pərakəndə ticarət fəaliyyəti ilə məşğul olan sahibkarlar tərəfindən Azərbaycan Respublikasında istehsal edilmiş kənd təsərrüfatı məhsullarının satışı zamanı ƏDV-nin həmin məhsulların satış qiyməti ilə onların alış qiyməti arasındakı fərqdən, yəni ticarət əlavəsindən hesablanmasını, ödəmə qabiliyyətini itirmiş bankların restrukturizasiya və sağlamlaşdırma tədbirləri çərçivəsində qeyri-işlək (toksik) aktivlərinin təqdim edilməsinin, buğdanın idxalının və satışının, buğda ununun və çörəyin istehsalının və satışının, quş ətinin satışının 2017-ci ilin yanvarın 1-dən 3 il müddətinə ƏDV-dən, icbari tibbi sığorta xidmətləri göstərən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurumun, dövlət adından yaradılan səhiyyə (təb) müəssisələrinin gəlirlərinin mənfəət vergisindən müddətsiz azad edilməsini, banklar tərəfindən fiziki şəxslərin əmanəti üzrə ödənilən illik faiz gəlirlərinin, habelə emitent tərəfindən investisiya qiymətli kağızları üzrə ödənilən dividendin, diskont (istiqrazların nominalından aşağı yerləşdirilməsi nəticəsində yaranmış fərq) və faiz gəlirlərinin gəlir vergisindən azad edilməsi müddətinin 2016-cı ilin fevralın 1-dən 7 ilə qədər artırılmasını, fərdi qaydada fəaliyyət göstərən aşağı gəlirli fiziki şəxslərin vergi və inzibati yükünün azaldılması məqsədilə bəzi fəaliyyət növlərinin vergi öhdəliklərinin sadələşdirilmiş vergi üzrə aylıq sabit məbləğ formasında ödənilməsinə əhatə edir.

Həmçinin, “Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 856-VQD nömrəli 17 noyabr 2017-ci il tarixli Qanunu ilə Vergi Məcəlləsinin 59.3-cü maddəsinə dəyişiklik edilmişdir. Dəyişikliyə əsasən ƏDV üzrə artıq ödənilmiş vergi məbləği vergi ödəyicisinin müraciətindən sonra 20 gün ərzində qaytarılmadığı halda, 20 gündən sonrakı dövrlər üçün həmin artıq ödənilmiş vergi məbləğlərinə görə hesablanmış faizlərin vergi ödəyicisinə qaytarılması nəzərdə tutulur.

Eyni zamanda, elektron xidmətlərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2017-ci il 13 aprel tarixli 150 nömrəli Qərarı ilə "Ticarət festivalları dövründə fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının ərazisində alınmış istehsal, yaxud kommertiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan mallara görə ödənilmiş əlavə dəyər vergisinin qaytarılması üçün elektron vergi hesab-fakturasının vahid forması" təsdiq edilmişdir. Ticarət festivalları dövründə ƏDV-nin qaytarılması şərtilə satış həyata keçirmək məqsədi ilə ƏDV ödəyicilərinin qeydiyyatına alınması üçün Vergilər Nazirliyinin İnternet Vergi İdarəsində (www.e-taxes.gov.az) müvafiq imkanlar yaradılmışdır. Ticarət festivalları dövründə elektron vergi hesab-fakturalarının tərtib edilməsi və təsdiqlənməsi üçün Vergilər Nazirliyinin İnternet Vergi İdarəsində "Baku Shopping Festival – Tax Free" portalı (<https://login.e-taxes.gov.az/shopfest/login>) yaradılmış və müvafiq program təminatından istifadə barədə satıcıların və müvəkkil bankların nümayəndələrinə təlimlər keçirilmişdir.

Həmçinin, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2017-ci il 14 mart tarixli 89 nömrəli Qərarı ilə "Elektron qaimə-fakturanın formasının tətbiqi, uçotu və istifadəsi Qaydaları" təsdiq edilmişdir. Qərarın 3-cü bəndinə əsasən elektron qaimə-fakturanın təsdiq edilmiş forma və rekvizitlərə uyğun olaraq mərkəzləşdirilmiş qaydada uçotunun aparılması və tətbiqi Vergilər Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilir.

Bununla yanaşı Vergilər Nazirliyi tərəfindən ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatına alınmış və Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinin 218.1.2-ci maddəsində göstərilən şəxslər tərəfindən sahibkarlıq fəaliyyəti ilə əlaqədar təqdim edilmiş (yola salınmış) mallara, görülmüş işlərə və göstərilmiş xidmətlərə görə 2017-ci il 1 aprel tarixdən malların (işlərin, xidmətlərin) alıcısı olan hüquqi şəxslərə və fərdi sahibkarlara (malların, işlərin, xidmətlərin sifarişçisinə) "Online" və "Oflayn" rejimdə elektron qaimə-faktura tərtib edilərək təqdim edilməsi üçün texniki imkan yaradılmışdır.

Bundan əlavə vergi borcu barədə məlumatın Vergilər Nazirliyinin rəsmi internet sahifəsindən öyrənilməsinə imkan verən "Vergi borcu barədə məlumatın verilməsi" elektron xidməti istifadəyə verilmişdir. "Vergi borcu barədə məlumatın verilməsi" elektron xidməti vasitəsi ilə istifadəçi Vergilər Nazirliyinin rəsmi internet sahifəsinin müvafiq pəncərəsinə vergi ödəyicisinin VÖEN-i daxil etməklə onun dövlət büdcəsinə olan vergi borcu barədə məlumatı əldə edə bilər.

Sahibkarlıqla məşğul olan şəxslərin məlumatlandırılması, onlara müvafiq xidmətlərin göstərilməsi və vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə əlverişli şəraitin yaradılması məqsədi ilə vergi ödəyicilərinə xidmət mərkəzlərinin şəbəkəsi genişləndirilərək Ağcabədi rayonunda müasir tələblərə cavab verən vergi ödəyicilərinə xidmət mərkəzinin tikintisi başa çatdırılmış və 25 yanvar 2017-ci il tarixdən etibarən vergi ödəyicilərinin istifadəsinə verilmişdir.

Sənaye və kənd təsərrüfatı istehsalının genişləndirilməsi tədbirləri

Dünyada mürəkkəb siyasi və iqtisadi proseslərin davam etdiyi hazırkı şəraitdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin iqtisadi strategiyası çərçivəsində qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəlmiş sistemli tədbirlər, aparılan islahatlar ölkənin dayanıqlı inkişafı baxımından strateji əhəmiyyət kəsb edir. Bu iqtisadi strategiyanın əsas istiqamətlərindən biri rəqabətqabiliyyətli qeyri-neft sənayesinin inkişaf etdirilməsidir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin iqtisadi siyasətinin mühüm tərkib hissəsi olan sənayeləşmənin həyata keçirilməsi nəticəsində son illərdə yüzlərlə müasir sənaye müəssisəsi fəaliyyətə başlamış, yeni sənaye sahələri yaradılmış, tələbatın ödənilməsində yerli məhsulların payı əhəmiyyətli dərəcədə artmış, ixrac potensialı yüksəlmiş və beləliklə, sənaye yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuşdur. İqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinin artırılması və strukturunun təkmilləşdirilməsi baxımından sənayenin inkişafı ölkədə aparılan iqtisadi siyasətin əsas prioritetlərindən biri olmuş, sənayenin infrastruktur təminatı əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırılmışdır.

Həyata keçirilmiş məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində 2017-ci ildə sənaye müəssisələri və bu sahədə fəaliyyət göstərən fiziki şəxslər tərəfindən 39,6 milyard manatlıq sənaye məhsulu istehsal edilmiş, qeyri-neft sənayesi isə ötən ilə nisbətən 3,7 faiz artmışdır.

Sənayenin inkişafına yönəlmiş mexanizmlərdən biri də sənaye parkları və sənaye məhəllələrinin yaradılmasıdır. Sənaye parkları və məhəllələri ölkənin qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafı, iqtisadiyyatın

ixrac qabiliyyətinin, eləcə də rəqabətqabiliyyətli, idxalı əvəz edən məhsulların istehsalının artırılması, rayonlarda məşğulluğun təmini, investisiyaların və müasir texnologiyaların cəlb edilməsi kimi mühüm vəzifələrin yerinə yetirilməsi baxımından xüsusilə əhəmiyyətlidir.

Son dövrlər ölkəmizdə bu istiqamətdə real addımlar atılmış, Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında 2017-ci ildə 4 müəssisə fəaliyyətə başlamış, 2018-ci ildə isə daha 6 müəssisə fəaliyyətə başlayacaqdır. Bu müəssisələrdə 1400-ə yaxın yeni iş yerlərinin açılması nəzərdə tutulur.

Mingəçevir Sənaye Parkında yüngül sənaye məhsulları istehsal edəcək 9 fabrikin yaradılması ilə 150-200 milyon dollar investisiya qoyuluşu və 5500-dən çox yeni iş yerinin açılması nəzərdə tutulur. Artıq “Mingəçevir Tekstil” Parkın rezidenti kimi qeydiyyatı alınmış və iplik fabrikinin tikintisinə başlanmışdır. Fabrikin 2018-ci ilin 1-ci rübündə istismara verilməsi planlaşdırılır.

Sənayeləşmə siyasətinə uyğun olaraq, hesabat ilində regionlarda sənaye məhəllələrinin yaradılması istiqamətində işlər davam etdirilmişdir. Ölkə başçısının iştirakı ilə 24 sentyabr 2017-ci il tarixində açılışı olmuş Neftçala Sənaye Məhəlləsində 6 müəssisə fəaliyyətə başlamışdır. Balıq konservi, avtomobil və pivot suvarma sistemləri istehsalı müəssisələrinin isə 2018-ci ilin 1-ci rübündə fəaliyyətə başlaması planlaşdırılır. Bu müəssisələr üzrə təqribən 500-ə yaxın yeni iş yerləri yaradılacaqdır.

Eyni zamanda Masallı Sənaye Məhəlləsində tikinti işləri sürətlə aparılır və 2018-ci ilin fevral ayında istehsal sahələri sahibkarların istifadəsinə təqdim olunacaq. Aprel-may aylarında isə müəssisələrin Məhəllədə artıq fəaliyyətə başlaması nəzərdə tutulur.

Bundan başqa, ölkə başçısının 25 iyul 2017-ci il və 27 noyabr 2017-ci il tarixli sərəncamları ilə yaradılmış Hacıqabul və Sabirabad Sənaye Məhəllələrinin tikintisinin də 2018-ci ildə başa çatdırılacağı planlaşdırılır.

Ölkədə xalçaçılıq sahəsini inkişaf etdirmək məqsədilə yaradılmış “Azərçalça” ASC-nin xalça istehsalı müəssisələrinin yaradılması işləri davam etdirilir. Belə ki, respublikanın 10 rayonunda xalça emalatxanalarının tikintisi işlər yekunlaşmış, o cümlədən 3 emalatxananın ölkə rəhbərinin iştirakı ilə açılışı həyata keçirilmişdir, hazırda daha 10 emalatxananın və 5 yun və boyaq maddələri məntəqələrinin tikintisi üzrə işlər həyata keçirilir.

Sumqayıt şəhərində Yuneyrici Boyaq fabrikinin tikintisinə 2017-ci ilin sonunda başlanılması xalçaçılığın xammal bazasının yaradılmasına öz töhfəsini verəcəkdir.

Regionların sosial-iqtisadi inkişafında aqrar sektora ayrılan diqqət onun ölkə iqtisadiyyatında ümumi payının artması ilə yanaşı əsas gəlirli sahələrdən birinə çevrilməsinə də səbəb olmuş, Dövlət Proqramında nəzərdə tutulmuş tədbirlərin vaxtında və uğurla həyata keçirilməsi, güzəştli kreditlərin verilməsi, emal müəssisələri və məhsul saxlama anbarlarının şəbəkəsinin genişləndirilməsi, kənd təsərrüfatı texnikası ilə təminatın yaxşılaşdırılması, cins mal-qaranın satışı kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına öz müsbət təsirini göstərmişdir.

Kənd təsərrüfatının ənənəvi sahələrindən olan pambıqçılığın, tütünçülüyn, baramaçılığın sürətli inkişafı, kənd təsərrüfatı məhsullarına tələbatın ödənilməsi, emal müəssisələrinin xammal təminatının yaxşılaşdırılması və emal sənayesinin genişlənməsi istiqamətində dövlət dəstəyinin gücləndirilməsi ilə əlaqədar bir sıra hüquqi aktlar, o cümlədən dövlət proqramları qəbul edilmişdir. Belə ki, ölkə başçısının 10 avqust 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasında tütünçülüyn inkişafına dair 2017-2021-ci illər üçün Dövlət Proqramı”, 13 iyul 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasında pambıqçılığın inkişafına dair 2017-2022-ci illər üçün Dövlət Proqramı”, 27 noyabr 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasında baramaçılığın və ipəkçiliyin inkişafına dair 2018 - 2025-ci illər üçün Dövlət Proqramı” təsdiq edilmişdir.

Eləcə də, ölkənin ixrac potensialının yüksəldilməsi, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı sahəsində fəaliyyət göstərən kiçik və orta sahibkarların innovativ qabiliyyətlərinin artırılması, yüksək məhsuldarlığın əldə olunması, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı prosesində intensiv metodların geniş tətbiqində istehsalçı, emalçı və istehlakçı arasında inteqrasiyanın formalaşmasında önəmli rol oynayan aqroparkların yaradılması istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır.

Hesabat dövründə kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə maliyyələşdirmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi, aqrar sığortanın inkişaf etdirilməsi və aqrar sahəyə investisiya qoyuluşlarının təşviqi məqsədilə ölkə başçısı tərəfindən “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatının inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Sərəncam imzalanmışdır. Eyni zamanda, Qarabağ atı cinsinin damazlıq özəyinin qorunması və inkişaf etdirilməsi, bu

sahədə seleksiya damazlıq işlərinin elmi əsaslarla aparılmasına şərait yaradılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərin başa çatdırılması və Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Heyvandarlıq Elmi-Tədqiqat İnstitutunun tabeliyindəki "Ağdam Atçılıq Təsərrüfatı" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin Atçılıq kompleksinin tikintisi üçün 2,0 milyon manat, ipəkçiliyin maddi-texniki bazasının yaxşılaşdırılması məqsədilə Qax Damazlıq İpəkçilik Stansiyasının bərpası, əlavə istehsal sahələrinin yaradılması və müasir avadanlıqlarla təchiz olunması üçün 4,5 milyon ayrılmış, Respublika Süni Mayalanma Mərkəzinin açılışı olmuşdur. Bundan başqa, şəkər çuğundurunun emalı ilə məşğul olan hüquqi şəxslərə və hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti həyata keçirən fiziki şəxslərə təhvil verilmiş şəkər çuğundurunun hər tonuna görə onun istehsalçılarna 4,0 manat məbləğində subsidiya ödənilməsi müəyyən edilmişdir.

Eyni zamanda, aqroparkların yaradılması, pambıq və taxıl sahələrinin genişləndirilməsi və bitkiçiliyin inkişafı ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin müvafiq sərəncamları ilə Goranboy rayonunun inzibati ərazisinə aid 3495 hektar, Samux rayonunun inzibati ərazisinə aid 1200 hektar, Ağcabədi rayonunun inzibati ərazisinə aid 5800 hektar, Kürdəmir rayonunun inzibati ərazisinə aid 50 hektar, Neftçala rayonu üzrə 76,81 hektar, Salyan rayonunun inzibati ərazisində yerləşən 3000 hektar, Biləsuvar rayonunun inzibati ərazisində yerləşən 5862,88 hektar, İmişli rayonunun inzibati ərazisində yerləşən 5826 hektar, Ucar rayonunun inzibati ərazisində yerləşən 4000 hektar, Zərdab rayonunun inzibati ərazisində yerləşən 3000 hektar və Tovuz rayonunun inzibati ərazisində yerləşən 550 hektar sahələrinin kateqoriyası dəyişdirilərək əkin dövriyyəsinə cəlb edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasında əhalinin qida məhsulları ilə etibarlı təminatı dövlətin sosial-iqtisadi siyasətinin başlıca istiqamətlərindən biridir. Son illərdə qida təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, qida məhsullarının keyfiyyətinin yüksəldilməsi və ixrac potensialının artırılması sahəsində nəzərəçarpan nailiyyətlər əldə edilmişdir. Görülmüş tədbirlərin davamı olaraq, ölkədə əhalini təhlükəsiz və keyfiyyətli qida məhsulları ilə təmin etmək, qida məhsullarının təhlükəsizliyinə nəzarət sisteminin səmərəliliyini daha da artırmaq qarşıdakı dövr üçün də əsas vəzifələrdən biri kimi müəyyən edilmişdir. Ölkədə qida təhlükəsizliyinə nəzarət sistemini təkmilləşdirmək, bu sahədə şəffaflığı daha da artırmaq, pərakəndəliyi və təkrarlanmaları aradan qaldırmaq, habelə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi"ndə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə ölkə başçısının 10 fevral 2017-ci il tarixli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi yaradılmışdır.

Aqrar sahənin daha da inkişaf etdirilməsi məqsədilə dövlət tərəfindən investisiya layihələrinin reallaşdırılması ilə bağlı güzəştli kreditlərin verilməsinə xüsusi əhəmiyyət verilir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun vəsaitləri hesabına 2017-ci ildə aqrar sahənin inkişafı ilə bağlı 1871 sahibkarlıq subyektinin investisiya layihəsinin maliyyələşdirilməsinə 97 milyon manat güzəştli kredit vəsaiti ayrılmışdır. Maliyyələşdirilmiş layihələr hesabına 5224 yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

Güzəştli kreditlər hesabına maliyyələşdirilən investisiya layihələrinin 95,8% aqrar sektorun, 4,2% digər sahələrin payına düşür.

2017-ci il ərzində maliyyələşdirilmiş investisiya layihələrinin sahələr üzrə bölgüsü

Azərbaycan Respublikası Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu tərəfindən 2017-ci ildə verilmiş güzəştli kreditlərin 66,4% faizini aqrar sektorun inkişafına verilmiş kreditlər təşkil etmiş və aqrar sahənin inkişafına verilən dövlətin güzəştli kreditləri kəmiyyət deyil, həm də müsbət keyfiyyət dəyişiklikləri ilə fərqlənmişdir. Dövlətin güzəştli kreditləri hesabına maliyyələşdirilən investisiya layihələrinin həyata keçirilməsi nəticəsində yaradılmış yeni iş yerlərinin 79,3%-i faizi aqrar sektorun payına düşmüşdür.

2017-ci ildə verilmiş dövlətin güzəştli kreditləri hesabına yaradılacaq yeni iş yerlərinin iqtisadiyyatın sahələri üzrə bölgüsü

Aqrar sektorun inkişafında aqroparkların və müasir iri fermer təsərrüfatlarının yaradılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Artıq Xaçmaz, Şəmkir və Cəlilabad aqroparklarında 1-ci mərhələ üzrə işlər başa çatdırılmışdır.

Həmçinin, son illərdə dövlət başçısının tapşırığına uyğun olaraq 28 rayon üzrə 183,3 min hektar ərazidə dəyəri 1,3 milyard manat olan 43 aqroparkın, o cümlədən 14 rayonda 40,6 min hektar ərazidə 16 müasir cins heyvandarlıq kompleksinin və 21 rayonda 142,7 min hektar ərazidə 27 iri bitkiçilik təsərrüfatının yaradılması təşviq olunur. Artıq 120,6 min ha ərazidə 25 aqropark üzrə tikinti-quraşdırma işlərinə başlanılmışdır.

Aqrar sahəni daha da inkişaf etdirmək məqsədilə Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Kənd Təsərrüfatı Layihələri və Kreditlərinin İdarə Edilməsi üzrə Dövlət Xidməti tərəfindən 2017-ci ildə kənd təsərrüfatının inkişafı üçün ölkənin 30 rayonunda aqrar sektorda çalışan 57 sahibkara 9513,2 min manat məbləğində güzəştli kreditlər verilmişdir. Güzəştli kreditlərin verilməsi nəticəsində 605 iş yeri açılmışdır.

Dövlət Proqramına uyğun olaraq, hesabat ilində də kənd təsərrüfatında institusional potensialın gücləndirilməsi, kənd təsərrüfatı istehsalının inkişafına xidmət edən infrastrukturun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi işləri davam etdirilmişdir.

Ekologiya və təbii sərvətlərdən istifadə tədbirləri

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq ətraf mühitin mühafizəsi, təbii sərvətlərdən istifadə, kəndlərdə su təmizləyici qurğuların quraşdırılması, yaşıllaşdırma, yol kənarlarında meşəliklərin salınması istiqamətində işlər 2017-ci ildə də uğurla davam etdirilmişdir. Belə ki, hesabat ilində proqram çərçivəsində regionlarda meşə və qeyri-meşə fondu ərazilərində 2 milyona yaxın ağac əkilmiş, 36,5 milyondan çox ting yetişdirilmiş, 10702,2 hektar sahədə meşəsalma və meşəberpa işləri yerinə yetirilmişdir. Meşə və qeyri-meşə fondu ərazilərində meşə əkinlərinin becərilməsi məqsədilə 63 ton müxtəlif növdə ağac və kol toxumları tədarük edilmişdir.

Dövlət Proqramına uyğun olaraq magistral avtomobil yollarının ətrafının yaşıllaşdırılması və ətraf mühitin sağlamlaşdırılması məqsədilə aqrotexniki qaydalara əməl olunmaqla torpaq və iqlim şəraitinə uyğun ağac və kol cinslərindən olan tinglərin əkilməsi və becərilməsi tədbirləri yerinə yetirilmişdir. Belə ki, qeyri-meşə fondu torpaqlarında, o cümlədən magistral avtomobil yollarının ətrafında yaşıllıqların salınması, bərpası istiqamətində ümumilikdə 426152 ədəd müxtəlif növ ağac və kol cinsləri əkilmişdir.

Xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin inkişaf etdirilməsi, ekoloji şəbəkənin yaradılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər davam etdirilmişdir. Ölkədə 2003-cü ilədək xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin ümumi sahəsi 478 min hektar təşkil edirdisə, hazırda bu ərazi 893 min hektar sahəni əhatə edir ki, bu əraziyə 9 milli park, 11 dövlət təbiət qoruğu və 24 dövlət təbiət yasaqlığı aiddir. Ümumilikdə xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri ölkə ərazisinin 10,3 faizini, o cümlədən milli parklar 3,72 faizini əhatə edir.

Hesabat ili ərzində su bioloji resurslarının artırılması sahəsində də işlər davam etdirilmiş, 438 milyon ədəd balıq körpəsi yetişdirilərək su hövzələrinə buraxılmışdır.

Eyni zamanda, əhalinin ekoloji cəhətdən təmiz su ilə təminatının yaxşılaşdırılması məqsədilə, yerli şəraitə tam uyğunlaşdırılmış texnoloji sxem əsasında su təmizləyici qurğuların ölkədə istehsalı təşkil edilmiş və 2017-ci il ərzində 83 minə yaxın əhalisi olan 103 yaşayış məntəqəsində sutəmizləyici qurğuların quraşdırılması işləri başa çatdırılmışdır.

Yol təsərrüfatı və nəqliyyat tədbirləri

Regionların inkişafında baş verən köklü dəyişikliklər nəqliyyat infrastrukturunda da müşahidə olunmuş və bu sahədə həyata keçirilən genişmiqyaslı tədbirlər yeni keyfiyyət və kəmiyyət çalarları ilə zənginləşərək ümumi sosial-iqtisadi dinamikaya öz təsirini göstərmişdir. Ölkə iqtisadiyyatının inkişafında mühüm rol oynayan nəqliyyat sektorunda həyata keçirilən genişmiqyaslı tədbirlər çərçivəsində avtomobil yollarının çəkilməsi və yenidən qurulması, körpülərin tikintisi, regionlarda yol şəbəkələrinin bərpası işləri daha da sürətləndirilərək 2017-ci ildə də davam etdirilmişdir.

Hesabat dövründə regionlarda, xüsusilə də kəndlərdə yaşayan əhalinin ticarət-iqtisadi münasibətlərində mühüm yer tutan və həmçinin əhalinin rahat hərəkətini təmin edən yol infrastrukturalarının təkmilləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən layihələrin bir qismi başa çatdırılmış və ölkə başçısının iştirakı ilə Saatlı-Sarıcalar-Qara Nuru-Şirinbəyli-Fətəlikənd-Azadkənd, Salahlı-Balçılı-Ağqıraqlı-Varvara-Cırdaxan, Zazalı-"İmamzadə" kompleksi-Gəncə, Samux-Füzuli-Lək-Əlibayramlı-Qarabağlar-Çobanabdallı-Samux, Şəmkir-Yeni Göyçə-Dağ Cəyir, Təklə-Sündü-Xilmilli, Pirqulu-Dəmirçi, Şamaxı-Çöl Göylər-Padar, Çuxanlı-Gəncəli-Piratman-Parça Xələc-Seyidan, Balakən-Sarıbulaq-Qabaqçöl-Xalatala, Alatəmir-Marsan-Tasmalı-Zəyəm-Lələli, Cəlilabad-Astanlı-Cəngan-Soltankənd, Pirşağı-Novxanı dənizkənarı və Binəqədi-Novxanı-Corat, Cocuq Mərcanlı kəndində yeni salınmış avtomobil yollarının, Mingəçevir-Bəhramtəpə avtomobil yolunun Mingəçevir-Mingəçevir stansiyası hissəsinin, Qorağan-Qax-Zaqatala avtomobil yolunun Qorağan-Qax hissəsinin, Ələt-Astara-İran İslam Respublikası ilə dövlət sərhədi avtomobil yolunun 22,2 kilometrlik Lənkəran-Masallı hissəsinin, 32,2 kilometrlik Masallı-Cəlilabad hissəsinin və Bakı-Şamaxı-Muğanlı avtomobil yolunun 55-101-ci kilometrlik hissəsini əhatə edən Cəngi-Bədəlli yolunun açılış mərasimləri keçirilmişdir.

Eyni zamanda, Avrasiya məkanı üçün yeni yüksəliş layihəsi olan Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin 30 oktyabr 2017-ci il tarixində açılış mərasimi olmuşdur. Ümumi uzunluğu 846 kilometr olan Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xətti Mərkəzi Asiya ölkələrinin - Türkmənistan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Qırğızıstan və Tacikistan, həmçinin Əfqanıstanın Avropa və dünya bazarlarına çıxışını asanlaşdıracaq, gələcəkdə Avropa və Asiya ölkələrinə məxsus yüklərin bu dəmir yoluna cəlb edilməsi hər iki istiqamətdə multimodal daşımaların həcmi artıracaq. Bu yol istifadəyə verildəndən sonra mövcud yükdaşımaqla müqayisədə zaman fərqinin iki dəfəyədək azalması müşahidə olunacaq ki, bu da layihənin iqtisadi səmərəsini daha da artırır. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun digər önəmli cəhəti isə Azərbaycanın bu layihənin verdiyi imkanlardan istifadə edərək Türkiyə ilə Gürcüstan ərazisindən birbaşa dəmir yolu əlaqəsi qurmasıdır. Bu dəmir yolu regionda turizmin inkişafına da güclü təsir göstərəcək.

Ümumilikdə, hesabat ilində regionlarda 1272,6 kilometr respublika və yerli əhəmiyyətli avtomobil yolu tikilmiş və əsaslı təmir olunmuş, 24 yeni körpü, keçid və yol qovşaqları inşa edilmişdir.

Bununla yanaşı, 2017-ci ildə ölkə başçısının müvafiq sərəncamları ilə Qarasu-Abdulabad-Talış-Meyniman-Muğan, Saatlı-Musalı-Dəlilər-Novruzlu, İmişli-Otuziki-Qaraqaşlı, Qalağayın-Osmanlı-Çöl Beşdəli-Zalqaraağac-Çöl Ağaməmmədli-Azadkənd-Muğan Gəncəli, Tərtər-Seydimli-Qaradağlı-Sarov, Göylər-Quşçu,

Qaraçala-Düzənlik-Peyk-Birinci Varlı, Cəbrayıl rayonundan olan məcburi köçkünlərin məskunlaşdığı Birinci-On birinci qəsəbələrarası, Ağstafa-Köçəsgər, Mehdiabad-Digah-Məmmədli, Mehdiabad-Fatmayı-Görənil, Yeni Daşkənd-Umudalılar, Ucar-Gəraybəyli-Rəstəcə, Şorkənd-Bəştalı-Bankə-Şirvanlı, Biğir-Cırqud-Şəkər-Veysəlli-Alıkənd-Mırtı, Quzanlı-İmamqulubəyli-Orta Qərvənd-Xındırstan, Dəliməmmədli-Muzdurlar-Qırıqlı, Taxtanəkəran-Miki və Taxtanəkəran-Toradi, Cəlilabad-Yardımlı, Balakən-Qazbinə-İtitala, Əliabad-Muğanlı-Faldarlı-Qandax-Yengiyən-Əliabad, Şəki-Kiş, Çaparlı-Kəndoba-Cəlayir, Dəmirçi-Lahıc, Cocuq Mərcanlı kəndinə gedən avtomobil yollarının tikintisi və Zaqatala rayonunda yol-nəqliyyat infrastrukturunun yaxşılaşdırılması, M-5 Yevlax-Zaqatala-Gürcüstan ilə dövlət sərhədi avtomobil yolunun Zaqatala-Balakən-Mazımçay hissəsinin, R-16 Qorağan-Qax-Zaqatala avtomobil yolunun Qax-Zaqatala hissəsinin, Sumqayıt şəhərində avtomobil yollarının əsaslı təmiri üçün müvafiq maliyyə vəsaiti ayrılmışdır.

Elektrik enerjisi təchizatı

Bölgələrin fasiləsiz elektrik enerjisi ilə təmin olunması, abonentlərə yüksək səviyyəli xidmət göstərilməsi məqsədilə 2017-ci ildə də genişmiqyaslı tədbirlərin icrası davam etdirilmişdir. Hesabat ilində Dövlət Proqramı çərçivəsində regionlarda 4 elektrik stansiyası istifadəyə verilmiş, 7468 kilometr yeni elektrik verilişi xətləri çəkilmiş, 1988,3 kilometr elektrik verilişi xətləri əsaslı təmir olunmuş, 1556 transformator və 56 yarımstansiya quraşdırılmış və ya əsaslı təmir edilmişdir. Ötən il ərzində ölkə başçısının iştirakı ilə “Sarıcalar” yarımstansiyası, Varvara Su Elektrik Stansiyası, “Çiçəkli” Su Elektrik Stansiyası, “Gədəbəy” elektrik yarımstansiyası, Salyanda “Qaraqaşlı” yarımstansiyası, 110/35/6 kV-luq “Neftçala” yarımstansiyası, Balakən Su Elektrik Stansiyası, Zaqatalada “Bəhmətli” elektrik yarımstansiyası, Qaxda yeni elektrik yarımstansiyası, “Yeni Gəncə” yarımstansiyası istifadəyə verilmiş, həmçinin, ölkədə alternativ və bərpa olunan enerjiden istifadənin geniş tətbiqi məqsədilə 11 yanvar 2017-ci il tarixində dövlət başçısının iştirakı ilə Ordubad Su Elektrik Stansiyası təməli qoyulmuşdur. Gücü 36 meqavat olacaq Su Elektrik Stansiyası üçün tutumu 1,5 milyon kubmetr olan su anbarı, metal boru xətti, aparıcı kanal, sutullayıcı və balıxaxıdan qurğular inşa olunacaq, stansiyada hər birinin gücü 12 meqavat olan 3 aqreqat quraşdırılacaq.

Bundan başqa, Dövlət Proqramına uyğun olaraq ölkənin alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinin potensialının müəyyənləşdirilməsi, mövcud olan alternativ və bərpa olunan enerji mənbələri hesabına yeni enerji güclərinin yaradılmasının təmin edilməsi istiqamətində bir sıra işlər həyata keçirilmişdir. Belə ki, hesabat ilində Abşeron, Dağlıq Şirvan, Quba-Xaçmaz, Lənkəran, Gəncə-Qazax, Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonlarında enerji mənbələrinin potensialının müəyyənləşdirilməsi üçün elmi-tədqiqat və layihə-axtəriş işlərinin aparılması davam etdirilmiş, müvafiq ərazilər üzrə quraşdırılmış 19 külək və 6 günəş ölçü müşahidə stansiyalarından dövrü məlumatlar toplanaraq məlumat bazasına yerləşdirilmiş və həmin məlumatlar kadastrların hazırlanmasında istifadə olunmuşdur.

Eyni zamanda, Sumqayıt şəhərində layihə gücü 2,8 MVt olan Günəş Elektrik Stansiyasında tikinti-quraşdırma işləri, Qobustan rayonunda yerləşən Hibrid Elektrik Stansiyasında günəş elektrik stansiyasının gücünün artırılması məqsədilə PV panellərinin quraşdırılması davam etdirilmişdir.

Həmçinin, 2017-ci ilin avqust ayının 19-da Samux Aqroenerji Yaşayış Kompleksində birinci mərhələ üzrə işlər başa çatdırılmış, 1,5 MVt-luq istilik elektrik stansiyası, 10/0,4 kV-luq yarımstansiya quraşdırılmışdır. Stansiyanın fəaliyyəti nəticəsində il ərzində 3,5 mln. kVt saat elektrik enerjisi istehsal ediləcək və 875 min kubmetr təbii qaza qənaət olunacaqdır.

Bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 22 dekabr tarixli, 3535 nömrəli Sərəncamına əsasən, “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələrinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanının tətbiqi ilə əlaqədar qarşıya qoyulmuş hədəf və prioritetlərə nail olmaq, ölkədə külək enerjisindən istifadənin səmərəliliyinin artırılması, habelə külək enerjili elektrik qurğularının elektrik şəbəkəsinə inteqrasiyasının test variantında tam sınaqlarının təşkili məqsədilə Xızı rayonu, Yeni Yaşma qəsəbəsində yerləşən 20 ədəd külək enerjili elektrik qurğularından ibarət Külək Elektrik Parkı və rayonun Şurabad qəsəbəsində yerləşən 2 ədəd

külək enerjili elektrik qurğularından, külək ölçmələri və təlim mərkəzindən və 16 ədəd külək turbinlərinin quraşdırılması üçün monolit beton oturacaqlardan ibarət Külək Elektrik Parkı “Azərişiq” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin balansına verilmişdir.

Qaz təchizati

Əhalinin və sənayenin təbii qazla təminatının yaxşılaşdırılması istiqamətində ölkənin hər bir yerində qaz təchizati sisteminin yenidən qurulması, kənd və qəsəbələrin qazlaşdırılması istiqamətində görülən işlər nəticəsində uzun illər qaz təchizatından kənar qalmış yaşayış məntəqələri də “mavi yanacaq”la təmin olunmuşdur. İstehlakçıların qaz təchizatının yaxşılaşdırılması, şəbəkənin qaz nəqləmə imkanlarının artırılması üçün tədbirlər davam etdirilmişdir. Qaz təsərrüfatının, paylayıcı sistemin dünya standartlarına uyğunlaşdırılması və maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi istiqamətində görülən təxirəsalınmaz tədbirlər artıq öz bəhrəsini verməkdədir. Belə ki, 2017-ci ildə istehlakçıların təhlükəsiz və fasiləsiz qazla təmin edilməsi istiqamətində regionlarda 2045,7 km qaz xətti çəkilmiş, 74,4 km qaz xətti əsaslı təmir olunmuş, 109466 ədəd qaz sayğacı quraşdırılmış və ya yenisi ilə əvəz olunmuşdur.

Hesabat ilində Ucar, Ağcabədi, Sabirabad, Bərdə, İmişli, Saatlı, Beyləqan, Biləsuvar, Şamaxı, Oğuz, Şəki, Ağstafa, Goranboy, Astara, Cəlilabad, Masallı, Lerik, Xaçmaz, Qusar, Quba rayonlarında ümumilikdə 67 yaşayış məntəqəsi təbii qazla təmin olunmuşdur.

İstilik təchizati

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq ölkənin müxtəlif bölgələrində 2017-ci ildə də müasir istilik sistemlərinin qurulması, mövcud istilik sistemlərinin bərpası, modernləşdirilməsi və yenidənqurulması işlərinin icrası davam etdirilmiş, bundan başqa, hesabat ilində ənənəvi enerji mənbəyi kimi karbohidrogen ehtiyatlarının məhdudluğunu və ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısının alınmasını, Azərbaycanın özünün əlverişli təbii şəraiti ilə kifayət qədər alternativ və bərpa olunan enerji potensialına malik olmasını nəzərə alaraq istilik enerjisi alternativ və bərpa olunan enerji mənbələri hesabına təmin olunan idman obyektlərinin tikintisi davam etdirilmişdir.

Rabitə xidmətlərinin yaxşılaşdırılması tədbirləri

İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) yüksək artım tempinə malik yeni iqtisadi sahə kimi qeyri-neft sektorunda aparıcı rol oynayır. Ölkədə İKT infrastrukturunun inkişafı və genişləndirilməsi ilə yanaşı, informasiya texnologiyalarının istehsalına və tətbiqinə də xüsusi diqqət yetirilir. Respublikanın sosial-iqtisadi həyatında mühüm rol oynayan və inkişaf səviyyəsinə görə iqtisadiyyatın digər sahələri ilə müqayisədə daha qabarıq şəkildə nəzərə çarpan informasiya və rabitə xidmətlərinin yaxşılaşdırılması istiqamətində zəruri tədbirlərin görülməsi əsas məsələlərdən biri kimi 2017-ci ildə də diqqət mərkəzində saxlanılmış, respublikada aparılan iqtisadi islahatlar nəticəsində uğurlu inkişaf tendensiyası rabitə və yüksək texnologiyalar sektorunda da davam etdirilmişdir.

Dövlət Proqramına uyğun olaraq respublikada bütün yaşayış məntəqələri telefonlaşdırılmış, sabit telefon şəbəkəsi tam elektronlaşdırılmışdır.

Eyni zamanda, Dövlət Proqramına uyğun olaraq informasiya və rabitə xidmətlərinin yaxşılaşdırılması məqsədilə 2017-ci ildə regionlarda 20 poçt binası tikilmiş və ya əsaslı təmir olunmuş, 103 EATS istifadəyə verilmiş, 5398 nömrə tutumu artırılmışdır.

Su təchizatının və kanalizasiya xidmətlərinin yaxşılaşdırılması tədbirləri

Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafı infrastrukturun digər sahələrində olduğu kimi, içməli su təchizatı və kanalizasiya sahəsində də köklü dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Ölkə başçısının rəhbərliyi ilə uğurla həyata keçirilən sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası regionların dinamik inkişafını sürətləndirmiş, bölgələri əhatə edən bütün layihələr Azərbaycan vətəndaşlarının həyat şəraitinin yüksəldilməsinə xidmət etmişdir.

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq, ölkəmizdə su və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması işləri 2017-ci ildə davam etdirilmişdir. Belə ki, əhalinin içməli su təchizatının və kanalizasiya xidmətlərinin yaxşılaşdırılması istiqamətində 2017-ci ildə ümumilikdə bölgələrdə 1232 km su xətti, 383 km kanalizasiya xətti çəkilmiş, 29 su anbarı tikilmiş və ya yenidən qurulmuş, 38 ədəd artezian və subartezian quyusu qazılmış, ölkə başçısının iştirakı ilə Saatlı şəhərinin su təchizatı sistemləri, Şahbuz rayon mərkəzi və ətraf kəndlərin içməli su təchizatı və kanalizasiya sistemləri, Culfa rayon mərkəzi və ətraf kəndlərin içməli su təchizatı və kanalizasiya sistemləri, Cəlilabad şəhərinin içməli su təchizatı sistemi və kanalizasiya şəbəkəsi, Gədəbəy, Qobustan və Şamaxı şəhərlərinin içməli su təchizatı layihələri istifadəyə verilmiş, 28 rayonun 271 min nəfərdən çox əhalisi olan 170 yaşayış məntəqəsində içməli su təchizatı sisteminin qurulması, Salyan, Mingəçevir, Biləsuvar, Lənkəran, Qax şəhərlərinin su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması layihələrinin davam etdirilməsi, Abşeron yarımadasında magistral su kəmərləri və qurğularının inşası məqsədilə ölkə başçısı tərəfindən müvafiq maliyyə vəsaiti ayrılmışdır.

Meliorasiya və irriqasiya tədbirləri

Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının artırılması və yeni əkin sahələrinin döviyyəyə daxil edilməsi məqsədilə 2017-ci ildə də meliorasiya və irriqasiya layihələrinin həyata keçirilməsi regionlarda aqrar sahənin davamlı inkişafında xüsusi rol oynamışdır. Dövlət Proqramına uyğun olaraq kənd yerlərində torpaqların suvarma və meliorasiya təminatının yaxşılaşdırılmasına, torpaq və su ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsinə xüsusi önəm verilmiş, həyata keçirilən böyük infrastruktur layihələrindən Şəmkir-Samux-Goranboy magistral suvarma kanalının 8,55 kilometrlik hissəsinin, Kür çayından Neftçala magistral kanalı vasitəsilə Neftçala rayonunun əkin sahələrinə suvarma suyunun verilməsi sisteminin açılışı olmuşdur.

Samur-Abşeron suvarma sisteminin yenidən qurulması” layihəsinə daxil olan “Şabran, Siyəzən və Xızı rayonları ərazisində mövcud suvarılan torpaqların su təminatının yaxşılaşdırılması və yeni suvarılan torpaqların istifadəyə verilməsi” lahiyəsi üzrə Siyəzən rayonu ərazisində 2205 hektar yeni suvarılan torpaqlara suvarma suyunun çatdırılması və 4425 hektar sahədə su təminatının yaxşılaşdırılması üçün suvarma şəbəkəsinin tikintisi üzrə 34868 metr uzunluğunda paylayıcı boru kəməri quraşdırılmış və 17941 metr qapalı drenaj xətti çəkilmişdir. Xızı rayonu ərazisində 3576 hektar yeni suvarılan torpaqlara suvarma suyunun çatdırılması və 1258 hektar sahədə su təminatının yaxşılaşdırılması üçün suvarma şəbəkəsinin tikintisi üzrə 21604 metr uzunluğunda paylayıcı boru kəməri qurğularla birlikdə quraşdırılmış və 64410 metr qapalı drenaj xətti çəkilmişdir. Şabran rayonunda 5189 hektar yeni suvarılan torpaqlara suvarma suyunun çatdırılması və 4066 hektar sahədə su təminatının yaxşılaşdırılması üçün suvarma şəbəkəsinin tikintisi üzrə 57240 metr uzunluğunda paylayıcı boru kəməri quraşdırılmış və 29770 metr qapalı drenaj şəbəkəsi çəkilmişdir.

Eyni zamanda, əhalisi 375 min nəfərə yaxın olan 36 şəhər və rayonun 136 yaşayış məntəqəsində əkin sahələrinin və əkin üçün istifadə olunan heyətyanı torpaq sahələrinin suvarma suyu ilə təminatının yaxşılaşdırılması, habelə əhalinin içməli suya tələbatının ödənilməsi üçün 150 subartezian quyusunun layihələndirilməsi və qazılması məqsədilə Sərəncam imzalanmışdır.

Proqram çərçivəsində hesabat ili ərzində kənd təsərrüfatı torpaqlarında 303199 paqonmetr kollektor-drenaj şəbəkəsinin, 529675 paqonmetr suvarma kanallarının tikintisi, bərpası və yenidən qurulması həyata

keçirilmiş, əkin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılması üçün 248 subartezian quyusu qazılmış, 18710 hektar torpaq sahəsində torpaqların meliorativ vəziyyətinin yaxşılaşdırılması və 31671 hektar ərazidə torpaqların su təminatının yaxşılaşdırılması tədbirləri görülmüşdür.

Əhalinin təhlükəsizliyi tədbirləri

Dövlət Proqramına uyğun olaraq əhalinin təhlükəsizliyi tədbirləri çərçivəsində çaylarda məcranın sel gətirmələrindən təmizlənməsinin, sahilbərkitmə, məcra nizamlama işlərinin, mövcud mühafizə bəndlərinin möhkəmləndirilməsi və hündürləşdirilməsinin davam etdirilməsi tədbirləri uğurla icra olunmuşdur. Belə ki, Kür, Araz və onlara qovuşan dağ çaylarının mövcud torpaq mühafizə bəndlərinin 68,4 km məsafəsində hündürləndirmə və möhkəmləndirmə işləri, Kür, Araz çaylarının uçmaya məruz qalan sahillərində 163,6 km məsafədə qayakəsmə işləri, 2300 kbm həcmində betonitlərlə və 1260 kbm həcmində daş-betonla sahilbərkitmə işləri yerinə yetirilmişdir. Bundan başqa Ağcabədi, Ağdaş, Hacıqabul, Saatlı, Sabirabad, Salyan, Ucar, İsmayilli, Ağsu, Ağstafa, Qazax, Tovuz, Şabran, Xaçmaz, Quba, Qusar, Lənkəran və Balakən rayonlarında sel sularından mühafizə tədbirlərinin həyata keçirilməsi sahəsində müvafiq işlər həyata keçirilmişdir.

2017-ci il ərzində Respublikanın müharibə getmiş və işğaldan azad olunmuş ərazilərində habelə keçmiş hərbi sursat anbarları və hərbi poliqon ərazilərində mina və partlamamış hərbi sursatların təmizlənməsi və zərərsizləşdirilməsi əməliyyatları həyata keçirilməklə, ümumilikdə 9284,37 ha ərazi təmizlənmiş, 35117 ədəd partlamamış hərbi sursat, 204 ədəd tank əleyhinə mina və 35 ədəd piyada əleyhinə mina aşkar edilmişdir. Ümumilikdə 35356 ədəd mina və partlamamış hərbi sursat Beynəlxalq Minatəmizləmə Standartlarına uyğun qaydada zərərsizləşdirilmişdir.

Mənzil təsərrüfatı və abadlıq-quruculuq tədbirləri

Regionlarda mənzil-kommunal təsərrüfatının inkişafı, mənzil fondunun istismarı, saxlanılması səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədilə mənzil-kommunal sektorunda islahatların, daşınmaz əmlak bazarının inkişafının dəstəklənməsinin, yaşayış sahəsinə ehtiyacı olan aztəminatlı vətəndaşların, o cümlədən gənc ailələrin yaşayış sahəsi ilə təmin edilməsi üçün tədbirlərin, abadlıq-quruculuq və yaşıllaşdırma işlərinin davam etdirilməsi, məişət tullantılarının idarəedilməsi sahəsində müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi, 2017-ci ildə də mənzil siyasətinin və abadlıq-quruculuq işlərinin əsas prioritetlərini təşkil etmişdir.

Belə ki, daşınmaz əmlaka dair elektron kadastr məlumat bazasının yaradılması işlərinin sürətləndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının sadə modelli kadastrı tərtib edilmiş 53 rayon mərkəzi, şəhər, qəsəbə və kəndi üzrə (Bakı, Sumqayıt, Gəncə şəhərləri və Şəki rayonu istisna olmaqla) daşınmaz əmlakların mükəmməl elektron kadastr məlumat bazasının yaradılması və rəqəmsal kadastr xəritələrinin tərtibi istiqamətində işlərin icrası davam etdirilmişdir.

Həmçinin "Daşınmaz Əmlakın Qeydiyyatı Layihəsi" çərçivəsində Pilot layihə olaraq Sumqayıt şəhərində, Quba və Xaçmaz rayonunda daşınmaz əmlakların kütləvi qiymətləndirilməsi həyata keçirilmişdir.

Eyni zamanda, ölkə başçısı tərəfindən Saatlı, Şirvan, Lənkəran, Neftçala, Salyan, Samux, Göygöl, Şəmkir, Lənkəran, Cəlilabad, Zaqatala, Şamaxı, Xırdalan və Gəncə şəhərlərində çoxmənzilli binaların əsaslı təmiri, Yevlax şəhərində 45 mənzilli yeni yaşayış binasının tikintisi, Gədəbəy, Qax və Qobustan şəhərlərində, Şəki rayonunun Kiş kəndində abadlıq-quruculuq işlərinin davam etdirilməsi, Cəbrayıl rayonunun Cocuq Mərcanlı kəndinin bərpası, Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafının daha da sürətləndirilməsi məqsədilə müvafiq sərəncamlar imzalanmışdır.

Sosial müdafiə tədbirləri

Ölkə vətəndaşlarının rifah halının yaxşılaşdırılması və aztəminatlı əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində nəzərdə tutulmuş tədbirlər Dövlət Proqramına uyğun olaraq 2017-ci ildə də davam etdirilmişdir.

Hesabat ili ərzində aztəminatlı ailələrin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə şərait yaradılması, əlil və şəhid ailələri üçün mənzil tikintisi, müxtəlif reabilitasiya vasitələri ilə təminatı, bu sahədə xidmət şəbəkəsinin bütün bölgələr üzrə genişləndirilməsi, yeni sosial obyektlərin yaradılması istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Əldə olunmuş iqtisadi nailiyyətlər əhalinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı zəruri tədbirlərin gerçəkləşdirilməsinə, Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün, müstəqilliyinin və konstitusiyaya quruluşunun müdafiəsi zamanı əlil olmuş şəxslərin, xüsusilə də aztəminatlı təbəqənin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində mühüm addımların atılmasına daha əlverişli şərait yaratmışdır. Bu qəbildən olan insanların sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətində işlər məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilmişdir. Hesabat ili ərzində Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün, müstəqilliyinin və konstitusiyaya quruluşunun müdafiəsi zamanı əlil olmuş şəxslərin yüksək texnologiyalı reabilitasiya vasitələri ilə təmin edilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Protez-Ortopedik Bərpa Mərkəzində yüksək texnologiyalı protezlərin hazırlanması sexinin qurulması üçün Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə 2,0 milyon manat ayrılmış, əlil və şəhid ailələri üçün Şəmkir rayonunda 7, Balakən rayonunda 1, Şəki şəhərində 1, Oğuz rayonunda 2, Zaqatala rayonunda 11, Qax rayonunda 1, İsmayıllı rayonunda 3, Qəbələ rayonunda 2, Ağsu rayonunda 5, Ağstafa rayonunda 3, Daşkəsən rayonunda 1, Samux rayonunda 3, Tovuz rayonunda 3, Qazax rayonunda 8, Astara rayonunda 1, Beyləqan rayonunda 3, Biləsuvar rayonunda 1, Bərdə şəhərində 2, Zərdab rayonunda 3, Salyan rayonunda 15, Saatlı rayonunda 4, İmişli rayonunda 3, Ağdaş rayonunda 14, Ucar rayonunda 3, Gəncə şəhərində 1, Goranboy rayonunda 5, Göyçay rayonunda 1, Göygöl rayonunda 1, Gədəbəy rayonunda 2, Ağcabədi rayonunda 5, Sabirabad rayonunda 4, Hacıqabul rayonunda 2, Yevlax şəhərində 4, Kürdəmir rayonunda 4, Naftalan şəhərində 1, Neftçala rayonunda 4, Şirvan şəhərində 2, Cəlilabad rayonunda 3, Quba rayonunda 3, Qusar rayonunda 2, Xaçmaz rayonunda 2, Ağdam rayonunda 4, Tərtər rayonunda 10, Füzuli rayonunda isə 7 ədəd olmaqla, ümumilikdə 2017-ci il ərzində respublika ərazisində 167 ədəd fərdi evlərin tikintisi başa çatdırılmış, bölgələr üzrə 44 ədəd mənzil satın alınmışdır.

Eyni zamanda, ölkə əhalisinin ən həssas hissəsi olan qaçqınların və məcburi köçkünlərin problemlərinin həllinə ulu öndər Heydər Əliyevin yanaşmasının davamı olaraq həyata keçirilən hərtərəfli dövlət siyasəti, Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində doğma torpaqlarından didərgin düşən vətəndaşlarımızın həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması və bu sahədə müvafiq tədbirlərin görülməsi də 2017-ci ildə diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Belə ki, 2017-ci il ərzində 2300 ailə yeni evlərə, mənzillərə köçürülüb, Tərtər rayonunun Şıxarx qəsəbəsində 1170 ailə üçün yeni şəhərcik salınıb. Həmçinin görülmüş bərpa və yenidən qurma tədbirləri nəticəsində Cocuq Mərcanlıda 150 evdən ibarət qəsəbə salınmışdır.

Təhsil müəssisələrinin tikintisi və yenidən qurulması

Dövlət Proqramının icrası ilə əlaqədar 2017-ci ildə regionlarda sosial infrastruktur obyektlərinin, xüsusən də təhsil müəssisələrinin tikintisi, əsaslı təmiri və onların maddi-texniki bazasının müasir tələblərə uyğun qurulması işləri davam etdirilmişdir. Hesabat dövründə ölkə başçısının iştirakı ilə Saatlıda, Samuxda və Qobustanda 100 yerlik körpələr evi-uşaq bağçalarının, Göygöldə 4 saylı körpələr evi-uşaq bağçasının, Qaxda 180 yerlik körpələr evi-uşaq bağçasının, Naxçıvan şəhər 3 nömrəli tam orta rus məktəbinin, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin tələbələri üçün yeni inşa edilmiş 514 yerlik yataqxana kompleksinin, Masazır qəsəbəsində yeni inşa olunan 5 nömrəli tam orta məktəbin açılış mərasimləri keçirilmiş, Lahıc qəsəbəsində yeni ümumtəhsil məktəbi binasının tikintisi üçün Sərəncam imzalanmışdır.

Ölkənin gələcəyi olan uşaqların təlim-tərbiyəsinin yüksək səviyyədə təşkili, onların sağlamlığının qorunması dövlətimizin daim diqqət mərkəzindədir. Heydər Əliyev Fondu da bu istiqamətdə mühüm layihələr həyata keçirir. "Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin inkişafı Proqramı" bir daha sübut edir ki, uşaqların təlim-tərbiyəsi Fondun fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən birini təşkil edir.

2017-ci il ərzində 121 yeni məktəb, 20-dən çox uşaq bağçası tikilmiş və ya əsaslı təmir olunmuş, yeni məktəblərin informasiya texnologiyaları ilə təmin edilməsi, eləcə də təhsil sahəsində həllini gözləyən problemlərin aradan qaldırılması nəticəsində ölkə üzrə şagirdlərin mütləq əksəriyyətinin təlim şəraiti yaxşılaşdırılmışdır.

Səhiyyə müəssisələrinin tikintisi və yenidən qurulması

İqtisadiyyatın dinamik inkişafı səhiyyə sahəsinə də öz təsirini göstərməklə regionlarda əhaliyə göstərilən tibbi xidmətin keyfiyyətinin yüksəlməsinə gətirib çıxarmışdır. Əhalinin sağlamlığının qorunması, gələcək nəslin sağlam böyüməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin daim diqqət mərkəzindədir və bu məsələ 2017-ci ildə dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri olmuşdur. Hesabat ilində də respublikanın bütün bölgələrində əhalinin sağlamlığının qorunması istiqamətində işlər məqsədyönlü şəkildə davam etdirilmiş, 2017-ci ildə Dövlət Proqramı çərçivəsində regionlarda 22 səhiyyə müəssisəsi, o cümlədən Sabirabad, Neftçala və Masallı rayon mərkəzi xəstəxanaları tikilmiş və əsaslı təmir olunmuş, əhalinin keyfiyyətli səhiyyə xidmətlərindən istifadəsinin təmin edilməsi üçün bütün tibb müəssisələri müasir və elmin ən son yeniliklərinə əsaslanan avadanlıqlarla təchiz edilmişdir. Regionlarda istifadəyə verilmiş yeni xəstəxanalar, səhiyyə infrastrukturunun yaradılması və mövcud tibb ocaqlarının yenidən qurulması bir daha sübut edir ki, vətəndaşların sağlamlığının təmin edilməsi Azərbaycan dövlətinin diqqət mərkəzindədir.

Mədəniyyət müəssisələrinin tikintisi və yenidən qurulması

Regionlarda mədəni irsin qorunması, daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələrinin bərpası və mühafizəsi, tarix və mədəniyyət qoruqlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və inkişafı, mədəniyyət obyektlərinin əsaslı təmiri və tikintisi üzrə müvafiq tədbirlər 2017-ci ildə də davam etdirilmişdir. Eyni zamanda, şəhər və rayonlarda aparılan quruculuq işləri çərçivəsində park və xiyabanların salınması, mövcud olanların isə yenidən qurulması bölgələrin daha da gözəlləşməsi, regionların simasına yeni elementlərin əlavə olunması ilə müşayiət edilmişdir. Müasir tələblər səviyyəsində qurulan park və xiyabanlar, mədəniyyət müəssisələri regionlarda yaşayan əhalinin asudə vaxtlarının keçirilməsi üçün mühüm rol oynamış, istismara verilmiş bütün obyektlərdə milli memarlıq üslubu ilə müasirlik tam uzlaşdırılaraq, maraqlı elementlər və formalardan istifadə edilmişdir.

Hesabat ilində mədəniyyət obyektlərinin təmiri-tikintisi istiqamətində işlər davam etdirilmiş, 37 mədəniyyət obyekti tikilmiş və ya əsaslı təmir edilmişdir. Salyanda, Balakəndə və Qaxda Bayraq Muzeyləri, Gəncə Dövlət Filarmoniyası, Mirzə Şəfi Vazeh muzeyi, Gəncədə Əziz Əliyevin adını daşıyan mədəniyyət və istirahət parkı istifadəyə verilmiş, ölkə başçısı tərəfindən Astara şəhərində dənizkənarı park-bulvar kompleksi ərazisinin genişləndirilməsi, Bərdə şəhərində yerləşən "Allah-Allah" türbəsinin bərpası işlərinin tamamlanması, Balakən şəhərində Uşaq İncəsənət Məktəbinin yeni binasının tikintisi üçün sərəncamlar imzalanmışdır.

Eyni zamanda, Azərbaycan tolerantlıq mühitinin təşəkkül tapmasına, multikulturalizmin, mədəniyyətlərarası və sivilizasiyalararası dialoqun qurulmasına, islam dəyərlərinin dünyada təbliğinə böyük töhfələr vermişdir. Azərbaycanın islam aləmində qazandığı nüfuz 2009-cu ildə Bakı və 2018-ci ildə Naxçıvan şəhərlərinin İslam mədəniyyətinin paytaxtı elan olunmasında öz ifadəsini tapmışdır. IV İslam Həmrəyliyi Oyunlarının 2017-ci ildə Bakı şəhərində keçirilməsi ilə bağlı qərar isə ölkəmizin İslam həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsi sahəsində növbəti əməli addımlar atması üçün əlverişli şərait yaratmışdır. Bununla əlaqədar İslam həmrəyliyinin bərqərar olmasında Azərbaycanın özünəməxsus mövqeyinin möhkəmləndirilməsini təmin etmək məqsədi ilə 2017-ci il Azərbaycan Respublikasında "İslam Həmrəyliyi İli" elan edilmişdir.

Gənclər və idman müəssisələrinin tikintisi və yenidən qurulması

Azərbaycanda olimpiya hərəkatında yeni mərhələnin başlanması ilə ölkəmiz dünyanın idman ailəsinə daxil olmuşdur. Bu sahənin sürətli inkişafının təmin edildiyi Azərbaycan artıq beynəlxalq əhəmiyyətli idman yarışlarının keçirilməsi üçün əlverişli məkana çevrilmişdir. Son illərin əsas xarakterik xüsusiyyəti ölkədə geniş maddi-texniki bazaya malik idman infrastrukturunun yaradılması, idmançıların sosial problemlərinin həllinə dair daha təsirli tədbirlərin görülməsidir. İlk növbədə, regionlar da daxil olmaqla bütün ölkə üzrə beynəlxalq standartlara malik yeni, müasir idman obyektlərinin tikintisi, idmanın kütləviliyinin təmin olunmasına və idmançılarımızın beynəlxalq yarışlarda yüksək nəticələr qazanmasına təkan vermişdir.

İdman sahəsində həyata keçirilən dövlət siyasəti, olimpiya ideyalarının təbliği, olimpiya idman komplekslərinin tikilməsi ilə ölkədə yeni idmançı nəslinin yetişməsi, idmanın maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və digər tədbirlər nəticəsində ölkəmiz mötəbər beynəlxalq idman yarışlarının keçirildiyi məkana çevrilmişdir. 2017-ci ildə 500 milyon auditoriyası olan “Formula-1” yarışları və IV İslam Həmrəyliyi Oyunları uğurla keçirilmişdir. IV İslam Həmrəyliyi Oyunlarında 54 ölkə, 3 mindən çox idmançı iştirak etmiş, Azərbaycan idmançıları komanda hesabında 54 ölkə arasında birinci yeri tutmuşdur.

Hesabat ilində intellektual və yaradıcı gənclərin inkişafı üçün şəraitin yaradılması, regionda yaşayan gənclərin fəallığının artırılması məsələlərinə xüsusi diqqət ayrılmış, bölgələrdə 6 idman və gənclər obyekti, o cümlədən Abşeron və Ağcabədi Olimpiya İdman kompleksləri istifadəyə verilmiş, Lənkəran şəhərində Olimpiya İdman Kompleksinin tikintisinin davam etdirilməsi haqqında ölkə başçısı tərəfindən Sərəncam imzalanmışdır. Bu da öz növbəsində idmanın inkişafı ilə yanaşı, regionlarda yaşayan gənclərin intellektual və yaradıcı potensialının üzə çıxarılmasına, gənclərin fəallığının artırılmasına səbəb olur.

Turizm sahəsinin inkişafı

Son illərdə ölkəmizdə həyata keçirilən uğurlu siyasət nəticəsində turizmin inkişafı istiqamətində mühüm layihələrin icrası, otel biznesi Azərbaycan qeyri-neft sektorunun aparıcı sahəsi kimi turizmi ölkə iqtisadiyyatının prioritet sahəsinə çevirmişdir. Yalnız ölkə paytaxtında deyil, regionlarda da otel biznesinin dünya standartları səviyyəsində qurulması, qonaqların və turistlərin qəbulu üçün silsilə tədbirlərin reallaşdırılması bu sahənin inkişafına mühüm təkan vermişdir. Ölkəmizdə turizm komplekslərinin sayının çoxalması Azərbaycanın iqtisadi potensialını nümayiş etdirməklə yanaşı, həm də respublikamıza gələn turistlərin sayının artmasına zəmin yaratmışdır. Belə ki, 2017-ci il ərzində İslam Həmrəylik Oyunları, Formula 1 yarışlarının ölkəmizdə təşkili, eləcə də beynəlxalq nüfuzlu tədbirlərin, ticarət festivallarının keçirilməsi turizm sektorunun inkişafını daha da sürətləndirmiş, xarici vətəndaşların ölkəmizə səfərləri əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır.

Turizmin davamlı inkişafı çərçivəsində müasir standartlara uyğun turizm xidməti infrastrukturunun yaradılması, turizmin müxtəlif növlərinin inkişaf etdirilməsi istiqamətində işlər 2017-ci il ərzində də davam etdirilmişdir. Bu məqsədlə ölkə başçısı tərəfindən “Azərbaycan Respublikasında çimərlik turizminin inkişafına dair 2017–2020-ci illər üçün Tədbirlər Planı” və “Azərbaycan Respublikasına turist axınının sürətləndirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” sərəncamlar imzalanmış, Lənkəranda “Xəzər Palace” otel kompleksinin açılışı olmuşdur.

“Bizim bütün şəhərlərimizdə abadlıq-quruculuq işləri aparılmışdır, böyük infrastruktur layihələri icra edilmişdir. Bu, imkan verir ki, bu gün Azərbaycan dinamik inkişaf etsin. Bu, imkan verir ki, biznes strukturları bu imkanlardan səmərəli istifadə etsinlər”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin regionlara səfərləri Dövlət Proqramının icrasına təkan verir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin əvvəlki illərdə olduğu kimi 2017-ci ildə də bölgələrə müntəzəm səfərləri, rayonlarda əhali ilə keçirilən görüşləri, bir sıra obyektlərin açılış və təmələqoyma mərasimlərində iştirakı, eləcə də yerlərdəki vəziyyətlə hərtərəfli tanış olması, regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı müəyyən edilmiş prioritetlər üzrə konkret tapşırıqlar və göstərişlər verməsi regional inkişaf üzrə III Dövlət Proqramında nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrasının sürətlənməsinə stimül vermiş, insanlar arasında böyük ruh yüksəkliyi yaratmışdır.

Dövlət başçısı regionların inkişafını 2017-ci il ərzində də diqqət mərkəzində saxlamış Göygöl, Samux, Gədəbəy, Şəmkir, Qobustan, Şamaxı, Tərtər, Saatlı, Yevlax, Salyan, Neftçala, Ağcabədi, Sabirabad, Balakən, Zaqatala, Qax, Cəlilabad, Lənkəran, Quba, Abşeron, Ordubad, Culfa və Şahbuz rayonları və Gəncə, Şirvan, Sumqayıt və Naxçıvan şəhərlərində bir sıra infrastruktur obyektlərinin açılış və təmələqoyma mərasimlərində iştirak etmiş, istehsal təyinatlı müəssisələrin fəaliyyəti ilə maraqlanmış, yerlərdə ictimaiyyətin nümayəndələri ilə görüşlər keçirmiş, onların problem və qaygıları ilə yaxından tanış olmuşdur.

Dövlət başçısının bölgələrə etdiyi səfərlər çərçivəsində 130-dək müxtəlif təyinatlı obyektlərlə tanışlığı, o cümlədən yeni müəssisələrin açılış və təmələqoyma mərasimlərində iştirakı, müxtəlif bölgələrdə yerli ictimaiyyətlə mütəmadi görüşləri, keçirdiyi müşavirələr respublikamızın sosial-iqtisadi sahələrinin inkişafına böyük təkan vermişdir.

“Azərbaycanda güclü və fəal milli biznes sinfi formalaşmışdır. Əlbəttə, dövlət də bu sahədə öz dəstəyini əsirgəməmişdir. Mən iş adamları ilə daim təmasdayam, görüşlər keçiririk, onların problemlərinin həlli ilə məşğul və onlara həmişə siyasi və maddi dəstək verilir”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

2017-ci ildə də regionların tarazlı inkişafı siyasətinə uyğun olaraq mövcud potensialdan səmərəli istifadə məqsədilə müəssisələrin fəaliyyətinin bərpasına, yeni müəssisələrin yaradılmasına, eləcə də kənd təsərrüfatı infrastrukturunun formalaşması və mövcud emal müəssisələrinin istehsal imkanlarının artırılmasına xüsusi diqqət yetirilmişdir. İqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, sahibkarlığın inkişafı, investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması nəticəsində ölkəmizdə qeyri-neft sektorunun dinamik inkişafı təmin edilmiş, müasir dünya standartlarına cavab verən və ixrac qabiliyyətli yeni istehsal və emal müəssisələrinin yaradılması daha da sürətlənmişdir. Bölgələrə mütəmadi səfərləri çərçivəsində ölkə başçısı iri istehsal və xidmət müəssisələrinin fəaliyyəti ilə tanış olmaqla yanaşı, özəl sektorun, xüsusilə sənaye və kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişafına xidmət edən bir sıra yeni infrastruktur obyektlərinin açılış və təməlqoyma mərasimlərində də iştirak etmişdir.

2017-ci il mart ayının 28-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Saatlı rayonunun Qıraqlı kəndi ərazisində fermer Humay Məmmədovanın pambıq sahəsi ilə tanış olmuşdur.

Humay Məmmədova 2016-cı ildə Qıraqlı kənd bələdiyyəsinə məxsus 18 hektar sahədə pambıq əkib və hər hektardan 30 sentner məhsul götürüb. 2017-ci ildə fermer əkin sahəsində vaxtında şum işləri aparıb və torpaq arata qoyulub, hər hektardan 40 sentnerdən artıq məhsul götürülüb.

Həmin gün ölkə başçısının sədrliyi ilə pambıqçılığın inkişafı məsələlərinə dair respublika müşavirəsi keçirilmişdir.

2017-ci il aprel ayının 16-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Yevlaxda Varvara balıqartırma müəssisəsinin açılışında iştirak edib.

Müəssisədə ilkin mərhələdə ildə 15 min kiloqram qara kürü, 112 min kiloqram axçalı balıqlar, yəni sazan, ağamur, enlialın, 200 min kiloqram nərəcinsli balıqlar, 28 milyon nərəcinsli balıq körpəsi istehsal ediləcək. 2020-2023-cü illərdə nərəcinsli balıq körpələrinin sayını 50 milyona çatdırmaqla qara kürü və balıq əti istehsalının artırılması nəzərdə tutulub.

2017-ci il aprel ayının 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Yevlax şəhərində Aran Regional İnkişaf Mərkəzi ilə tanış olub.

Ümumi ərazisi 1 hektardan artıq olan mərkəzin sahəsi 6900 kvadratmetrdən çoxdur. Biznes inkubator, sərgi zalı, 180 nəfərlik akt və kiçik konfrans zallarından, inzibati otaqlardan və yardımçı tikililərdən ibarət olan mərkəzin yaradılmasında məqsəd Aran iqtisadi rayonunun sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı prioritetlərin müəyyən edilməsi, bu istiqamətlər üzrə təkliflərin hazırlanması, regional siyasətin icrasının əlaqələndirilməsi və zəruri tədbirlərin görülməsi, sahibkarlığın inkişafı, kiçik və orta sahibkarlar üçün davamlı dəstək tədbirlərinin keçirilməsi, maarifləndirmə işlərinin təşkili, müasir konsaltinq və informasiya xidmətlərinin göstərilməsidir.

Həmin gün dövlət başçısının sədrliyi ilə Yevlaxda qeyri-neft ixracatçılarının respublika müşavirəsi keçirilib.

2017-ci il aprel ayının 28-də Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin (SOCAR) Sumqayıtda inşa olunan karbamid zavodunda tikinti işlərinin gedişi ilə tanış olub.

Ümumi ərazisi 40 hektara yaxın olan zavod ammoniyak, karbamid istehsalı və karbamidin qranulyasiyası sahələrindən ibarət olacaq. Azot gübrələrinin istehsalı üçün əsas xammal qismində təbii qazdan istifadə ediləcək. Zavod gündəlik 1200 ton ammoniyak və 2000 ton karbamid istehsal edəcək. Bununla yanaşı, məhsulun dəmir yolu ilə Türkiyə, habelə Qara Dəniz limanları vasitəsilə dünya bazarlarına ixracı nəzərdə tutulur.

2017-ci il iyun ayının 23-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin “Şərq” İstehsalat Birliyinin Şirvan şəhərindəki 7V2 (RPQ) tipli tank əleyhinə əl qumbaraatanı üçün 4 növ qumbaralı atəş yığımlarının istehsalı və 40x46 millimetrik MSGL 40 tipli qumbaraatanlar üçün müxtəlif növ qumbaralı atəş yığımlarının istehsalı zavodlarının açılış mərasimində iştirak edib.

2017-ci il avqust ayının 3-də ölkə başçısı Zaqatalada “Azərtütün” MMC-nin tütün emalı zavodunun fəaliyyəti ilə və Qax rayonunda tütün qəbulu məntəqəsində yaradılan şəraitlə tanış olub.

Tütün emalı zavodunun illik gücü bir növbədə 3300-3600 tondur. Zavod ABŞ, İtaliya və Bolqarıstan istehsalı olan müasir avadanlıqlarla təchiz olunub. Zaqatala, Şeki və Qax rayonlarında Bolqarıstandan alınmış hər birinin tutumu 10 ton yaş tütün olan cəmi 180 tütünqurutma kamerasından ibarət 3 tütün qəbulu-qurudulması məntəqəsi fəaliyyət göstərir. Hər məntəqə mövsüm ərzində 10 min ton yaş tütün qəbulu və 1000 tona yaxın quru tütün əldə etmək gücünə malikdir.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Zaqatalada “AzRose” MMC-nin tikintisi davam edən qızılgül yağı istehsalı müəssisəsi ilə tanış olub.

Bolqarıstandan gətirilmiş tinglərdən 82 hektarda “Dəməşq qızılgülü” və 25 hektarda “Lavanda” gülü növləri üzrə gül plantasiyaları salınıb. Bu plantasiyalarda ilkin mərhələdə təxminən 600 ton gül ləçəyinin toplanması nəzərdə tutulub. İllik gücü 1250 ton yaş gül, 250 litr qızıl gül və 6 min litr “Lavanda” gül yağı olan müəssisədə istehsal edilən yağlar “AzRose” adı ilə bazarlara çıxarılacaq. Müəssisədə 31 daimi və 600-ə yaxın mövsümi iş yeri açılacaq.

Həmin gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Qax rayonunda Lələpaşa kəndinin sakini Allahverdi Şirinovun fındıqçılıq təsərrüfatında yaradılan şəraitlə də tanış olub.

3,4 hektar sahədə salınan bağda 130 fındıq ağacı var. Son illər təkə Tasmalı inzibati ərazi dairəsində 800 hektara yaxın sahədə fındıq bağları salınıb. Lələpaşa kəndində isə 150 hektar sahədə fındıq yetişdirilir.

2017-ci il avqust ayının 3-də ölkə başçısı Balakəndə “ABAD Mərkəz”in açılışında iştirak etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR) və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi arasında “ABAD mərkəz”lərin fəaliyyət sahələrində əməkdaşlıq çərçivəsində Balakən rayonunun “ABAD” layihəsi 2-ci pilot layihə olaraq müəyyən edilib. SOCAR-ın dəstəyi ilə 12 ailəyə 9 meyvə, 2 süd və 1 ət emalı üçün xüsusi istehsal avadanlığı ilə təchiz edilmiş konteynerlər təhvil verilib.

Burada layihə çərçivəsində 280 kvadratmetrə yaxın sahəsi olan ikimərtəbəli inzibati bina inşa edilib. Binadakı iş otaqları zəruri avadanlıqla təchiz olunub. Burada, həmçinin təqdimat və görüş zalları, laboratoriya da fəaliyyət göstərir. Binada ümumi sahəsi 640 kvadratmetrdən çox olan müxtəlif temperaturlu anbar kompleksi də yaradılıb.

2017-ci il avqust ayının 3-də Qax rayonunda ölkə başçısının sədrliyi ilə barama, tütün və fındıq istehsalının inkişafı məsələlərinə dair respublika müşavirəsi keçirilmişdir.

2017-ci il avqust ayının 19-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Göygöl rayonunda Respublika Süni Mayalanma Mərkəzinin açılışında iştirak edib.

Mərkəzin kompleksinə üçmərtəbəli inzibati-laboratoriya binası, tövlə, yem anbarı və yem hazırlama sahəsi, baytarlıq klinikası, karantin məntəqəsi daxildir. Laboratoriyada Fransanın bu sahədə aparıcı şirkətinin istehsal etdiyi ən müasir avadanlıq quraşdırılıb. Kompleksin tövlə binası, o cümlədən tövlənin havalandırma və işıqlandırma sistemləri ən müasir standartlara uyğun olaraq qurulub. Kompleksdə saxlanılan heyvanların hərəkəti üçün diametri 14 metr olan avtomatlaşdırılmış qurğu quraşdırılıb. Burada baytarlıq klinikası da inşa olunub. Kompleksin yem anbarı və yem hazırlama sahəsində Almaniya istehsalı olan paylayıcı qurğu quraşdırılıb. Xüsusi proqramla təchiz edilən bu qurğu yem rasionuna görə hər bir heyvanın önünə müvafiq miqdarda yem tökmək imkanına malikdir.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Göygöl Rayon İdarəsinin inzibati-laboratoriya binasında və zona baytarlıq laboratoriyasında yaradılan şəraitlə də tanış olub.

Burada Göygöl Rayon Kənd Təsərrüfatı İdarəsi, Bitki Mühafizə Mərkəzinin və Dövlət Texniki Nəzarət Müfəttişliyinin rayon bölmələri, Göygöl Baytarlıq İdarəsi, Regional Təlim Mərkəzi, Göygöl Regional Aqrokimya və Göygöl Regional Toxumçuluq laboratoriyaları yerləşir.

Göygöl Regional Aqrokimya Laboratoriyası tərəfindən əkin sahələrində və digər kənd təsərrüfatına yararlı torpaqlarda aqrokimyəvi tədqiqat işlərinin aparılması, sahələrə aqrokimyəvi pasportların verilməsi və kartoqramların hazırlanması nəzərdə tutulur. Bundan başqa, laboratoriyanın fəaliyyəti nəticəsində torpağın xüsusiyyətlərindən asılı olaraq kənd təsərrüfatı bitkilərinin qida maddələri və rütubət ehtiyatları ilə təmin edilməsinə, bitkilərin bioloji xüsusiyyətindən və məhsuldarlıqdan asılı olaraq tələb olunan gübrə normalarının müəyyənləşdirilməsinə, fermerlərə və torpaq mülkiyyətçilərinə dövlət dəstəyinin gücləndirilməsinə və kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlardan səmərəli istifadə olunmasına şərait yaranacaq.

Göygöl Regional Toxum Sertifikatlaşdırma Laboratoriyası isə müvafiq sahə standartlarının tələblərinə uyğun toxumun keyfiyyətinə nəzarətin və sertifikatlaşdırmanın həyata keçirilməsi məqsədilə toxumluq əkinlərin qeydiyyatının aparılması işini yerinə yetirəcək. Bundan başqa, laboratoriyanın fəaliyyətinə müvafiq dövlət standartlarına uyğun keyfiyyətdə toxumların sertifikatlaşdırılması üçün rəy verilməsi, daxili və xarici əmtəəlik toxum bazarında toxum satışı ilə məşğul olan hüquqi və fiziki şəxslərin səmərəli fəaliyyətinin təşkili də daxildir.

2017-ci il avqust ayının 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev "Gədəbəy Mineral Suları" MMC-nin illik istehsal gücü 6 milyon litr olan limonad zavodunun açılışında iştirak edib.

Bu müəssisədə 0,33, 0,75 və 1,5 litrlik plastik qablarda armud, tərşun, limon və üzüm limonadları istehsal edilir. Limonadın xammalı Almaniyanın "Döhler" şirkətindən alınır və avtomatik sistemdə hazırlanır. İstehsalatda istifadə olunan kompressorlar isə Belçika avadanlığıdır. Müəssisədə 25 nəfər çalışır və gələcəkdə istehsalın artırılması hesabına işçilərin sayının 50-yə çatdırılması nəzərdə tutulub.

Həmin gün ölkə başçısı "Azərxaçça" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Şəmkir filialının açılışında iştirak edib.

Ümumi sahəsi 1100 kvadratmetr olan filial binasında 150 toxucu və 12 inzibati-təsərrüfat işçisinin çalışması nəzərdə tutulub. Bina toxuculuq emalatxanası, rəssam otağı, anbar, yeməxana, tibb otağı, satış salonu və digər bölmələrdən ibarətdir. Emalatxanada müxtəlif ölçülü 43 dəzgahda Azərbaycan xalçaları toxunacaq və Gəncə, Şəmkir, Samux, Daşkəsən, Göygöl, Gədəbəy, Goranboy rayonlarının kəndlərində toxunan orijinal Gəncəbasar xalça çeşnilərinə üstünlük veriləcək. Toxucular bir neçə ay ərzində "Azərxaçça"nın burada təşkil olunmuş hazırlıq-tədris kurslarında mütəmadi şəkildə iştirak edib, xalçaçılıq üzrə bacarıq və vərdişlərini təkmilləşdiriblər.

2017-ci il avqust ayının 20-də Prezident İlham Əliyev "Şəmkir Aqroparkı"nın Logistika Mərkəzinin açılışında da iştirak edib.

Burada Fransanın tanınmış şirkətlərindən birinin meyvələri ölçüsünə, rənginə, zədəliyinə görə çeşidləyən və qablaşdırılan avadanlıqları quraşdırılıb. İri ölçülü meyvələri çeşidləyən avadanlıqların gücü saatda 50 ton, kiçik ölçülü meyvələri çeşidləyən avadanlıqların gücü isə saatda 2 tondur. İstehsal sahəsində eyni zamanda 200 ton məhsul qəbul edə biləcək 2 terminal, 120 ton hazır məhsulu yola sala bilən 1 terminal mövcuddur. "Şəmkir Aqroparkı"nın Logistika Mərkəzində müasir avadanlıqlarla təchiz edilmiş laboratoriya fəaliyyət göstərir. Burada meyvə və tərəvəzlərin keyfiyyəti, toksikliyi, bakterioloji və mikrobioloji göstəriciləri üzrə analizlər aparılır. Mərkəzdə, eyni zamanda, İtaliyanın aparıcı şirkətlərindən birinin tutumu 24 min ton olan 71 ULO tipli soyuducu saxlama kamerası quraşdırılıb. Soyuducu depolarda meyvə və tərəvəzin növlərinə görə 25 gündən 270 günə qədər minimum itki və keyfiyyətlə saxlanılması təmin olunur.

Logistika Mərkəzində sahibkarların ixrac əməliyyatları ilə əlaqədar prosedurları sadələşdirmək və sürətləndirmək məqsədilə “bir pəncərə” sistemi qurulub. Burada Dövlət Gömrük Komitəsinin, İqtisadiyyat Nazirliyi İstehlak Mallarının Ekspertizası Mərkəzinin, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Dövlət Fitosanitar Nəzarət Xidmətinin, “Atabank” kommersiya bankının müvafiq strukturları fəaliyyət göstərir. Mərkəzdə 179 nəfər çalışır.

2017-ci il sentyabr ayının 2-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Cəlilabad rayonunda “Avanqard” MMC-nin dənli və paxlalı bitkilərin təmizlənməsi və qablaşdırılması müəssisəsinin açılışında iştirak edib.

Gücü saatda 5 ton olan zavod məhsulun keyfiyyətli olması üçün bütün zəruri avadanlıqla təchiz edilib. Emal kompleksində müasir tələblərə cavab verən taxıl anbarı və dəyirməndə Azərbaycan və Türkiyə, paxlalı bitkilər və un məmulatlarının qablaşdırılması zavodunda isə Türkiyə istehsalı olan avadanlıqlar quraşdırılıb. Layihənin tam icrası nəticəsində 80-dək daimi yeni iş yeri yaradılıb.

Həmin gün ölkə başçısı Cəlilabadda “Günəşli-Aqro” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin aqroparkında yaradılan şəraitlə tanış olub.

Aqroparkın torpaqlarının 563 hektarında arpa, 530 hektarında şəkər çuğunduru, 219 hektarında buğda, 160 hektarında pambıq, 68 hektarında qarğıdalı, 60 hektarında isə yonca əkilib. Əkilmiş sahələrdən 1745 ton arpa, 610 ton buğda, 1278 ton qarğıdalı, 20 min ədəd yonca və 30 min ədəd saman bağlaması götürülüb. 2018-ci ildə 173 hektarda pambıq, 240 hektarda buğda, 507 hektarda arpa, 80 hektarda qarğıdalı, 530 hektarda şəkər çuğunduru və 70 hektarda yonca əkilməsi nəzərdə tutulur.

İlkin mərhələdə burada 500 başlıq südlük istiqamətli heyvandarlıq kompleksi üzrə 2 ferma binası və talvarlar, yardımçı binalar tikilib və sağım sistemi quraşdırılıb. Gələcəkdə aqroparkda 2500 baş ətlük istiqamətli heyvan saxlanması nəzərdə tutulur.

2017-ci il sentyabr ayının 2-də ölkə başçısı Lənkəranda “Yaşıl Çay” MMC-nin plantasiyasında görülən işlərlə tanış olub.

Fermer təsərrüfatının 150 hektara yaxın torpaq sahəsi var. 2011-ci ildən başlayaraq burada yüksək məhsuldarlığı ilə seçilən “Kolxida” sortundan ibarət çay plantasiyaları salınıb. Təsərrüfatın ümumi çay əkinə sahəsi 61 hektardır. Sahələrin Hollandiyadan dəvət olunan mütəxəssislər tərəfindən qurulmuş suvarma şəbəkəsi vasitəsilə çiləmə üsulundan istifadə etməklə suvarılması həyata keçirilir. Təsərrüfatda xaricdən gətirilən ən müasir texnika və avadanlıqdan istifadə olunur. Burada yüksək keyfiyyətli “Lənkəran çayı” brendi altında müxtəlif çeşiddə çaylar istehsal edilir.

Həmin gün dövlət başçısı “Astaraçay” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin plantasiyaları ilə tanış olub.

Bu plantasiyalarda əkilən “Kolxida” çay toxumları Gürcüstanın Batumi şəhərinin Çayçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutunun tədris-təcrübə sahəsindən alınıb. Astara rayonu ərazisində, həmçinin Koreya Respublikası şirkətinin layihəsi əsasında çay fabriki inşa edilib. Ərazisi 5 hektar olan fabrikdə xaricdən gətirilən ən müasir avadanlıq quraşdırılıb. Fabrik gündə 10 ton yaşıl çay emal etmək gücünə malikdir. Burada çəkisi 100, 200 və 400 qram olan çay bükümləri hazırlanır. Fabrikdə dəqiqədə 8 çay bükümü istehsal edilir. Astara çay fabriki 2016-cı ildə İSO 9001 və İSO 14001 sertifikatlarına layiq görülüb.

2017-ci il sentyabr ayının 2-də ölkə başçısı həmçinin Lənkəranda “Cənub-Aqro” MMC-nin çəltik sahələri ilə tanış olub və çəltik zavodunun açılışında iştirak edib.

“Cənub-Aqro” MMC-nin sahələrindəki çəltik əkinində ən müasir texnoloji üsullardan və avadanlıqdan istifadə olunur. Əvvəllər əl əməyindən istifadə edilərək gündə 0,5 hektara yaxın sahədə çəltik əkilirdisə, hazırda yeni texnikalar vasitəsilə gün ərzində 2 hektar sahədə çəltik əkmək mümkündür.

Zavodun aylıq emal gücü 300 ton, düyüqurutma gücü isə 900 tondur. Müəssisədə 15 nəfər daimi işlə təmin edilib.

Həmin gün ölkə başçısı Lənkəranda “Gilan Orchards» MMC tərəfindən salınmış sitrus bağları ilə tanış olub. Sitrus təsərrüfatının ümumi sahəsi 100 hektardır. Ərazidə Koreya Respublikasından gətirilən 45 min “Hallabonq” sitrus meyvəsinin ağacları əkilib.

Becərilən “Hallabonq” sitrus bağlarında yüksək dad keyfiyyətlərinə və əmtəlik xüsusiyyətlərə malik meyvələr istehsal olunacaq və məhsuldarlıq hektarda orta hesabla 35-45 ton təşkil edəcək. Bu da yerli növlərdən 2-3 dəfə çoxdur. Təsərrüfatda, ümumilikdə, 200 nəfər işlə təmin olunub.

2017-ci il sentyabr ayının 3-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sədrliyi ilə Lənkəranda çay, çəltik və sitrus meyvələri istehsalının inkişafı məsələlərinə dair respublika müşavirəsi keçirilib.

2017-ci il sentyabr ayının 24-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Neftçala Sənaye Məhəlləsinin açılışında iştirak edib.

Neftçala Sənaye Məhəlləsində 9 müəssisə və 1 kiçik sahibkarlıq emalatxanası fəaliyyət göstərir. Sənaye Məhəlləsində ümumilikdə 474 daimi iş yeri yaradılıb.

Məhəllədəki ən böyük müəssisələrdən biri “Azərmaş” ASC - “İran Khodro” birgə avtomobil zavodudur. Azərbaycan-İran birgə müəssisəsinin illik istehsal gücü 10 min avtomobildir. Zavodda “Runna”, “Samand”, “Soren”, “Dena”, “Peugeot-206”, “Peugeot-207”, “Renault-Tondar”, “Renault-Pickup” kimi avtomobil modellərinin istehsalı nəzərdə tutulub.

İllik istehsal gücü 25 min ton olan balıq yemi istehsalı müəssisəsində balıq yemi ilə yanaşı, gələcəkdə mal-qara üçün və digər növ yemlərin istehsalı da nəzərdə tutulur.

“Metak” MMC tərəfindən Neftçala Sənaye Məhəlləsində yaradılmış müəssisədə plastik məmulatlar, o cümlədən kənd təsərrüfatı təyinatlı taralar istehsalı nəzərdə tutulub. İllik istehsal gücü 2 milyon tara olan müəssisənin məhsulları daxili bazarda, xüsusilə kənd təsərrüfatında qablaşdırmaya olan tələbatın ödənilməsində əhəmiyyətli rol oynayır.

Sənaye Məhəlləsinin digər müəssisəsi “Gilan PIVOT” MMC-də müasir texnologiyalar əsasında dairəvi suvarma sistemləri istehsalı nəzərdə tutulub. 15 nəfərin işlə təmin olunduğu müəssisənin illik istehsal gücü 60-80 suvarma sistemidir.

“Toğrul-2008” MMC-də polietilen suvarma boruları istehsal edilir. Müəssisənin illik istehsal gücü 360 tondur. Hazır məhsul ətraf rayonlarda fermerlərin bu sahədə ehtiyaclarının ödənilməsinə yönəldilir.

“Providence Limited” MMC də Neftçala Sənaye Məhəlləsində fəaliyyət göstərir. Modul tipli məktəb binalarının quraşdırılması ilə məşğul olan müəssisədə 15 nəfər çalışır.

Neftçala Sənaye Məhəlləsinin daha bir iştirakçısı “Azproduct” MMC-dir. Müasir texnologiyaların tətbiq edildiyi müəssisə balıq emalı və konservləşdirilməsi sahəsində fəaliyyət göstərir. İstehsal sahəsində ildə 7 milyon şərti banka konserv və 500 ton soyudulmuş təzə balıq istehsalı nəzərdə tutulur. İstehsal sahəsində 40 nəfər işlə təmin edilib.

“Sun Rise Production” MMC-də isə kağız stəkanlar və hazır içkilər istehsal olunacaq.

Sənaye Məhəlləsinin inzibati binası toplantı və təlimlərin keçirilməsi üçün iclas otağından, müasir ofis sahələrindən, sərgi-satış mərkəzi, tibb məntəqəsi, poçt, yeməxana və sənaye məhəlləsinin idarəedici təşkilatının istifadəsi üçün nəzərdə tutulan sahələrdən ibarətdir. Burada sahibkarlara ümumi mühasibatlıq, hüquqi məsləhətlər, sığorta, poçt, texniki kitabxana, “Startup”lar üçün ofis, yeməxana və tibbi xidmətlər göstərilir. Sahibkarların fəaliyyətinə dəstək üçün Neftçala Sənaye Məhəlləsinin bütün ərazisi pulsuz internetlə təmin olunub.

Həmin gün ölkə başçısı Neftçala rayonu ərazisində fermer Əlihüseyn Hacıyevin pambıq sahəsi ilə tanış olub.

2017-ci il sentyabr ayının 24-də dövlət başçısı Salyan rayonunun Xıdırlı kəndində dəniz suyunun duzsuzlaşdırılması kompleksinin fəaliyyəti ilə tanış olub.

Gün ərzində dənizdən qəbul edilən 2500 kubmetrə yaxın duzlu su müəssisəyə daxil olur və həmin sudan 2000 kubmetr içməyə yararlı su istehsal edilir. Aparılan tikinti və yenidənqurma işləri nəticəsində dənizdən suyun götürülməsi üçün uzunluğu 200 metr olan damba inşa edilib. Müəssisədə əks osmos membranları ilə təchiz olunmuş yüksək texnoloji avadanlıq və elektron idarəetmə sistemi qurulub. Həcmi 500 və 200 kubmetr olan xüsusi örtüklə izolyasiya edilmiş üç metal su çəni quraşdırılıb, tutumu 500 və 2500 kubmetr olan yeraltı su anbarları inşa edilib.

2017-ci il noyabr ayının 10-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev "Gəncə Mall" Ticarət Mərkəzində yaradılan şəraitlə tanış olub.

Ticarət kompleksinin ümumi sahəsi 26 min 293 kvadratmetr, ticarət sahəsi isə 11 min kvadratmetrdir. Səkkiz mərtəbədən ibarət mərkəzin binasının dörd mərtəbəsi zirzəmi səviyyəsindədir. Zirzəmilərin 1-ci, 2-ci və 3-cü mərtəbələrində 411 avtomobil tutumlu yeraltı dayanacaq yaradılıb. Bundan başqa, burada supermarket də fəaliyyət göstərir. Ticarət kompleksində şəhər sakinlərinə və qonaqlara bir çox xidmətlərin göstərilməsi nəzərdə tutulur. Burada elektron məhsulları, məişət avadanlıqları, mebel, parfümeriya və ev aksesuarları mağazaları var. "Gəncə Mall"da, həmçinin ayaqqabı, geyim, uşaq geyimləri, idman malları mağazaları fəaliyyət göstərir və alıcılara dünyanın tanınmış brendlərinin məhsulları təqdim olunur. Ticarət mərkəzində 800 nəfərin yeni iş yeri ilə təmin edilməsi nəzərdə tutulub.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Gəncədə “Grand Qafqaz” Ticarət Kompleksinin açılışında da iştirak edib.

Ümumi ərazisi 20 hektar, tikintialtı sahəsi isə 83 min 500 kvadratmetr olan kompleksdə hər biri 44 min 100 kvadratmetrlik “modul” tipli beş “Yaşıl market” topdansatış mərkəzi inşa edilib. Burada kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsullarının saxlanması üçün ay ərzində min ton məhsul qəbuletmə imkanına malik, ümumi sahəsi 4 min 500 kvadratmetr olan anbar tikilib, 5 min 400 kvadratmetr sahədə soyutma sistemi quraşdırılıb. Kənd təsərrüfatı məhsullarının satışı üçün 9 min kvadratmetr sahədə 2 min 500, o cümlədən meyvə-tərəvəz məhsulları üçün 2 min, ət və süd məhsulları üçün 500 satış yeri yaradılıb.

“Grand Qafqaz” Ticarət Kompleksində iri və xırdabuynuzlu heyvanların və quşların kəsimi, həmçinin diri balıqların satışı üçün 3 min 500 ticarət obyektı tikilib. Burada 1,3 hektar ərazidə avtopark yaradılıb.

2017-ci il noyabr ayının 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Abşeron rayonunda “Zəhmət-Ruzi” MMC-nin fəaliyyəti ilə tanış olub.

“Zəhmət-Ruzi” MMC-nin ət və süd məhsulları AZS – keyfiyyət idarəetmə standartlarının sertifikatına və keyfiyyət nəzarət sisteminin ISO 9001:2000 sertifikatına layiq görülən “SAB” brendi altında bazara çıxarılır. İllik istehsal gücü 10 min tona çatan ət emalı sahəsində 60 çeşiddə məhsul istehsal edilir. Ət məhsullarının saxlanma şəraiti ən müasir standartlara uyğundur.

İllik istehsal gücü 7 min ton olan süd emalı sahəsində 40 çeşiddə süd məhsulları, o cümlədən pasteurizə edilmiş süd, pendir, xama, kəsmik, qatıq, dovğa, ayran və digər məhsullar hazırlanır. “Zəhmət-Ruzi” MMC-nin həyata keçirdiyi layihələr hesabına 150 yeni iş yeri yaradılıb.

2017-ci il noyabr ayının 28-də dövlət başçısı Ağcabədi rayonunda yeni çörək və un məmulatları zavodunun açılışında iştirak edib.

Gündəlik istehsal gücü 20 ton olan zavodda 2 çörək istehsalı xətti, un məmulatları və qablaşdırma avadanlığı quraşdırılıb. Zavodda 7 növ çörək və 20 çeşiddə un məmulatları istehsal olunur. İstehsal olunan çörək "Ağcabədi çörəyi" brendi ilə istehlakçılara təqdim edilir. Zavodda istehsal prosesi tam avtomatlaşdırılıb və 50-dək yeni iş yeri yaradılıb.

Həmin gün ölkə başçısı Sabirabad Sənaye Məhəlləsinin təməlqoyma mərasimində iştirak edib. 20 hektar ərazidə salınacaq bu sənaye mərkəzində yun tədarükü, pambıqtəmizləmə, taxta, plastik məmulatlar və tikinti materiallarının istehsalı, kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı müəssisələri və logistika mərkəzinin fəaliyyət göstərməsi planlaşdırılır.

2017-ci il noyabr ayının 28-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Sabirabad rayonunun Nizami kəndində quşçuluq fabrikinin fəaliyyəti ilə tanış olub.

Müəssisədə gündə 1 milyon, o cümlədən 970 min ədəd əmtəəlik və 30 min ədəd damazlıq yumurta istehsal edilir. Fabrikin tərəfindən İraqa və Əfqanıstana əmtəəlik yumurta ixrac olunur.

Fabrikin ərazisində 10 ferma binası, hər birinin tutumu 2,5 min ton olan 6 silos və gücü saatda 5 ton olan yem zavodu tikilib. Layihənin icrası nəticəsində 150 nəfər daimi iş yeri ilə təmin olunub.

2017-ci il dekabr ayının 7-də Prezident İlham Əliyev “Azərxalça” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Quba filialının açılışında iştirak edib. Burada 150 toxucu və 12 inzibati-təsərrüfat işçisi çalışacaq. Bina toxuculuq emalatxanası, rəssam otağı, anbar, yeməxana, tibb otağı, xalça-satış salonu və digər bölmələrdən ibarətdir. Emalatxanadakı müxtəlif ölçülü 43 dəzgahda əsasən Quba, Qusar, Xaçmaz, Siyəzən, Şabran rayonlarının kəndlərində hazırlanmış tarixi və orijinal Şirvan çeşnili əsasında xalçaların toxunmasına üstünlük veriləcək. Emalatxana zəruri xammal və ləvazimatlarla - müxtəlif rəngli yun iplərlə, həvə, qayçı, bıçaq kimi alətlərlə təmin edilib.

Buradakı toxucular Quba şəhərinin və rayonun ayrı-ayrı kəndlərinin sakinləridir. Onlar bir neçə ay ərzində “Azərxalça”nın hazırlıq-tədris kurslarında iştirak edib, xalçaçılıq üzrə bacarıq və vərdişlərini təkmilləşdiriblər.

2017-ci ilin dekabr ayının 15-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında görülən işlərlə tanış olub, yeni müəssisələrin təməlqoyma və açılış mərasimlərində iştirak edib.

Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının ümumi ərazisi 505,6 hektardır. Hazırda Parkda istehsalat və tikintidə 5700 nəfərdən çox işçi çalışır.

Burada 2013-cü ildən fəaliyyətə başlayan “Azertexnolayn” MMC-də Türkiyə, Almaniya və Çin texnologiyası əsasında polad və polietilen borular, mexaniki və hidrotexniki avadanlıqlar istehsal edilir. Parkın rezidentlərindən biri olan “STP” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti müxtəlif istehsalat sahələri üzrə ixtisaslaşmış zavodlar kompleksidir. “SOCAR Polymer” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin illik istehsal gücü 180 min ton polipropilen və 120 min ton yüksək sıxlıqlı polietilen təşkil edəcək.

Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının rezidentlərindən olan “Alco Lubricant Company” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətində il ərzində avtomobil, hava və dəniz nəqliyyatında, kənd təsərrüfatı, sənaye və energetika sahələrində istifadə olunan 30 min ton müxtəlif növ yüksək keyfiyyətli sürtkü yağlarının istehsalı nəzərdə tutulub. Almaniya texnologiyası əsasında yaradılan müəssisədə 100 nəfər daimi iş yeri ilə təmin olunacaq.

“MST Engineering Services” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətində ABŞ-ın Parker texnologiyası əsasında ildə 30 min ədəd yüksək təzyiqlə davamlı xortum və fitinq istehsalı nəzərdə tutulur.

İtaliya texnologiyası əsasında yaradılacaq “Bakı Əlvan Metallar və Ferroərintilər Zavodu” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətində istehsal olunacaq məhsullar daxili bazarın tələbatını tam ödəməklə yanaşı, xarici bazarlara da ixrac ediləcək.

Silisiyum və Kalsium İstehsalat Müəssisəsində ildə 5 min ton tikinti qatqıları istehsal olunacaq. “Azerbajjan Fibro Cement” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətində ildə 6 milyon kvadratmetr fibro-sement lövhələr istehsal ediləcək. “Tabaterra” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin bütün fabrikində ildə 7 milyard ədəd siqaret istehsalı nəzərdə tutulub.

SOCAR karbamid zavodunda ildə 650-660 min ton azot gübrəsi istehsal ediləcək. Bu, Sənaye Parkında həyata keçirilən ən iri investisiya layihəsidir. “SumPlast” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti sənayedə istifadə üçün polimerdən beynəlxalq standartlara cavab verən kisə və torbaların istehsalını həyata keçirəcək. Layihənin növbəti mərhələsində polipropilendən böyük ölçülü toxunma torbaların və konteynerlərin istehsalı planlaşdırılır.

“AzerFloat” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti Almanyanın bu sahədə böyük təcrübəsi olan şirkətinin texnologiyası əsasında yaradılacaq. Müəssisədə il ərzində termoformasiya metodu ilə 8 milyon kvadratmetr şüşə istehsal olunacaq. Məhsulların yüksək keyfiyyəti ilə yanaşı, rəqabətqabiliyyətli olmasına da xüsusi diqqət yetiriləcək. Zavodun məhsullarının Rusiya, Gürcüstan və Orta Asiya ölkələrinə ixrac edilməsi planlaşdırılır. Zavodun 2019-cu ildə fəaliyyətə başlaması nəzərdə tutulur.

“Azərxağça” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yunəyrici-boyaq fabrikində yun ipliklər və təmiz yun istehsal ediləcək. Fabrik İtaliya, Fransa və Türkiyə texnologiyası ilə fəaliyyət göstərəcək. Müəssisədə ildə 370 ton iplik və 195 ton təmiz yun istehsalı nəzərdə tutulur. Burada əhalidən alınan xam yun emal ediləcək, daha sonra onlardan ipliklər və təmiz yun əldə olunacaq. Fabrikdə, həmçinin boya prosesi də həyata keçiriləcək. İdxaldan asılılığı azaldacaq bu fabrikdə 100 nəfər işlə təmin ediləcək.

“Aqrökimya Azərbaycan” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin pestisidlər istehsalı zavodu müasir texnologiyaların tətbiqinə əsaslanan ilk bitki mühafizəsi vasitələri - pestisidlər istehsal edəcək. Zavodun yaradılmasında məqsəd aqrar sektorun bu məhsullara olan tələbatını yüksək səviyyədə təmin etməklə idxalın əvəzlənməsinə, eləcə də gələcəkdə ixrac imkanlarına nail olmaqdır.

2017-ci ilin dekabr ayının 15-də Prezident İlham Əliyev “Baku Steel Company” MMC-nin Sumqayıt boruyayma zavodunun yenidənqurmadan sonra açılışında iştirak edib.

Yenidənqurmadan sonra zavodun illik istehsal gücü 90 min tondan 200 min tona çatdırılıb. Quraşdırılan avadanlıq dünyanın bu sahədə aparıcı şirkətlərinin məhsuludur. Müəssisənin mərkəzi sınaq laboratoriyası ABŞ, Avropa, Çin və Tayvanda istehsal olunan müasir avadanlıqlarla təchiz edilib. Müəssisənin məhsullarının Almaniya, Hollandiya, Belçika, İtaliya, Avstriya, Türkiyə, Rusiya, Qazaxıstan, Litva və Ukraynaya ixracı nəzərdə tutulur.

“İndi Azərbaycanda içməli su layihələrinin icrası geniş vüsət alıb. Bir çox rayonda bu layihələr artıq istifadəyə verilib. İndi icra edilməkdə olan layihələr kifayət qədər çoxdur. Bir sözlə, qarşıya vəzifə qoyulmuşdur ki, bu problem Azərbaycanın bütün bölgələrində öz həllini tapsın və Azərbaycan əhalisi Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının standartlarına uyğun içməli su ilə təmin olunsun”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Son illərdə respublikamızın yaşayış məntəqələrində su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması və inkişaf etdirilməsi istiqamətində bir sıra mühüm layihələr həyata keçirilir, yeni su təchizatı və kanalizasiya obyektləri tikilib istismara verilir, digər zəruri tədbirlər yerinə yetirilir. Görülən tədbirlər əhalinin içməli su ilə fasiləsiz təmin olunmasına müsbət təsir göstərməkdədir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev ölkənin bütün bölgələrində su və kanalizasiya təchizatı sahəsində 2017-ci il ərzində də həyata keçirilən kompleks tədbirlərin və yenidənqurma işlərinin icrasını diqqət mərkəzində saxlamışdır.

2017-ci il yanvar ayının 11-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Şahbuz və Culfa rayon mərkəzləri və ətraf kəndlərin içməli su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin istifadəyə verilməsi mərasimində iştirak etmişdir.

2017-ci il mart ayının 28-də Prezident İlham Əliyev Saatlı şəhərinin su təchizatı sistemlərinin istismara verilməsi mərasimində iştirak etmişdir.

“Saatlı şəhərinin su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması” layihəsi çərçivəsində şəhərdə hər birinin tutumu 5 min kubmetr olan iki su anbarı, nasos stansiyası inşa edilib. Şəhərdə 137 kilometr uzunluğunda paylayıcı su şəbəkəsi yaradılıb, 5 mindən artıq ünvana birləşmə verilib və sayğacları işləri aparılıb. Bununla da yeni mənbədən bütün şəhərə içməli suyun verilməsi təmin edilib.

2017-ci il avqust ayının 20-də ölkə başçısı Gədəbəy şəhərinin içməli su təchizatı layihəsinin açılışında iştirak edib.

Şəhərin dayanıqlı su təchizatını təmin etmək üçün ümumi həcmi 5500 kubmetr olan 7 su anbarı, 14,8 kilometr uzunluğunda magistral su kəməri və digər köməkçi infrastruktur inşa edilib. Bundan başqa, Gədəbəy şəhərində inşası planlaşdırılan 81 kilometr uzunluğunda paylayıcı su şəbəkəsinin, şəbəkədaxili iki nasos stansiyasının tikintisi başa çatıb, 2300 evə birləşmə verilib və sayğaclar quraşdırılıb.

Gədəbəy şəhərində ilk dəfə kanalizasiya sistemi də yaradılıb. Layihəyə uyğun olaraq, 47,5 kilometr kanalizasiya şəbəkəsi və 1,5 kilometr kanalizasiya kollektoru tikilib.

2017-ci il sentyabr ayının 2-də dövlət başçısı Cəlilabad şəhərinin içməli su təchizatı sisteminin və kanalizasiya şəbəkəsinin istifadəyə verilməsi mərasimində iştirak edib.

Layihə üzrə çirkab sularının nəqli üçün diametri 1000 millimetr və uzunluğu 6905 metr olan kanalizasiya kollektor xətti, uzunluğu 1734 metr olan müxtəlif diametrlili təzyiqli çirkab su xətti və 186383 metr uzunluğunda çirkab su şəbəkəsi çəkilib. Kanalizasiya şəbəkəsi üzərində 4371 baxış quyusu inşa edilib, evlər bu şəbəkəyə qoşulub. 5 kanalizasiya nasos stansiyasının ikisində işlər tam yekunlaşdırılıb, üçündə isə inşaat işləri başa çatdırılaraq mexaniki və elektromexaniki işlər davam etdirilir. Hazırda gündəlik gücü 11356 kubmetr olan çirkab su təmizləyici qurğuda inşaat işləri davam etdirilir.

2017-ci il oktyabr ayının 2-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev “Qobustan şəhərinin içməli su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması” layihəsinin yekunlaşması ilə bağlı təşkil olunan mərasimdə iştirak edib.

Layihə 2030-cu ilə qədər perspektiv inkişaf nəzərə alınmaqla Qobustan şəhərində 11700 nəfərin içməli su təchizatının və kanalizasiya xidmətlərindən istifadəsinin yaxşılaşdırılmasına hesablanıb. Layihə çərçivəsində rayonun Təsi, Bədəlli, Sədəfli, Dərəkənd, Cəmcəmli, Ərəbqədim və Göydərə kəndlərinə suyun verilməsi təmin edilib. Əhaliyə verilən içməli suyun keyfiyyət göstəricilərinin uzunmüddətli dövr üçün standartlara uyğunluğunu təmin etmək məqsədilə su mənbəyində məhsuldarlığı sutkada 3800 kubmetr olan əks osmos tipli təmizləyici qurğunun inşası yekunlaşmaq üzrədir.

2017-ci il oktyabr ayının 2-də Prezident İlham Əliyev Şamaxı şəhərinin içməli su təchizatı layihəsinin açılışında iştirak edib.

Layihə çərçivəsində ümumi tutumu 7 min kubmetr olan 4 anbar inşa edilib. Şəhərdə 8,9 kilometr uzunluğunda magistral su kəməri, 134 kilometrlik içməli su şəbəkəsi yaradılıb. Layihədə nəzərdə tutulan 8300 ünvana birləşmə verilib və sayğaclar quraşdırılıb. Layihəyə uyğun olaraq Şamaxı şəhərində 130 kilometr uzunluğunda kanalizasiya şəbəkəsinin və baxış quyularının inşası həyata keçirilib. Şəhərdə yaranan tullantı sularının toplanıb təmizləyici qurğuya ötürülməsi üçün kanalizasiya nasos stansiyası inşa edilib, 11 kilometr uzunluğunda kanalizasiya kollektoru tikilib.

“Kənd təsərrüfatını stimullaşdırmaq üçün böyük meliorativ tədbirlər görülmüşdür. Yüz minlərlə hektar torpağın meliorativ vəziyyəti yaxşılaşdırılmış və ya yeni suvarılan sahələr dövrüyyəyə buraxılmışdır”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Ölkədə kənd təsərrüfatının infrastruktur təminatının, o cümlədən torpaqların suvarma və meliorasiya təminatının yaxşılaşdırılması istiqamətində son illər ərzində məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilmişdir. Meliorasiya və su təsərrüfatının daha da təkmilləşməsi ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında da həlledici rol oynayır. Prezident İlham Əliyevin bu sahənin inkişafına yetirdiyi diqqətin nəticəsidir ki, Azərbaycanda nəhəng Şəmkirçay, Taxtakörpü su anbarları, Samur-Abşeron kanalı tikilib istismara verilib və digər iri layihələr icra edilib. Bu layihələrin tam icrası nəticəsində on minlərlə hektar torpaq dövrüyyəyə buraxılacaq və minlərlə fermer bundan bəhrələnəcək. Meliorasiya və su təsərrüfatı həmişə olduğu kimi, bu gün də ölkəmizin iqtisadiyyatında aparıcı rolunu qoruyub saxlayır və bu sahə regionların sosial-iqtisadi inkişafında mühüm əhəmiyyətə malikdir.

2017-ci il avqust ayının 19-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Şəmkir-Samux-Goranboy magistral suvarma kanalının ikinci növbəsinin birinci mərhələsi üzrə qurğular da daxil olmaqla 8,55 kilometrlik hissəsinin istifadəyə verilməsi mərasimində iştirak edib.

Şəmkirçay su anbarının, ondan su götürən 60,5 kilometr uzunluğunda magistral kanalların istifadəyə verilməsi ilə Şəmkir, Samux, Göygöl və Goranboy rayonlarında 54 min hektar əkin sahəsinin su təminatı yaxşılaşdırılıb, 17 min hektar yeni suvarılan torpaqlar istifadəyə verilib, həmçinin “Şəmkir Aqropark”ın 543 hektar yeni suvarılan sahələri suvarma suyu ilə təmin edilib.

Bu layihənin icrası sayəsində suvarma su mənbəyi işğal zonasında qalan Goranboy rayonunun 26 min hektardan çox torpaq sahəsinin suvarma suyu ilə təmin etmək mümkün olacaq.

Ümumiyyətlə, layihənin tam başa çatdırılması ilə Şəmkir, Samux, Göygöl və Goranboy rayonlarında 27 min hektarı yeni suvarılan torpaqlar olmaqla 94 min hektar sahənin suvarma suyu ilə təmin edilməsi mümkün olacaq.

2017-ci il sentyabr ayının 24-də ölkə başçısı Kür çayından Neftçala magistral kanalı vasitəsilə Neftçala rayonunun əkin sahələrinə suvarma suyunun verilməsi mərasimində iştirak edib.

Neftçala rayonunda iri kənd təsərrüfatı müəssisələrinin və aqroparkların yaradılması ilə əlaqədar 5805 hektar əzməhsuldar qış otlaq, eləcə də 1000 hektar dəmyə torpaq sahələrinə suvarma suyunun çatdırılması layihəyə daxil edilib. Görülən işlər nəticəsində 2017-ci ildə rayonun ümumilikdə 7772 hektar, o cümlədən yığcam yerləşən 5805 hektar qış otlaq sahəsi və 1000 hektar dövlət, bələdiyyə və xüsusi mülkiyyətə məxsus yeni suvarılacaq torpaq sahəsi su mənbəyi ilə təmin edilib, eləcə də 967 hektar mövcud əkin sahələrinin su təminatı yaxşılaşdırılıb ki, bu da həmin ərazilərdə pambıqçılığın, taxılçılığın və digər kənd təsərrüfatı məhsullarının inkişafına geniş imkanlar yaradıb. Növbəti mərhələdə layihəyə uyğun Kür çayında iki aqreqlətli üzən ikinci nasos stansiyasının və təzyiqli boru kəmərinin qalan iki xəttinin, 11400 poqonmetr uzunluğunda Neftçala magistral kanalının dəmir-beton üzülkdə tikintisinin və digər işlərin başa çatdırılması ilə Neftçala rayonunun daha 12433 hektar əkin sahələrinin su təchizatının yaxşılaşdırılması təmin ediləcək.

“İnfrastruktur məsələlərinin həlli nəticəsində bu gün Azərbaycan nəinki özünü elektrik enerjisi ilə təmin edir, hətta xaricə də böyük miqdarda ixrac edir və böyük vəsait qazanır. Azərbaycanda tikilmiş 20-dən çox yeni elektrik stansiyası bu imkanları bizə yaratdı”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Ölkə başçısının apardığı qətiyyətli və ardıcıl siyasi xətt nəticəsində iqtisadiyyatın bütün sahələrində olduğu kimi, energetika sahəsində də böyük nailiyyətlər əldə edilmiş, ölkənin elektrik enerjisi sistemi, enerji istehsal edən əksər strukturlar yenidən qurulmuş, ölkədaxili və Azərbaycanı xarici ölkələrlə birləşdirən magistral elektrik xətləri yeniləşdirilmiş, şəhər və rayonlarda onlarla böyük və kiçik elektrik stansiyaları tikilmişdir. Dövlət Proqramına uyğun olaraq regionlarda bu sahədə həyata keçirilən layihələr energetika sisteminin daha da möhkəmlənməsinə və yerli əhalinin keyfiyyətli enerji təminatına xidmət edir.

2017-ci il yanvar ayının 11-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Ordubad Su Elektrik Stansiyasının təməlqoyma mərasimində iştirak etmişdir.

İnşa ediləcək Su Elektrik Stansiyasının gücü 36 meqavat olacaq. Derivasiya tipli stansiya Araz çayı üzərində yerləşəcək. Stansiya üçün tutumu 1,5 milyon kubmetr olan su anbarı inşa olunacaq. Hidroqovşağın əsas qurğularının tərkibinə elektrik stansiyası, tənzimləyici bənd, su qəbuledici qurğu, çökəltmə hovuzu, derivasiya kanalı, yükləmə hovuzu daxildir. Stansiyada hər birinin gücü 12 meqavat olan 3 aqreqat quraşdırılacaq.

2017-ci il mart ayının 28-də dövlət başçısı Saatlı rayonunda yeni inşa edilən 110/35/10 kilovoltluq “Sarıcalar” yarımstansiyasının açılışında iştirak edib.

Yeni yarımstansiya 15 kəndi, 7222 abonentini, xüsusilə Saatlı rayonunda mövcud olan pambıq zavodunu, daş karxanasını, iri ticarət obyektlərini, xəstəxanaları, məktəbləri və yeni infrastruktur layihələri üzrə inşa olunacaq obyektləri etibarlı və dayanıqlı elektrik enerjisi ilə təmin edəcək. Saatlı rayonunda yaradılacaq Aqroparkın elektrik enerjisi ilə təminatı yeni dairəvi sxemlə mümkün olacaq.

2017-ci il aprel ayının 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Yevlax rayonunda Varvara Su Elektrik Stansiyasının yenidənqurmadan sonra açılışında iştirak edib.

Yenidənqurma işləri çərçivəsində stansiyanın bütün hidrogeneratorları və hidroturbinləri yeniləri ilə əvəzlənib. Bunun nəticəsində isə stansiyanın gücü artaraq 18 MVt-a çatıb. Bundan başqa, 35 kilovoltluq qapalı paylayıcı qurğu və müvafiq ötürücü şəbəkə tam yenilənib, idarəetmə və tənzimləmə sistemi texnologiyanın son nailiyyətlərindən istifadə edilməklə müasirləşdirilib, bütün köməkçi avadanlıqlar təzələnilib. Yenidənqurma zamanı sunəqledici kanalın sağ və sol sahillərində bərkitmə işləri görülmüş, güc və xüsusi sərfiyyat transformatorları daha güclüləri və yeniləri ilə əvəz edilib.

Varvara Su Elektrik Stansiyası Mingəçevir SES-in su sərfiyyatını tənzimləməklə yanaşı, ildə orta hesabla 100 milyon kilovat-saata yaxın elektrik enerjisi istehsal etməyə imkan verəcək.

2017-ci il avqust ayının 3-də ölkə başçısı Balakən Su Elektrik Stansiyasının açılışında iştirak edib.

Balakən çayı üzərində tikilmiş və ümumi gücü 1,5 meqavat olan bu stansiya texniki göstəricilərinə görə olduqca səmərəli və müasirdir. Layihə çərçivəsində burada hündürlüyü 5,6 metr olan bənd tikilib. Stansiyanın inşası zamanı uzunluğu 2 min metr, diametri isə 1550 millimetr olan boru, 10 və 0,4 kilovoltluq elektrik verilişi xətləri çəkilib, hər birinin gücü 0,5 meqavat olan üç hidroturbin və hidrogenerator quraşdırılıb.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Zaqatalada 110/35/10 kV-luq “Bəhmətli” elektrik yarımstansiyasının və Qax rayonunda 110/35/10 kV-luq yeni elektrik yarımstansiyasının istifadəyə verilməsi mərasimində iştirak edib.

2017-ci il avqust ayının 19-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Göygöl rayonunun Aşağı Zurnabad qəsəbəsi ərazisindəki 3 MVt-luq “Çiçəkli” Su Elektrik Stansiyasının əsaslı yenidənqurmadan sonra açılışında iştirak edib.

Stansiyada hər birinin gücü 1 MVt olan 3 hidroturbin və 3 hidrogenerator quraşdırılıb. Yenidənqurma işləri çərçivəsində stansiyada 35/6/0,4 kV-luq yarımstansiyalar yaradılıb və elektrik verilişi xətləri çəkilib. Stansiyanın su hövzəsinin tutumu 153 min kubmetr, bəndinin hündürlüyü 10, uzunluğu 134, qaşının eni 5, dibinin eni isə 60 metrdir. Burada suburaxma qabiliyyəti saniyədə 65 kubmetr olan sutullayıcı, suburaxma qabiliyyəti saniyədə 10 kubmetr olan suqəbuledici quraşdırılıb. İldə 20 milyon kVt-saat elektrik enerjisi istehsal etmə gücünə malik olan bu stansiya Göygöl rayonunun tələbatının 15 faizini, Göygöl şəhərinin tələbatının isə 75 faizini ödəyəcək.

Həmin gün ölkə başçısı Samux Aqroenerji Yaşayış Kompleksi ilə tanış olub.

Samux Aqroenerji Yaşayış Kompleksi alternativ və bərpa olunan enerji mənbələri hesabına işləyən hibrid enerji stansiyasında il ərzində istehsal ediləcək 120 milyon kilovat/saaddan artıq elektrik və 100 min heka kaloridən çox istilik enerjisi rayonun enerjiyə tələbatını tam ödəməklə, ildə 60 milyon kubmetr təbii qaza qənaət olunmasına və atmosfərə buraxılan karbon qazının həcminin 90 min ton azaldılmasına imkan verəcək. Bununla yanaşı, aqrokompleksin fəaliyyəti ildə on minlərlə ton meyvə-tərəvəz, süd və ət məhsullarının istehsalına, 2000-dən çox daimi yeni iş yerinin açılmasına şərait yaradacaq.

Samux Aqroenerji Yaşayış Kompleksi 50 mindən çox əhalisi olan bölgənin hibrid stansiyalarda istehsal olunan enerji ilə müstəqil rejimdə enerji təchizatını təmin edən ilk eksperimental poliqondur və bu təcrübənin digər rayonlarda və xarici ölkələrdə tətbiqi xüsusən enerji infrastrukturu olmayan bölgələrin enerji təminatı üçün geniş şərait yaradacaq.

2017-ci il avqust ayının 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 110/35/10 kilovoltluq yeni "Gədəbəy" elektrik yarımstansiyasının açılışında iştirak edib.

Yarımstansiya 21 min abonentə xidmət edir. Yarımstansiyada 110 kV-luq açıq, 35 və 10 kV-luq qapalı paylayıcı qurğular inşa edilib. Bu yarımstansiyanı qidalandırmaq üçün "Zəyəm" yarımstansiyasından 48 kilometr uzunluğunda 110 və 35 kV-luq birdövrəli hava xətləri çəkilib. Paralel olaraq Gədəbəy rayonunun böyük bir hissəsini elektrik enerjisi ilə təmin edən 35 kV-luq "Gədəbəy-Saratovka" hava xətti tam yenidən qurulub. Ümumilikdə "Gədəbəy" yarımstansiyasından 35 kV-luq "Saratovka" və "Mədən", həmçinin 10 kV-

luq “Söyüdlü”, “Arıxdam”, “Ticarət mərkəzi” hava xətləri çəkilib. 10 kV-luq hava xətləri isə 1795 abonentin elektrik enerjisi ilə təchizatını təmin edir.

Həmin gün ölkə başçısı “Azərişiq” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Şəmkir avtomat idarəetmə və nəzarət mərkəzinin açılışında da iştirak edib.

Rayon mərkəzi, şəhər tipli 4 qəsəbə, 61 kənddən ibarət olan, ümumilikdə 52100 abonentə və bununla da 210 mindən artıq əhaliyə xidmət edən Şəmkir Elektrik Şəbəkəsində köhnə tipli transformator məntəqələri yeniləri ilə əvəz edilib.

2017-ci il sentyabr ayının 24-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 110/35/6 kV-luq “Neftçala” yarımstansiyasının və Salyan rayonunda 110/35/10 kV-luq “Qaraqaşlı” yarımstansiyasının açılışında iştirak edib.

2017-ci il noyabr ayının 10-da Prezident İlham Əliyev Gəncəyə səfəri çərçivəsində 2x40 meqavat-ampər (mVA) gücündə 110/35/10 kilovoltluq (kV) “Yeni Gəncə” yarımstansiyasının açılışında iştirak edib.

Yarımstansiyanın ümumi sahəsi 11 min kvadratmetr təşkil edir. Burada 110, 35 və 10 kV-luq qapalı paylayıcı qurğular, elektrik avadanlıqları, elektron tipli rele mühafizəsi və avtomatikası, texniki “online” nəzarət dolabları, açılma və qoşulmaların avtomatik idarəetmə sistemi quraşdırılıb.

“Şəhərlərarası yollar, magistral yollar, qonşu ölkələrlə əlaqə yaradan yollar, kənd yolları ilə bağlı işlər çox geniş vüsət alıb. Bu, həm sosial layihələrdir, eyni zamanda, iqtisadi layihələrdir. Çünki fermerlər, sahibkarlar yaxşı bilirlər ki, yol olmadan inkişafdan söhbət gedə bilməz”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Ölkənin iqtisadi inkişafının təmin olunmasında, əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsində nəqliyyat və yol kompleksinin inkişaf etdirilməsinin başlıca amillərdən biri olduğunu nəzərə almaqla avtomobil yollarının, kommunikasiya xətlərinin inşası, yenidən qurulması və inkişafı layihələrinin həyata keçirilməsi ölkə başçısının daim diqqət mərkəzindədir. Həyata keçirilən infrastruktur layihələri Azərbaycanın hər bir bölgəsini, rayonunu və kəndini əhatə edir, həmçinin regionlarda yol-nəqliyyat infrastrukturunun daha da müasirləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Kəndarası yolların inşası sosialyönümlü tədbirlər olmaqla yanaşı, eyni zamanda ölkəmizin iqtisadi qüdrətinin nümayişi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

2017-ci il mart ayının 28-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Saatlı rayonunda Saatlı-Sarıcalar-Qara Nuru-Şirinbəyli-Fətəlikənd-Azadkənd avtomobil yolunun yenidənqurmada sonra açılışında iştirak etmişdir.

Saatlı-Sarıcalar-Qara Nuru-Şirinbəyli-Fətəlikənd-Azadkənd avtomobil yolunun uzunluğu 39 kilometrdir. Bu yol 51 mindən çox əhalinin yaşadığı 19 yaşayış məntəqəsini birləşdirərək yük və sərnişin daşımalarını xeyli yaxşılaşdıracaq.

2017-ci il aprel ayının 16-da Prezident İlham Əliyev Yevlax rayonunda Salahlı-Balçılı-Ağqıraqılı-Varvara-Cırdaxan avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Uzunluğu 18 kilometr olan, 8 min nəfərin yaşadığı altı kəndi birləşdirən Salahlı-Balçılı-Ağqıraqılı-Varvara-Cırdaxan avtomobil yolunun tikintisi əhalinin gediş-gəlişini rahatlaşdırıb, yük və sərnişin daşınmasını xeyli asanlaşdırıb.

Həmin gün dövlət başçısı Yevlax rayonunda Mingəçevir-Bəhramtəpə avtomobil yolunun Mingəçevir-Mingəçevir stansiyası hissəsinin açılışında da iştirak edib.

2017-ci il iyun ayının 14-də Prezident İlham Əliyev Cəbrayıl rayonunun Cocuq Mərcanlı kəndinə səfəri çərçivəsində yeni salınmış kənd yolunun açılışını edib.

Yolun ümumi uzunluğu 9 kilometr, eni 12 metrdir. Strateji əhəmiyyəti ilə seçilən bu yolun inşası zamanı zəruri olan yerlərdə su keçidləri tikilib, uzunluğu 24 metr olan ikiiaşırımlı mövcud körpü bərpa edilib.

2017-ci il avqust ayının 2-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Abşeron rayonunda yenidən qurulan Pirşağı-Novxanı dənizkənarı və Binəqədi-Novxanı-Corat avtomobil yollarının açılışında iştirak edib.

Sumqayıt şəhərindən Abşeron yarımadasının şimal və şimal-şərq hissələrinə rahat və maneəsiz gediş-gəlişi təmin edəcək Pirşağı-Novxanı dənizkənarı yolunun uzunluğu 13,5 kilometrdir.

Binəqədi-Novxanı-Corat avtomobil yolunun hərəkət hissəsi 12,5 metrədək genişləndirilib. Layihə çərçivəsində Novxanı qəsəbəsindən keçən hissədə yeni su və kanalizasiya xətlərinin çəkilişi işləri də aparılıb. Yolun müxtəlif hissələrindəki kəsişmələrdə yeni dairələr inşa olunub. Bu layihənin icrası nəticəsində 5 yaşayış məntəqəsinin 72 min nəfər əhalisinin gediş-gəlişi xeyli asanlaşıb.

2017-ci il avqust ayının 3-də ölkə başçısı Balakən rayonunda Balakən-Sarıbulaq-Qabaqçöl-Xalatala avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Balakən-Sarıbulaq-Qabaqçöl-Xalatala avtomobil yolunun uzunluğu 24,5 kilometr, eni isə 10 metrdir. Avtomobil yolu texnoloji ardıcılığa riayət olunmaqla və yüksək keyfiyyətlə inşa edilib. İki hərəkət zolaqlı yol 4-cü texniki dərəcəyə uyğun yenidən qurulub, yolun 150 min kvadratmetr sahəsinə ikiqat asfalt-beton örtük döşənib.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Qax rayonunda Alatəmir-Marsan-Tasmalı-Zəyəm-Lələli avtomobil yolunun və Qorağan-Qax-Zaqatala avtomobil yolunun Qorağan-Qax hissəsinin açılışlarında da iştirak edib.

Ümumi uzunluğu 23,5 kilometr olan Alatəmir-Marsan-Tasmalı-Zəyəm-Lələli avtomobil yolu 7 mindən çox əhalinin yaşadığı 8 yaşayış məntəqəsini birləşdirir.

Qorağan-Qax avtomobil yolunun ümumi uzunluğu 29,8 kilometrdir. Avtomobil yolunun tikintisi layihəsi çərçivəsində 5 yeni körpünün inşası, bir körpünün əsaslı təmiri, suötürücü boruların quraşdırılması işləri həyata keçirilib.

2017-ci il avqust ayının 19-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Zazalı-“İmamzadə” kompleksi-Gəncə avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Uzunluğu 19 kilometrden çox olan yol yerli şərait nəzərə alınmaqla birinci və üçüncü texniki dərəcələrə uyğun sürətdə hissələrlə layihələndirilib. Hərəkət hissələrinin eni 7-14 metr arasında dəyişən yol 2 və 4 hərəkət zolaqlıdır. Tikinti işləri həyata keçirilərkən Gəncə çayı üzərində ikiiaşırımlı körpü, 45 yerdə yol birləşmələri inşa olunub, 12 avtobus dayanacağı və 111 yol nişanı quraşdırılıb.

Həmin gün dövlət başçısı Samux-Füzuli-Lək-Əlibayramlı-Qarabağlar-Çobanabdallı-Samux avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Uzunluğu 36 kilometr olan yol 23 min nəfər əhalinin yaşadığı 11 yaşayış məntəqəsini birləşdirərək yük və sərnişin daşımalarını xeyli yaxşılaşdırmağa imkan verir.

2017-ci il avqust ayının 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Şəmkir-Yeni Göyçə-Dağ Cəyir avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Yol 5 min nəfər əhalinin yaşadığı 7 kəndi birləşdirir. Ümumi uzunluğu 31 kilometr, hərəkət hissəsinin eni 7 isə metrdir.

2017-ci il sentyabr ayının 2-də Prezident İlham Əliyev Ələt-Astara-İran İslam Respublikası ilə dövlət sərhədi avtomobil yolunun 22,2 kilometrlik Lənkəran-Masallı hissəsinin və 32,2 kilometrlik Masallı-Cəlilabad hissəsinin açılışında iştirak edib.

Yolun 22,2 kilometrlik Lənkəran-Masallı hissəsinin tikintisi yüksək keyfiyyətlə həyata keçirilib. 1B texniki dərəcəli və dörd hərəkət zolağından ibarət yolun eni 26,5 metrdir. Layihə çərçivəsində yol üzərində 10 körpü tikilib, 142 dairəvi və düzbucaqlı boru inşa olunub, mal-qara keçidləri quraşdırılıb.

Yolun 32,2 kilometrlik Masallı-Cəlilabad hissəsi müasir səviyyədə yenidən qurulub. Dörd hərəkət zolaqlı yolun eni 26,5 metrdir. Layihəyə əsasən, yol boyu 14 yeni körpü və 2 tunel də tikilib, 5 yerdə mal-qara keçidi yaradılıb.

Həmin gün dövlət başçısı əsaslı şəkildə yenidən qurulan Cəlilabad-Astanlı-Cəngan-Soltankənd avtomobil yolunun açılışında da iştirak edib.

20 min nəfər əhalinin yaşadığı 23 kəndi birləşdirən bu yolun ümumi uzunluğu 21,2 kilometrdir. Dördüncü texniki dərəcəyə uyğun yolun eni 6 metrdir. Bu layihənin icrası yolboyu yerləşən yaşayış məntəqələrinin sakinlərinin sosial məsələlərinin həllinə, avtonəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz hərəkətinə, həmçinin yük və sərnişin daşımalarının xeyli yaxşılaşmasına töhfə verəcək.

2017-ci il sentyabr ayının 24-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Salyan rayonunun Çuxanlı-Gəncəli-Piratman-Parça Xələc-Seyidan avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Avtomobil yolunun tikintisi 5 mindən çox əhalinin yaşadığı 5 yaşayış məntəqəsini birləşdirərək yük və sərnişin daşımalarını xeyli yaxşılaşdırıb, kənd təsərrüfatı məhsullarının rahat şəkildə daşınmasına imkan yaradıb.

2017-ci il oktyabr ayının 2-də ölkə başçısı Bakı-Şamaxı-Muğanlı avtomobil yolunun 55-101-ci kilometrlik hissəsini əhatə edən Cəngi-Bədəlli yolunun açılışında iştirak edib.

Yol layihəyə uyğun olaraq dörd zolağa genişləndirilib. Yolun ümumi uzunluğu 46 kilometr, eni isə 27,5 metrdir. Layihə çərçivəsində yolboyu 16 yeraltı və 6 yerüstü piyada keçidi tikilib.

Həmin gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Qobustan rayonunun əsaslı təmir edilən Təklə-Sündü-Xilmilli avtomobil yolunun açılışında da iştirak edib.

Avtomobil yolu 15 min nəfərin yaşadığı 6 kəndi birləşdirir. Ümumi uzunluğu 17,2 kilometr olan yolun eni 6 metrdir.

2017-ci il oktyabr ayının 2-də Prezident İlham Əliyev Şamaxı-Çöl Göylər-Padar və Pirqulu-Dəmirçi avtomobil yollarının açılışlarında iştirak edib.

Şamaxı-Çöl Göylər-Padar yolunun uzunluğu 53 kilometrdir. Görülən işlər nəticəsində avtomobil yolu 2 hərəkət zolaqlı olmaqla 3-cü texniki dərəcəyə uyğun yenidən qurulub. Yolun hərəkət hissəsinin eni 7 metrdir.

Pirqulu-Dəmirçi avtomobil yolunun uzunluğu 8 kilometrdir. Görülən işlər nəticəsində yol 2 hərəkət zolaqlı olmaqla 4-cü texniki dərəcəyə uyğun yenidən qurulub. Yolun hərəkət hissəsinin eni 3,5-4 metr, çiyinlər də daxil olmaqla yol yatağının eni 7-8 metrdir. Şamaxı rayonunda dağlıq ərazidə yerləşən bu avtomobil yolunun tikintisi 1,6 min nəfər əhəlinin yaşadığı 5 kəndi birləşdirərək yük və sərnişin daşınmasını xeyli yaxşılaşdırmışdır.

2017-ci il noyabr ayının 28-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Tərtər-Seydimli-Qaradağlı-Sarov avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Uzunluğu 29,5 kilometr olan Tərtər-Seydimli-Qaradağlı-Sarov avtomobil yolu üçüncü texniki dərəcəlidir. Avtomobil yolu 24 min nəfər əhəlinin yaşadığı 20 yaşayış məntəqəsini birləşdirir.

Həmin gün ölkə başçısı Sabirabad rayonunda əsaslı şəkildə bərpa olunaraq yenidən qurulmuş Qalağayın-Osmanlı-Çöl Beşdəli-Zalqarağac-Çöl Ağaməmmədli-Azadkənd-Muğan Gəncəli və Suqovuşan-Qaralar-Qəferli-Əhmədabad-Nərimankənd-Həşimxanlı avtomobil yollarının açılışında iştirak edib.

15 yaşayış məntəqəsini birləşdirən Qalağayın-Osmanlı-Çöl Beşdəli-Zalqarağac-Çöl Ağaməmmədli-Azadkənd-Muğan Gəncəli yolunun yenidən qurulması 41 min sakinin rahat və təhlükəsiz gediş-gəlişini təmin edir.

Suqovuşan-Qaralar-Qəferli-Əhmədabad-Nərimankənd-Həşimxanlı avtomobil yolu 20 min nəfər əhəlinin yaşadığı 10 yaşayış məntəqəsini birləşdirir. Ümumi uzunluğu 43 kilometr olan 4-cü texniki dərəcəli yolun hərəkət hissəsinin eni 6 metrdir.

2017-ci il dekabr ayının 7-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Bakı-Rusiya Federasiyası ilə dövlət sərhədi avtomobil yolunun 45-202 kilometrlik hissəsində tikiləcək yeni yolun təməlqoyma mərasimində iştirak edib.

Layihə çərçivəsində Bakı-Rusiya Federasiyası ilə dövlət sərhədi avtomobil yolunun 45-ci kilometrliyindən başlayaraq, Hacı Zeynalabdin Tağıyev qəsəbəsindən Gəndob yaşayış məntəqəsinə qədər 97 kilometr uzunluğunda, oradan da Rusiya Federasiyası sərhədinə doğru 22 kilometr yeni yolun tikintisi nəzərdə tutulur.

2017-ci il dekabr ayının 19-da Prezident İlham Əliyev Abşeron rayonunda yenidən qurulan Mehdiabad-Digah-Məmmədli avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Abşeron rayonunda 21 min nəfər əhalinin yaşadığı 3 yaşayış məntəqəsini birləşdirən Mehdiabad-Digah-Məmmədli avtomobil yolunun tikintisi işləri qısa müddətdə və yüksək səviyyədə həyata keçirilib. Yolun uzunluğu 9 kilometrə yaxındır. Ümumilikdə 12 metr enində yeni yol yatağı tikilib. Tikintidən sonra yolun hərəkət hissəsi 7-8 metrə qədər genişləndirilib.

“Azərbaycan turizm üçün çox cəlbedici bir ölkədir. İlk növbədə, Azərbaycanda zəngin mədəni irs var. Tarixi abidələrimiz, qədim mədəniyyətimiz turistləri cəlb edir. Digər tərəfdən, Azərbaycan müasir ölkədir və burada turizm infrastrukturunu da çox inkişaf edib - otellər, istirahət zonaları”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Son illər ölkəmizdə turizm sektorunun inkişafı ilə bağlı çox mühüm tədbirlər həyata keçirilir. Dövlət başçısı tərəfindən turizmin inkişafının da qeyri-neft sektorunun əsas sahələrindən biri elan edilməsi və bu istiqamətdə atılan addımlar artıq öz bəhrəsini verməkdədir. Məhz, genişmiqyaslı tədbirlərin həyata keçirilməsinin nəticəsidir ki, son bir neçə ildə ölkəmizdə paytaxtla yanaşı, regionlarda da müasir turizm və istirahət obyektləri, mehmanxana kompleksləri, habelə dünyanın ən məşhur otel brendlərinin də təmsil olunduğu beşulduzlu otellər istifadəyə verilmişdir.

2017-ci il sentyabr ayının 2-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Lənkəranda “Xəzər Palace” otel kompleksinin açılışında iştirak edib.

Müxtəlif çeşidli yüksək xidmətlərin göstəriləcəyi otel kompleksi müasir standartlar səviyyəsində inşa olunub. Otuz doqquz nömrədən ibarət oteldə qonaqların rahat istirahəti üçün hər cür şərait yaradılıb.

“Xəzər Palace” otel kompleksində 100 nəfər üçün daimi iş yeri nəzərdə tutulub.

2017-ci il oktyabr ayının 2-də Prezident İlham Əliyev Şamaxı rayonunun Dəmirçi kəndində görülən işlərlə tanış olub.

Görülən işlər bir neçə istiqamətdə həyata keçirilib və kompleks xarakter daşıyıb. İlk növbədə, kənddəki ölkəmizin ən qədim dini ocaqlarından olan, 755-ci ildə tikilmiş Dəmirçi məscidi bərpa olunub.

Kənddə ailə biznesinin qurulmasını və bu biznesdən alınan məhsulların satışını nəzərdə tutan, Prezident yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar

üzrə Dövlət Agentliyinin tabeliyində yaradılmış “ABAD” publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti də qurulub. Burada turistlərə müxtəlif suvenirlər, əl işləri təqdim olunur və hazır məhsullar bütün regionları əhatə edir.

Kənddə Şamaxı Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyinin eksponatlarından ibarət sərgi də açılıb. Bu eksponatlar turistlərdə Şamaxının qədim tarixi barədə geniş təsəvvür yaradır. Dəmirçi turizm infrastrukturunda “Azərxalça” ASC də yer alıb.

2017-ci il noyabr ayının 10-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Gəncədə “Majestic Palace” otelinin tikintisi ilə tanış olub.

104 yerlik otelin inşasına 2015-ci ilin aprelində başlanılıb. Hazırda inşaat işlərinin son mərhələsi həyata keçirilir. Otelin binası 7 mərtəbəlidir. Burada biri kral, 8-i suite, 10-u delüks və 33-ü standart olmaqla, ümumilikdə 52 otaq yaradılacaq. Oteldə 120 nəfərlik restoran, 20 yerlik iclas zalı da olacaq. Tikinti işləri zamanı 50 avtomobil yerlik yeraltı dayanacaq inşa edilib. Yeni oteldə 50 nəfər işlə təmin ediləcək.

“Son illər ərzində Azərbaycanda səhiyyə sahəsində çox böyük işlər görüldü. Demək olar ki, bütün rayonlarımızda ya yeni tikilən, ya da əsaslı təmir olunan xəstəxanalar yaxşı xidmət göstərir. Demək olar ki, biz səhiyyə sahəsinin maddi-texniki bazasını artıq yaratmışıq”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Səhiyyə sahəsində dövlət siyasətinin başlıca məqsədi əhəlinin sağlamlığının yaxşılaşdırılmasından, orta ömür müddətinin uzadılmasından, əhəlinin bütün təbəqələrinin keyfiyyətli tibbi xidmətlə təmin edilməsindən ibarətdir. Bu məqsəd Dövlət Proqramının icrası dövründə dövlətin səhiyyə sahəsində həyata keçirdiyi tədbirlərdə əsas istiqamətlərdən biridir. Rayonlarda yeni səhiyyə müəssisələrinin inşası əhəliyə göstərilən tibbi xidmətin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə və daha da yaxşılaşdırılmasına təkan vermişdir.

2017-ci il avqust ayının 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Şəmkir rayonunda Müdafiə Nazirliyinin Mobil Səhra Cərrahiyyə Hospitalının imkanları ilə tanış olub.

Əsas hissəsi 8 konteynerdən və 9 çadırdan ibarət olan mobil hospitalda gün ərzində 100 cərrahi əməliyyat aparmaq mümkündür. Hospital 2016-cı ilin aprel döyüşlərində yaralı və xəstələrə tibbi yardım göstərilməsi zamanı praktiki olaraq sınaqdan keçirilib. Burada gündə 150-dək xəstəyə tibbi xidmət göstərmək mümkündür. Hospital yaralıların və xəstələrin qəbulu, qeydiyyatı və diaqnozun qoyulması üçün nəzərdə tutulan çeşidləmə, idarəetmə və rabitə, həmçinin diaqnostika çadırlarından ibarətdir. Səyyar hospital şəxsi heyətin yataqxanası, aptek, mətbəx, hamam və sanitariya qovşaqla təchiz olunub.

2017-ci il sentyabr ayının 24-də Prezident İlham Əliyev Neftçala Mərkəzi Rayon Xəstəxanasında yenidənqurmada sonradan yaradılan şəraitlə tanış olub.

Xəstəxanadakı cərrahiyyə, travmatologiya, terapiya, doğum, qadın məsləhətxanası, pediatriya, intensiv terapiya, infeksiyon xəstəlikləri, anesteziologiya, reanimatologiya, hemodializ, şüa-diaqnostika, fizioterapiya, qəbul şöbələri, poliklinika, təcili tibbi yardım stansiyası tibbin ən son nailiyyətləri olan avadanlıq və cihazlarla təmin edilib.

2017-ci il noyabr ayının 28-də ölkə başçısı Sabirabad rayonunda 205 çarpayılıq Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının açılışında iştirak edib.

Bu tibb ocağındakı cərrahiyyə, terapiya, pediatriya, ginekologiya, doğum, nevrologiya, anesteziologiya və reanimasiya, hemodializ, fizioterapiya, infeksiyon, poliklinika, təcili təxirəsalınmaz yardım şöbələri, klinik laboratoriya, şüa diaqnostika kabinetləri tibbin ən son nailiyyətləri olan avadanlıq və cihazlarla təmin edilib.

“Məktəblərin, təhsilin, ümumiyyətlə, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi ilə yanaşı, təhsilin keyfiyyəti də artır. Biz bunu görürük və son illərdə bu, özünü artıq büruzə verir. Bu, ali məktəblərə qəbul imtahanlarında özünü göstərir”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Dövlət başçısı tərəfindən təhsilə göstərilən diqqət və qayğının nəticəsi olaraq, yeni məktəblərin və tədris ocaqlarının tikintisi, təhsil infrastrukturunun müasir tələblərə uyğun qurulması, təhsilin məzmununun yeniləşdirilməsi, yeni dərslik siyasətinin reallaşdırılması, əmək bazarının tələbatına uyğun kadr hazırlığı və təminatının yaxşılaşdırılması, təhsil müəssisələrinin informasiya-kommunikasiya texnologiyaları ilə təmin edilməsi və təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması, məktəbəqədər, texniki peşə, ali təhsil, xaricdə təhsil, istedadlı uşaqların inkişafı, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların təhsilinin təşkili və digər bu kimi sahələrdə mühüm irəliləyişlər və uğurlar əldə edilmişdir.

Ölkəmizin gələcəyinin uşaqlardan və gənclərdən asılı olduğunu bildirən dövlət başçısı tərəfindən son illərdə məktəbəqədər təhsilin inkişafına da xüsusi diqqət və qayğı göstərilir. Belə ki, regional inkişaf üzrə dövlət proqramları çərçivəsində respublikanın şəhər və rayonlarında ümumtəhsil məktəbləri ilə yanaşı məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin də inşası, bərpa-gücləndirmə və əsaslı təmiri işləri aparılmışdır. Xüsusilə Heydər Əliyev Fondunun “Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin inkişafı” proqramı çərçivəsində bu istiqamətdə görülən işlər öz müstəsna əhəmiyyəti ilə seçilir.

2017-ci il yanvar ayının 11-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Naxçıvan şəhər 3 nömrəli tam orta rus məktəbinin binasının əsaslı yenidənqurmada sonra istifadəyə verilməsi mərasimində iştirak edib.

600 şagird yerlik məktəbdə beşi elektron lövhəli olmaqla 32 sinif otağı, kimya-biologiya və fizika laboratoriyaları, hərbi kabinet, iki kompüter otağı, müəllimlər otağı, şahmat otağı, kitabxana, bufet və idman zalı fəaliyyət göstərir. Məktəbdə 460 şagirdin təhsili ilə 59 müəllim məşğul olur.

2017-ci il mart ayının 28-də Prezident İlham Əliyev Saatlıda Heydər Əliyev Fondu tərəfindən inşa edilmiş 100 yerlik körpələr evi-uşaq bağçasının açılışında iştirak edib.

Binada tibb otağı, yeməxana, mətbəx, camaşırxana və digər müxtəlif təyinatlı otaqlar var. Körpələr evi-uşaq bağçasında metodiki kabinet, oyun və musiqi zalları zəruri avadanlıqla təchiz edilib. Burada, ümumilikdə 27 nəfər işlə təmin edilib.

2017-ci il iyun ayının 14-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Cəbrayıl rayonunun Cocuq Mərcanlı kəndində yeni inşa olunan 96 şagird yerlik məktəblə tanış olub.

Sınıf otaqları, informatika, gənclərin çağırışa qədərki hazırlıq kabinetləri, müəllimlər otağından ibarət məktəb binası lazımi inventar və avadanlıqlarla, istilik sistemi və internetlə təchiz edilib.

2017-ci ilin avqust ayının 3-də ölkə başçısı Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə Qaxda inşa olunmuş 180 yerlik körpələr evi-uşaq bağçasının açılışında iştirak edib.

Müxtəlif yaş qruplarının fəaliyyət göstərəcəyi bağçada uşaqların təlim-tərbiyəsi üçün hər cür şərait yaradılıb. Dərs otaqlarının hamısı zəruri avadanlıq və əyani vasitələrlə təchiz olunub. Bundan əlavə, idman zalı və yeməxanada da yüksək şərait var.

2017-ci il avqust ayının 19-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Göygöldə əsaslı şəkildə yenidən qurulan 4 saylı körpələr evi-uşaq bağçasının açılışında iştirak edib.

100 uşaq yerlik bu müəssisədə oyun, yemək və yataq otaqları, tədris otağı, musiqi zalı, mətbəx, həkim otağı və anbarlar yaradılıb. Otaqların hamısı zəruri inventar və avadanlıqla təchiz edilib. Binada uşaqların istirahəti və əyləncəsi üçün hərtərəfli şərait yaradılıb.

Həmin gün dövlət başçısı Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə Samuxda inşa olunmuş 100 yerlik körpələr evi-uşaq bağçasının açılışında iştirak edib.

Müxtəlif yaş qruplarının fəaliyyət göstərəcəyi bağçada uşaqların təlim-tərbiyəsi üçün hər cür şərait yaradılıb. Dərs otaqlarının hamısı zəruri avadanlıq və əyani vasitələrlə təchiz olunub. Bundan əlavə, idman zalında və yeməxanada da yüksək şərait yaradılıb. Körpələr evi-uşaq bağçasının heyətində balacaların istirahəti üçün meydançalar salınıb, attraksionlar quraşdırılıb.

2017-ci il sentyabr ayının 24-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 1200 şagird yerlik Salyan şəhər 2 saylı tam orta məktəbin yeni binasının açılışında iştirak edib.

Üç mərtəbədən ibarət yeni məktəb binasında 48 sinif otağı, 6 laboratoriya, əmək təlimi otaqları, tibb məntəqəsi, kitabxana, 380 yerlik akt zalı, idman və atıcılıq zalları fəaliyyət göstərir.

2017-ci ilin oktyabr ayının 2-də Prezident İlham Əliyev Qobustanda yeni tikilmiş 100 yerlik uşaq bağçasının açılışında iştirak edib.

Ümumi sahəsi 826 kvadratmetr olan uşaq bağçasının binası 2 mərtəbəlidir. Burada 4 tədris və 4 yataq otağı var. Otaqların hamısı zəruri avadanlıq, o cümlədən yumşaq və bərk inventar, əyani vəsaitlərlə təchiz olunub. Bundan başqa, binada, həmçinin oyun zalı, 2 kompüter otağı, həkim otağı, mətbəx də var.

2017-ci il noyabr ayının 10-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev İsmət Qayıbov adına Gəncə şəhər 1 saylı tam orta məktəbin binasında aparılan əsaslı təmir və yenidənqurma işlərindən sonra yaradılan şəraitlə tanış olub.

Ümumi sahəsi 4,8 hektar olan məktəb 2140 şagird yerlikdir. Binanın hər iki korpusu 4 mərtəbədən ibarətdir. Burada 80 sinif otağı, fizika, kimya, biologiya laboratoriyaları, 2 informatika otağı, kitabxana, 200 yerlik akt zalı, idman zalı və 100 yerlik bufet var.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin tələbələri üçün yeni inşa edilmiş 514 yerlik yataqxana kompleksinin açılışında iştirak edib.

Ümumi ərazisi 13640 kvadratmetr olan kompleks dördü 7 mərtəbəli və biri 6 mərtəbəli olmaqla 5 korpusdan ibarətdir. Kompleksdəki 257 otağın hamısı zəruri mebel və inventarla təchiz edilib. Hər mərtəbədə istirahət guşələri və mətbəx yaradılıb. Burada qeydiyyat şöbəsi, 120 nəfərlik akt və fitnes zalları, kafe, məişət və ticarət xidməti obyektləri, kitabxana, müayinə otağı və stomatoloji kabinet, valideynlərlə görüş otağı yaradılıb.

2017-ci il noyabr ayının 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Abşeron rayonunun Masazır qəsəbəsində yeni inşa olunan 5 nömrəli tam orta məktəbin açılışında iştirak edib.

Ən müasir avadanlıqla təchiz edilən məktəbdə fizika, kimya və biologiya laboratoriyaları, kitabxana, 163 yerlik akt zalı, həmçinin hər cür şəraiti olan yeməcxana yaradılıb. Burada iki emalatxanada da tədrisin yüksək səviyyədə təşkili üçün hertərəfli şərait var. İdman zalı zəruri avadanlıqla təchiz edilib.

Bu təhsil ocağının bir hektarlıq həyətyanı ərazisində idman qurğuları quraşdırılıb. Binanın istilik təchizatı üçün qazanxana, transformator yarımstansiyası, nasosxana və su hovuzu inşa olunub. Yeni məktəb 1200 şagird yerlidir, burada 41 sinif otağı var.

2017-ci il noyabr ayının 28-də ölkə başçısı Ağcabədidə inşa edilmiş 4 nömrəli körpələr evi-uşaq bağçasının açılışında iştirak edib

Üçmərtəbəli bu yeni uşaq tərbiyə müəssisəsi 100 yerlidir. Müasir səviyyədə və yüksək keyfiyyətlə inşa edilən binadakı otaqlar bütün zəruri avadanlıq, o cümlədən uşaqlarla işləmək üçün lazımi inventar və oyuncaqlarla təmin edilib. Burada uşaqların bilik və bacarıqlarının üzə çıxarılması üçün hertərəfli imkanlar yaradılıb. Bina bütün zəruri sosial infrastrukturla tam təchiz edilib. Körpələr evi-uşaq bağçasının həyətinə balacalar üçün maraqlı attraksionlar quraşdırılıb, yaşıllıq zolağı salınıb.

“İndi bizim əksər rayonlarımızda ən müasir idman kompleksləri fəaliyyət göstərir. Əlbəttə, biz növbəti illərdə də yeni komplekslərin tikintisi ilə məşğul olacağıq”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Əhalinin, xüsusən böyüməkdə olan gənc nəslin hərtərəfli inkişafının təmin edilməsi məqsədilə bədən tərbiyəsi və idman sahəsində dövlət siyasəti əhalinin sağlamlığının yaxşılaşdırılması, insanlarda yüksək mənəvi keyfiyyətlərin tərbiyə olunması, vətənin müdafiəsinə hazırlığın təmin edilməsi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsindən ibarətdir. Gənclərin hərtərəfli inkişafı ölkənin sosial-iqtisadi, elmi və mədəni inkişafı ilə sıx əlaqədədir, onun global rəqabətə davamlılığının, milli təhlükəsizliyinin vacib şərtlərindəndir. Son illərdə ölkənin bütün bölgələrində yeni idman komplekslərinin tikintisi geniş vüsət almış, gənclərin asudə vaxtlarının daha səmərəli təşkili məqsədilə müxtəlif obyektlər istifadəyə verilmişdir.

2017-ci il noyabr ayının 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Abşeron Olimpiya İdman Kompleksinin açılışında iştirak edib.

Burada yaradılan üzgüçülük hovuzu ən müasir standartlara cavab verir. Hovuzun uzunluğu 25 metr, eni isə 12,5 metrdir. İdmanın bu növünə də ölkəmizdə yeniyetmə və gənclərin marağı ilbəil artır. Güləş zalı Beynəlxalq Güləş Federasiyasının standartlarına uyğun tikilib. Bu zalda 150 tamaşaçı yeri var.

975 tamaşaçı yerlik universal idman salonunda idmanın müxtəlif növləri üzrə yarışlar təşkil etmək mümkündür. Boks zalında məşqlərin keçirilməsi və yarışların təşkili üçün hərtərəfli imkan yaradılıb. Burada aerobika məşqləri üçün də xüsusi şərait var. Atıcılıq tiri, silah və tədris otaqları da müasir səviyyədə qurulub. Kompleksin nəzdindəki şahmat klubu müasirliyi ilə diqqəti çəkir.

Müasir standartlara cavab verən futbol meydançasında keçiriləcək yarışları tribunaldan 1600-ə qədər tamaşaçı izləyə biləcək. Burada mini futbol meydançası da idmançıların ixtiyarına verilib. Basketbol və voleybol meydançaları, tennis kortu idmansevərlərə dəyərli töhfədir. Kompleksin həyətində geniş abadlıq-quruculuq işləri görülüb, yaşıllıqlar salınıb, istirahət guşələri yaradılıb.

2017-ci il noyabr ayının 28-də Prezident İlham Əliyev Ağcabədi Olimpiya İdman Kompleksinin açılışında iştirak edib.

Ümumi ərazisi 5 hektar olan idman qurğusunda bütün zəruri infrastruktur yaradılıb. Kompleksdə 100 tamaşaçı tutumu olan ikidöşəkli güləş və cüdo, boks, ağır atletika, həmçinin 937 azarkeş yerlik universal idman zalları yaradılıb. İdman kompleksində stolüstü tennis, bilyard, trenajor və fitnes zalları, yay kafesi, mağaza, bilet satışı kassası var. Binada, həmçinin məşq zalları, VIP loja, nəzarətçilər, məşqçilər, hakimlər üçün otaqlar, doping-nəzarət və digər zəruri otaqlar yaradılıb. Kompleksdə uzunluğu 104, eni isə 68 metr olan 810 azarkeş yerlik futbol stadionu, habelə mini futbol, voleybol və tennis meydançaları da var. Bir sözlə, burada idmanın müxtəlif növləri ilə məşğul olmaq üçün geniş imkanlar mövcuddur.

Buradakı üzgüçülük hovuzu ən müasir standartlara cavab verir. Hovuzun uzunluğu 25, eni isə 12,5 metrdir. Zalda üzgüçülük yarışlarını 100-dən çox tamaşaçı izləyə biləcək.

“Biz mədəniyyətimizlə haqlı olaraq fəxr edirik. Bu gün müstəqil Azərbaycan özünü dünyada mədəni ölkə kimi təqdim edir. Bizim bütün digər sahələrdə əldə etdiyimiz uğurlarla bərabər, bu sahədəki uğurlar da məni xüsusilə sevindirir”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Ölkənin mədəni potensialının, sərvətlərinin və ənənələrinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi, yaradıcılıq və təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi həmişə dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biri olmuşdur. Dövlət başçısı mütəmadi olaraq ölkəmizin müxtəlif bölgələrində istifadəyə verilmiş mədəniyyət obyektlərində, əhalinin istirahət və asudə vaxtlarının səmərəli keçirilməsi üçün yaradılmış şərait və bu sahədə həyata keçirilən abadlıq - yenidənqurma işləri ilə yaxından tanış olmuş, müvafiq tapşırıq və göstərişlərini vermişdir.

2017-ci il iyun ayının 14-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Cəbrayıl rayonunun Cocuq Mərcanlı kəndində tikilmiş məscidlə tanış olub. 50 ar ərazidə inşa edilən məscidin minarələrinin hündürlüyü 26 metrdir. Azərbaycan və Şərqi Qafqaz memarlığının nadir incilərindən sayılan tarixi Şuşa məscidinin bənzəri olan bu dini ibadətqahda dindarlar üçün hər cür şərait yaradılıb.

2017-ci il avqust ayının 3-də Prezident İlham Əliyev Balakəndə və Qaxda inşa olunan Bayraq muzeylərinin açılış mərasimlərində iştirak etmişdir.

2017-ci ilin avqust ayının 19-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Göygöldəki Qələbə parkında yaradılan şəraitlə tanış olub.

Ümumi sahəsi iki hektar olan parkda fəvvarələr quraşdırılıb, istirahət guşələri yaradılıb.

2017-ci il avqust ayının 20-də ölkə başçısı Şəmkirdə əsaslı şəkildə yenidən qurulan Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyində yaradılan şəraitlə tanış olub.

İki mərtəbədən ibarət muzey binasının ümumi sahəsi 800 kvadratmetrdir. Muzeydə mövcud olan 6 minə yaxın eksponatdan 350-si ekspozisiya zallarında sərgilənir. Bu eksponatlar əsasən qədim tunc dövrünə və XVIII-XIX əsrlərə aiddir.

2017-ci il sentyabr ayının 24-də Prezident İlham Əliyev Salyanda Bayraq Muzeyinin açılışında iştirak edib.

Bayraq Muzeyinin yerləşdiyi ərazidə Bayraq Meydanı yaradılıb, burada dövlət bayrağı ucaldılıb, ərazidə geniş abadlıq işləri görüldü. Bayraq Muzeyində tariximizin müxtəlif dövrlərinə aid eksponatlar, qədim Azərbaycan dövlətlərinin bayraqları, xəritələr, konstitusiyalar, orden və medallar, bir sözlə, müxtəlif dövlət rəmzləri qorunur.

2017-ci il oktyabr ayının 2-də dövlət başçısı yeni yaradılan Şamaxı Safari Parkı ilə tanış olub.

Layihə çərçivəsində Şamaxı rayonunun ərazisində olan Pirqulu adlanan dağ-meşə sahəsində 620 hektar ərazinin hüduqları içərisində 480 hektar ərazi beynəlxalq standartlara uyğun formada çəpərlənib. Buraya Latviya, Polşa, Slovakiya, Çexiya və Macarıstan təsərrüfatlarından üç növdən ibarət 420 baş nəcib maral, lan və muflon adlı genetik qiymətli heyvanın gətirilərək xüsusi mühafizə olunan əraziyə buraxılması təmin edilib.

2017-ci il noyabr ayının 10-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Gəncə Dövlət Filarmoniyasının yeni binasının açılışında iştirak edib.

6 mərtəbəli binada inzibati, məşq, qrim, rejissor və istirahət otaqları, bufet yaradılıb. Burada, eyni zamanda, 1200 nəfərlik konsert və 300 yerlik iclas zalları, 10 loja və 1 VIP loja da tamaşaçıların ixtiyarına verilib. Ərazidə açıq havada yay konsert meydançası, baxış qülləsi, 500 avtomobil yerlik yeraltı dayanacaq və ümumi sahəsi 2 min kvadratmetr olan iki korpusdan ibarət ikimərtəbəli qalereya inşa edilib.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Gəncədə Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə inşa edilən Mirzə Şəfi Vazeh muzeyinin və Gəncədə görkəmli dövlət xadimi Əziz Əliyevin adını daşıyan mədəniyyət və istirahət parkının açılışında da iştirak edib.

Muzeyin ikimərtəbəli binasında sərgi və konfrans zalları, inzibati otaqlar yaradılıb. Burada şairin şeirlərinin nəşrləri, ədəbin həyat və yaradıcılığına həsr olunan elmi tədqiqat və bədii əsərlər, həmçinin mütəfəkkirin 220 illik yubileyi ilə bağlı Gəncə nəşrləri nümayiş olunur.

Ümumi ərazisi 2 hektar olan parkın ərazisində yaşıllıq zolaqları salınıb, dekorativ gül kolları əkilib, geniş abadlıq-quruculuq işləri görülüb. İstirahət guşəsində 25 ədəd müxtəlif idman qurğusu quraşdırılıb və mini futbol meydançası inşa edilib. Parkın ərazisinə dekorativ hasar da çəkilib.

2017-ci il noyabr ayının 28-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Tərtər və Ağcabədidə Tarix-Diyarşünaslıq muzeylərinin açılışında iştirak edib.

Tərtər Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyində ümumilikdə 2000 eksponat var ki, onlardan 250-si ekspozisiya zalında nümayiş olunur. Muzeydə 40 yerlik konfrans zalı, elmi araşdırmalar şöbəsi üçün otaq da yaradılıb.

Ağcabədidə Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyində saxlanılan 4782 eksponatdan 360-ı ekspozisiya zalında nümayiş olunur. Əsasən rayon ərazisindən tapılmış və bəziləri bərpa olunmuş sənətkarlıq nümunələri, döyüş ləvazimatlarının qalıqları, milli adət-ənənələrimizi əks etdirən ekspozisiyalar qədim keçmişimiz və mədəniyyətimiz barədə dolğun təsəvvür yaradır.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Ağcabədi və Sabirabad rayonlarında Bayraq muzeylərinin açılışında da iştirak edib.

Muzeylərdə Azərbaycanda xanlıqlar dövrünün xəritəsi, orta əsrlərə aid döyüşçülərin geyimləri, müxtəlif dövrlərdə Azərbaycan ərazisində mövcud olmuş dövlətlərin bayraqları, XIX əsr Azərbaycan şəhərlərinin gerbləri, qədim metal sikkələr, kağız pullar, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövrünə aid sənədlər, Azərbaycan SSR-in və müstəqil respublikamızın konstitusiyaları, dövlət atributları, ümummilli lider Heydər Əliyevin andiçmə mərasiminə dair fotosəkillər və Ulu Öndərimizin dövlət rəmzləri haqqında kəlamları, Prezident İlham Əliyevin andiçmə və Dövlət Bayrağı Meydanının açılışı mərasimlərindən fotoları, poçt markaları, orden və medallar nümayiş olunur.

2017-ci il dekabr ayının 15-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Sumqayıtda Bayraq Muzeyinin açılışında iştirak edib, Lüdviqşafen parkında əsaslı təmirdən sonra yaradılan şəraitlə tanış olub.

Ümumi ərazisi 10 min kvadratmetr olan muzeyin üçmərtəbəli binasında iki sərgi zalı, inzibati və yardımçı otaqlar yaradılıb. Burada Azərbaycan xanlıqlar dövrünün xəritəsi, bayraqları, orta əsrlərə aid döyüşçüləri əks etdirən manikenlər nümayiş olunur. Muzeyin eksponatları arasında XIX əsr Azərbaycan şəhərlərinin gerbləri, qədim metal sikkələr, kağız pullar, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövrünə aid sənədlər, keçmiş Azərbaycan SSR-in və müstəqil Azərbaycan Respublikasının konstitusiyaları, gerblər, bayraqlar var.

Lüdviqşafen parkı Sumqayıt şəhəri ilə qardaşlaşmış Almaniyanın Lüdviqşafen şəhərinin şərəfinə salınıb. Lüdviqşafen şəhərində də Sumqayıt parkı mövcuddur. Bu park 1997-ci ildə Sumqayıt-Lüdviqşafen əlaqələrinin 20 illiyi münasibətilə salınıb. Ümumi ərazisi 2 hektar olan parkda sakinlərin istirahəti üçün geniş imkanlar yaradılıb.

Həmin gün dövlət başçısı Sumqayıtda Dövlət Neft Şirkətinin “Azərikimya” İstehsalat Birliyinin “Kimyaçı” Mədəniyyət Sarayında əsaslı təmirdən sonra yaradılan şəraitlə tanış olub.

Saraydakı 750 tamaşaçı yerlik konsert zalı yüksək səviyyədə qurulub. Zalın yenidən qurulması zamanı müasir akustik sistemlərdən istifadə olunub. Həmçinin binada qonaq, qrim və rejissor otaqları yaradılıb. Sahəsi 270 kvadratmetr olan rəqs zalı, kafe və dərnek otaqları da mədəniyyətsevərlərin ixtiyarına verilib. “Kimyaçı” Mədəniyyət Sarayında təsviri və tətbiqi incəsənət, əl ilə toxuma dərnekləri fəaliyyət göstərir.

“Bütün işlərimizin, siyasətimizin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşı dayanır. Azərbaycan vətəndaşı yaxşı yaşamalıdır”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Regionların inkişafı ilə bağlı dövlət proqramı çərçivəsində ölkə başçısının insan amilinə, yəni Azərbaycan xalqının həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə yönəldilmiş ali siyasətinin reallaşdırılması istiqamətində mühüm tədbirlərin həyata keçirilməsi 2017-ci ildə də davam etdirilmiş, bir sıra sosial obyektlər istifadəyə verilmişdir.

Hərbiçilərimizin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması da daim diqqət mərkəzində saxlanılır, bu istiqamətdə çox mühüm və ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir. Bütün lazımi infrastrukturla təchiz edilmiş müasir şəhərciklərin salınması hərbi qulluqçuların mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılmasına yönəlməklə yanaşı, ordumuzun qüdrətinin artmasına da mühüm təsir göstərir.

2017-ci il yanvar ayının 11-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Naxçıvan Muxtar Respublikasının Əlahiddə Ümumqoşun Ordusunun “N” sayılı hərbi hissəsindəki əsgər yataqxanasının və Əsgəri-Məişət Kompleksinin açılışında iştirak edib.

900 yerlik yataqxanada əsgərlərin istirahəti üçün hərtərəfli şərait var. Üçmərtəbəli bina müasir səviyyədə yaradılıb. Ümumi sahəsi 4 min kvadratmetr olan yataqxana bütün zəruri avadanlıqla təchiz edilib. Binada ümumi sahəsi 800 kvadratmetr olan 24 otaq var.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Naxçıvanda Fövqəladə Hallar Nazirliyinin zabıt və gizirləri üçün inşa olunmuş yaşayış binasının açılışında da iştirak etmişdir. Yeddimərtəbəli yaşayış binasında 24-ü ikiotaqlı, 24-ü üçotaqlı olmaqla 48 mənzil var.

2017-ci il sentyabr ayının 2-də dövlət başçısı Cəlilabad Telekommunikasiya Qovşağının əsaslı şəkildə yenidən qurulan inzibati və texnoloji binasında yaradılan şəraitlə tanış olub.

Qovşağın birinci mərtəbəsində “Şəbəkə” xidmət mərkəzi yaradılıb. Vətəndaşlara göstərilən bütün poçt və telekommunikasiya xidmətləri artıq bir məkanda təqdim edilir. “Şəbəkə” xidmət mərkəzində poçt xidmətləri, bütün növ ödənişlər, telefon çəkilişləri, internetə qoşulma, IMEI qeydiyyat, “Elektron hökumət”, “Elektron imza”, valyuta mübadiləsi, poçtamt xidməti, aviabiletlərin və turpaketlərin satışı və digər bir çox xidmətlər təqdim olunur. Sahəsi 450 kvadratmetr olan mərkəz əsaslı təmir edilib. Ən son texnoloji tələblərə uyğun avadanlıqla təchiz olunan mərkəzdə müasir çeşidləmə otağı yaradılıb.

2017-ci il noyabr ayının 28-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Tərtər rayonunda 1170 məcburi köçkün ailəsi üçün salınan yeni yaşayış kompleksində yaradılan şəraitlə tanış olub.

Yaşayış Kompleksinə Tərtər rayonu ərazisində müvəqqəti məskunlaşmış Kəlbəcər, Ağdam, Laçın, Cəbrayıl və Şuşa rayonlarından olan məcburi köçkünlərin köçürülməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Yeni yaşayış kompleksində zəruri infrastruktur obyektləri - məktəb, uşaq bağçası, musiqi məktəbi, inzibati bina, klub-icma mərkəzi, həkim məntəqəsi, ATS binası inşa olunub. Musiqi məktəbində sınıfların hamısı musiqi alətləri ilə təchiz olunub. 280 yerlik uşaq bağçasında da balacaların təlim-tərbiyəsi üçün bütün imkanlar var.

2017-ci il dekabr ayının 7-də ölkə başçısı Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin Quba “ASAN həyat” Kompleksinin açılışında iştirak edib.

4 mərtəbəli inzibati binadan və 6 ictimai iaşə obyektindən ibarət kompleksdə “ASAN xidmət” Mərkəzi, “ASAN təlim” Mərkəzi, “ABAD” Mərkəzi, “ABAD” Məktəbi yaradılıb.

Mərkəzdə kommunal xidmətlərin göstərilməsi üçün ayrıca bölmə yaradılıb. Burada “Azərişiq” ASC, “Azərsu” ASC və “Azəriqaz” İB tərəfindən xidmətlər təqdim olunur.

“Mən sahibkarlarla mütəmadi olaraq görüşürəm, onlara öz dəstəyimi verirəm. Bilirsiniz ki, yoxlamaların da sayı kəskin şəkildə aşağı düşüb. Yəni, biz şərait yaradırıq ki, sahibkarlar qurub-yaratsınlar, yeni iş yerləri, yeni sənaye sahələri yaratsınlar və Azərbaycanda istehsal, ixrac artsın, idxal azalsın”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Sahibkarlığın inkişafı ölkə iqtisadiyyatının diversifikasiyası baxımından dövlət siyasətinin aparıcı istiqamətlərindən biridir

“Sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi, sərbəst iqtisadiyyata yol verilməsi, bazar iqtisadiyyatının yaradılması bizim strateji yolumuzdur” deyən Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən müəyyənləşdirilmiş və hazırda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla həyata keçirilən sahibkarlığın inkişafı strategiyası özəl bölmənin inkişafına yönəlmiş tədbirlərin sistemliliyi, dövlət tənzimlənməsinin liberallaşdırılması və dövlət-sahibkar münasibətlərinin səviyyəsinin yüksəldilməsini özündə ehtiva edir. Ölkə iqtisadiyyatının inkişafında və qeyri-neft sektorunun şaxələnməsində yaradılmış əlverişli biznes mühitindən səmərəli istifadə edən sahibkarların rolu ilbəil artır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin uğurlu strateji siyasətinin və davamlı islahatların bariz nümunəsidir ki, dünyada davam edən iqtisadi böhran və mürəkkəb iqtisadi təsirlərə ölkəmizin iqtisadiyyatı dayanıqlıq nümayiş etdirir və ÜDM-də qeyri-neft sektorunun payı daim artır. Biznes mühitinin yaxşılaşdırılması üçün davamlı və vaxtında aparılan islahatların nəticəsi beynəlxalq maliyyə qurumlarının hesabatlarında da qeyd olunur. Belə ki, sahibkarlıq fəaliyyətinin dövlət tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində aparılan tədbirlərin nəticəsi olaraq, Dünya Bankı tərəfindən 190 ölkənin biznes mühitinin qiymətləndirildiyi və hər il dövrü olaraq dərc edilən ən mühüm hesabatlardan biri olan “Doing Business 2018” hesabatında Azərbaycan 8 pillə irəliləyərək 57-ci pillədə qərarlaşmış, Avropa və Mərkəzi Asiyada 4 və daha çox islahat aparan 3 ölkədən biri kimi qiymətləndirilmişdir. Həmçinin, Dünya İqtisadi Forumu tərəfindən 1979-cu ildən bəri hər il nəşr olunan və dünyada rəqabətqabiliyyətlik üzrə ən geniş qiymətləndirmə hesab olunan 2017-2018-ci illər üçün 138 ölkə üzrə dərc olunan “Global Rəqabətlik Hesabatı”nda ölkəmizin mövqeyi ötən ilə nisbətən 2 pillə yaxşılaşaraq 37-ci yerdən 35-ci yerə yüksəlmiş və MDB məkanında liderlik mövqeyini qoruyub saxlamışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Ölkəmizin gələcək inkişafı sahibkarlığın inkişafından asılıdır” strateji xəttinə uyğun olaraq biznes və investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı həyata keçirilən sistemli tədbirlər 2017-ci il ərzində uğurla davam etdirilmişdir. Belə ki, ölkənin perspektiv inkişaf hədəflərini və istiqamətlərini müəyyənləşdirmək, onların gerçəkləşdirilməsini təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə 11 istiqamət üzrə yol xəritələri, o cümlədən “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi” təsdiq edilmiş və sözügedən Strateji Yol Xəritəsinin Tədbirlər Planında müəyyən olunmuş tədbirlər üzrə uğurlu beynəlxalq təcrübəyə uyğun müvafiq işlər davam etdirilmişdir.

Uğurlu islahatların davamı olaraq xarici ölkələrdə dövlətimizin və yerli ixracatçıların iqtisadi-ticarət maraqlarının daha dolğun qorunması və təmsil edilməsi, yerli məhsulların xarici ölkələrin bazarlarına çıxışının genişləndirilməsi və çevikliyin artırılması məqsədi ilə “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən səfirlik və konsulluqlarında ticarət nümayəndələrinin təyin edilməsi haqqında” Azərbaycan

Respublikasının Prezidenti tərəfindən 26 yanvar 2017-ci il tarixli Fərman imzalanmış, habelə Rusiya Federasiyası, Çin Xalq Respublikası, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və Polşa Respublikasında ölkəmizin ticarət nümayəndələri təyin olunmuşdur.

Həmçinin ixracın dəstəklənməsi iqtisamətində Belarus Respublikasında Azərbaycan Ticarət Evinin yaradılması və "Azərbaycan Ticarət Evi" MMC Belarus Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq 20 fevral 2017-ci il tarixində dövlət qeydiyyatına alınmışdır. Ticarət Evinə Azərbaycan istehsalı olan 25-dən çox müəssisənin istehsal etdiyi müxtəlif növ ərzaq və qeyri-ərzaq məhsulların sərgisi təşkil olunmuş və ötən müddət ərzində uğurla fəaliyyət göstərmişdir. Bu işlərin davamı olaraq Latviya Respublikasında Azərbaycan Ticarət Evinin yaradılması istiqamətində müvafiq işlər həyata keçirilməkdədir.

Ölkədə istehsal və ixracla məşğul olan sahibkarların fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi, onlar arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi, idxaldan asılılığın azalması, bu sahədə istehsalın artırılması, ölkənin ixrac imkanlarının genişləndirilməsi məqsədilə tədbirlər davam etdirilmiş, bu istiqamətdə assosiasiyaların yaradılmasının dəstəklənməsi, onların fəaliyyətinin gücləndirilməsi əsas hədəf istiqamət kimi müəyyən olunmuşdur.

Eyni zamanda, 2017-ci ilin 14 fevral tarixində Bakı Biznes Mərkəzində 100-dən çox sahibkarın iştirakı ilə "İstehsal və emal sahələrinin inkişafında qablaşdırmanın rolu" mövzusunda tədbir keçirilmiş, 20-yə yaxın qablaşdırma şirkətinin məhsullarından ibarət sərqi təşkil olunmuş və tədbirin nəticəsi olaraq "Azərbaycan Qablaşdırma Sənayesi Assosiasiyası"nın yaradılması təşəbbüsü sahibkarlar tərəfindən irəli sürülmüş və 17 mart 2017-ci il tarixində "Azərbaycan Qablaşdırma Sənayesi Assosiasiyası" yaradılmışdır. Həmçinin, sahibkarların müxtəlif dövrlərdə irəli sürdüyü təşəbbüslərin İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən dəstəklənməsi nəticəsində 2017-ci il ərzində 24 yanvar tarixində "Tikinti Materialları İstehsalçıları Assosiasiyası", 7 iyul tarixində "Mebel İstehsalçıları Assosiasiyası", 11 iyul tarixində "Azərbaycan Tekstil İstehsalçıları və İxracatçıları Assosiasiyası", 16 avqust tarixində "Xurma İstehsalçıları və İxracatçıları Assosiasiyası", 6 oktyabr tarixində "Azərbaycan Tütün İstehsalçıları və İxracatçıları Assosiasiyası", 26 oktyabr tarixində "Azərbaycan Sahibkar Qadınlar Assosiasiyası" və 3 noyabr tarixində "Çay İstehsalçıları və İxracatçıları Assosiasiyası" yaradılmışdır.

Bununla yanaşı ölkədə qida təhlükəsizliyinə nəzarət sistemini təkmilləşdirmək, bu sahədə şəffaflığı daha da artırmaq, pərakəndəliyi və təkrarlanmaları aradan qaldırmaq məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10 fevral 2017-ci il tarixli Fərmanı ilə Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi yaradılmışdır.

Qeyd olunanlarla yanaşı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 aprel 2017-ci il tarixli Fərmanı ilə "İctimai iş fəaliyyəti sahəsində vergitutma məqsədləri üçün gəlirlərin və xərclərin uçotunun aparılması Qaydası" və "Pərakəndə ticarət fəaliyyəti sahəsində vergitutma məqsədləri üçün gəlirlərin və xərclərin uçotunun aparılması Qaydası" təsdiq edilmişdir.

Ölkədə sahibkarlıq fəaliyyətinə yeni başlayanlar və ya sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi istiqamətində işlər görən biznes nümayəndələrinin enerji mənbələrinə çıxışlarının təkmilləşdirilməsinin zəruriliyi nəzərə alınaraq bu istiqamətdə müvafiq işlər həyata keçirilmişdir. Ölkə Prezidentinin 4 aprel 2017-ci il tarixli Fərmanı ilə "Sahibkarların tələb olunan gücü 150 kVt-a qədər (150 kVt da daxil olmaqla mövcud 0,4 kV-luq şəbəkədən) olan mövcud və ya inşa ediləcək tikinti obyektlərinin elektrik enerjisi (gücü) alması üçün texniki şərtlərin, layihə-smeta sənədlərinin hazırlanması və verilməsi, habelə enerji təchizatı şəbəkəsinə qoşulması Qaydası" təsdiq edilmişdir. Qaydalara əsasən müraciətlər yalnız "ASAN Kommunal" (onlar yaradılanadək isə "ASAN Xidmət") mərkəzləri vasitəsilə edilir. Qoşulma proseduru üç mərhələdən (1. Texniki şərtlərin və layihə-smeta sənədlərinin alınması üçün müraciət edilməsi və həmin sənədlərin hazırlanaraq verilməsi. 2. Layihə-smeta sənədlərinin dəyərinin ödənilməsi, tikinti-quraşdırma işlərinin aparılması və şəbəkəyə fiziki qoşulma. 3. Tikinti obyektinə elektrik enerjisinin verilməsi) və maksimum 24 gündən ibarətdir. Həmçinin texniki şərtlərin və layihə-smeta sənədlərinin verilməsi, habelə şəbəkəyə qoşulmanı həyata keçirmək məqsədilə "ASAN Kommunal" (onlar yaradılanadək isə "ASAN Xidmət") mərkəzlərində aidiyyəti qurumların nümayəndələrindən ibarət Texniki Şuralar yaradılmışdır.

Sahibkarlığın əsas istiqamətlərindən biri olan kənd təsərrüfatı da daim diqqətdə saxlanılmış və bu sahədə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən "Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatının inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 11 aprel 2017-ci il tarixli Sərəncam imzalanmışdır. Sözügedən Sərəncamda

kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə maliyyələşdirmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi - maliyyə resurslarına tələbat üzrə hədəflərin müəyyənəşdirilməsi, innovativ və girovsuz kreditlərin tətbiqi, risklərin idarə olunması üzrə mexanizmlərin hazırlanması, girov bazasının genişləndirilməsi, istehsalçıların maliyyə savadlılığının artırılması, kreditləşmənin stimullaşdırılması, aqrar sığortanın inkişaf etdirilməsi - sığorta fondunun yaradılması imkanlarının dəyərləndirilməsi, sığorta hadisələri reyestrinin hazırlanması, istehsalçılara dəymiş maddi zərərin ödənilməsi mexanizminin yaradılması, istehsalçıların sığorta savadlılığının artırılması və aqrar sahəyə investisiya qoyuluşlarının təşviqi - aqrar investisiya ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi, investisiya layihələrinin hazırlanması və investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 iyul 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə pambıqçılığın inkişaf etdirilməsi, bu sahədə ixrac potensialının artırılması və kənd əhalisinin məşğulluğunun təmin edilməsi məqsədi ilə “Azərbaycan Respublikasında pambıqçılığın inkişafına dair 2017–2022-ci illər üçün Dövlət Proqramı” və 10 avqust 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə tütünçülüyün inkişaf etdirilməsi, tütün emalı sahəsinin dərinləşdirilməsi, bu sahədə fəaliyyət göstərən emal müəssisələrinin xammala olan tələbatının yerli məhsul istehsalı hesabına təmin olunması, gəlirliliyin və ixrac potensialının artırılması, kənd əhalisinin məşğulluğunun yüksəldilməsi məqsədilə “Azərbaycan Respublikasında tütünçülüyün inkişafına dair 2017–2021-ci illər üçün Dövlət Proqramı” təsdiq edilmişdir.

Həmçinin sahibkarların maliyyə vəsaitlərinə çıxış imkanlarını artırmaq və bununla sahibkarlıq fəaliyyətini stimullaşdırmaq, maliyyə sahəsində risklərin bölüşdürülməsinə əsaslanan kreditləşdirmə sistemi formalaşdırmaq məqsədilə ölkə Prezidentinin 25 dekabr 2017-ci il tarixli 1760 nömrəli Fərmanı ilə “Azərbaycan Respublikasının İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu” yaradılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən imzalanmış 31 oktyabr 2017-ci il tarixli “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən yoxlamaların dayandırılma müddəti 1 yanvar 2021-ci il tarixədək uzadılmışdır. “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında” Qanunun tətbiqindən sonrakı 26 ay ərzində vergi yoxlamaları istisna olmaqla cəmi 153 yoxlama, o cümlədən 2017-ci il ərzində 83 yoxlama keçirilmişdir. Yoxlamaların dayandırılmasından əvvəlki 26 ay ərzində isə bu say 125 mindən çox olmuşdur.

Sahibkarlığın, o cümlədən kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına birbaşa dəstək olacaq tədbirlərdən ən önəmlisi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 dekabr 2017-ci il tarixli Fərmanı ilə ölkədə investisiya və biznes mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, sahibkarlıq fəaliyyətinin tənzimlənməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi və səmərəli əlaqələndirmənin tətbiqi, kiçik və orta sahibkarlığın ölkə iqtisadiyyatında rolunun və rəqabət qabiliyyətinin artırılması, bu sahədə idarəçilik sisteminin müasir tələblərə uyğunlaşdırılması, maliyyə resurslarına kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin çıxış imkanlarının genişləndirilməsi və institusional dəstək mexanizmlərinin formalaşdırılması, sahibkarlığın hüquqi təminatının gücləndirilməsi və regionlarda sahibkarlığın inkişafına əlverişli şərait yaradılması əsasında dayanıqlı inkişafın təmin edilməsi məqsədilə yaradılmış “Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Sahibkarlığın İnkişafı Agentliyi”dir. Hazırda sözügedən Agentliyin səmərəli fəaliyyətinin təşkili məqsədilə işlər həyata keçirilir.

Aparılmış islahatlar, qəbul olunmuş fərmanlar, sərəncamlar, qərarlar, həyata keçirilmiş işlər və bu sahədə görülmüş tədbirlər ölkə iqtisadiyyatının və onun əsasını təşkil edən sahibkarlığın inkişafı sahəsinin daha da şaxələnərək genişlənməsinə imkan yaradır. Ötən illər, o cümlədən hesabat ili ərzində həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində özəl sektorun payı Ümumi Daxili Məhsulun 80 faizdən çoxunu təşkil etmişdir.

Bununla yanaşı, ölkədə sahibkarlığın daha da inkişafı, bütün sahələrdə dəstəklənməsi, sahibkarların, o cümlədən sahibkarlıq fəaliyyətinə yeni başlayanların müxtəlif sahələrdə məlumatlandırılması məqsədilə ölkənin şəhər və rayonlarında müxtəlif tədbirlər həyata keçirilmişdir. Həmçinin, ölkədə məşğulluğun təmin edilməsi, qeyri-neft ixracının artırılması, biznes mühitinin inkişafı, sahibkarlığın bu kimi strateji məsələlərdə rolunun artması, cəmiyyətdə sahibkarlığa dəstək əhval ruhiyyəsinin artırılmasına təkan vermək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 aprel 2016-cı il tarixli Sərəncamı ilə 25 aprel tarixi Azərbaycan Respublikasında “Sahibkarlar Günü” kimi təsis edilmişdir. Bununla əlaqədar 2016-cı ildə olduğu kimi 2017-ci

ilin 26 aprel tarixində də Bakı şəhərində Bakı Biznes Mərkəzində “Azərbaycan Respublikasında Sahibkarlar Gününə həsr olunmuş Konfrans” keçirilmişdir. Sözügedən tədbirdə 300-ə yaxın sahibkarın iştirakı təmin edilmiş, həmçinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 aprel 2017-ci il tarixli 2823 nömrəli Sərəncamına əsasən 27 şəxs ölkənin iqtisadi inkişafına verdikləri töhfəyə və sahibkarlığın genişləndirilməsi ilə bağlı dövlət siyasətinin həyata keçirilməsində səmərəli fəaliyyətlərinə görə “Tərəqqi” medalı ilə təltif olunmuşdur.

Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektləri haqqında məlumatların asan əldə olunması, onların əlaqələrinin genişləndirilməsinin təşviq edilməsi məqsədilə rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsalçıları haqqında məlumatları əks etdirən kataloqlar, o cümlədən rus dilində 440 müəssisə haqqında məlumatları özündə əks etdirən “Azərbaycanda istehsal olunub” kataloqu, Azərbaycan, rus və ingilis dillərində “Fındıq ixracatçılarının kataloqu”, Azərbaycan və ingilis dillərində “Azərbaycan sənayesi: şirkətlər, məhsullar” kataloqu, Azərbaycan və ingilis dillərində “İlin Sənaye Şirkətləri” kataloqu, “Meyvə şirələri və içkilər ixracatçıları” kataloqu hazırlanaraq nəşr olunmuş və yerli və beynəlxalq tədbirlərdə iştirakçılara təqdim edilmişdir.

Ölkəmizdə sahibkarlığın inkişafına dövlət himayəsinin sistemli şəkildə həyata keçirilməsini gücləndirmək, dövlət-sahibkar münasibətlərini daha da təkmilləşdirmək, sahibkarlar tərəfindən edilən müraciətlərin cavablandırılmasında sistemlilik yaratmaq, operativliyə nail olmaq üçün “195-2” prefiks nömrəsi ilə 1 sentyabr 2009-cu il tarixindən rəsmən fəaliyyət göstərən və ölkənin bütün regionlarını əhatə edən İqtisadiyyat Nazirliyinin Çağrı Mərkəzi yaradılmışdır. 2009-cu ilin 1 sentyabr tarixindən 2018-ci ilin 1 yanvar tarixinədək Çağrı Mərkəzinə 72749, o cümlədən 2017-ci il ərzində 10805 müraciət daxil olmuş və cavablandırılmışdır. Çağrı Mərkəzi tərəfindən 2017-ci il ərzində daxil olmuş müraciətlər üzrə ümumilikdə 6 sual vərəqəsi və 941 şikayət vərəqəsi tərtib olunmuş, onlar operativ araşdırılaraq qanunvericiliyə uyğun olaraq cavablandırılmışdır.

2017-ci ildə lisenziyaların verilməsi qaydasının sadələşdirilməsi, şəffaflığın artırılması istiqamətində islahatlar davam etdirilmişdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Dövlət xidmətlərinin göstərilməsində şəffaflığın artırılması, yaşayış yeri üzrə qeydiyyat və lisenziyalaşdırma prosedurlarının elektronlaşdırılması sahəsində bəzi tədbirlər haqqında” 2015-ci il 31 avqust tarixli 588 nömrəli Fərmanının 2-ci hissəsinin və “Lisenziyalar və icazələr” portalı haqqında Əsasnamə”nin təsdiq edilməsi barədə 2017-ci il 21 yanvar tarixli 1205 nömrəli Fərmanının 4.1-ci bəndinin icrası məqsədilə lisenziyaların və icazələrin elektron qaydada verilməsi üçün İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi ilə birlikdə “Lisenziyalar və icazələr” portalı hazırlanmışdır. 20 dekabr 2017-ci il tarixində Bakı Biznes Mərkəzində dövlət qurumlarının və sahibkarların iştirakı ilə lisenziyalar və icazələr portalının fəaliyyətə başlamasından sonra portalın sahibkarlar üçün yaradacağı imkanlar haqqında onların məlumatlandırılması, sahibkarların gələcəkdə portalın çoxsaylı xidmətlərindən istifadə etmək bacarıqlarının artırılması, portalın daha da təkmilləşdirilməsi üçün sahibkarların rəy və təkliflərinin öyrənilməsi məqsədilə Portalın ilkin təqdimatı keçirilmişdir. Lisenziya və icazə verən aidiyyəti orqanların portala qoşulması və informasiya sistemlərinin inteqrasiyası ilə bağlı texniki işlər başa çatdırıldıqdan sonra lisenziyalar və icazələr portalı fəaliyyətə başlayacaqdır.

“Lisenziyalar və icazələr” portalı sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün tələb olunan lisenziya və icazələrin verilməsi, yenidən rəsmiləşdirilməsi, dayandırılması, bərpası və ləğvi ilə bağlı müraciətlərin təqdim edilməsini, qəbulunu, emalını, cavablandırılmasını, lisenziya və icazələrin vahid reyestrinin elektron qaydada aparılmasını, istifadəçilərin və iştirakçıların portaldan sərbəst istifadəsini və portala inteqrasiya olunmuş informasiya sistemlərindən məlumatların real vaxt rejimində əldə olunmasını təmin edəcəkdir.

Eyni zamanda, “Lisenziyalar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2016-cı il 15 mart tarixli 176-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 20 aprel tarixli 866 nömrəli Fərmanının 2.2-ci bəndinin icrası məqsədilə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2017-ci il 15 may tarixli 206 nömrəli Qərarı ilə özəl tibb fəaliyyəti, tikintisinə icazə tələb olunan bina və qurğuların mühəndis-axtarış işləri, tikintisinə icazə tələb olunan bina və qurğuların tikinti-quraşdırma işləri və tikintisinə icazə tələb olunan və barəsində məlumatlandırma icraatı tətbiq olunan bina və qurğuların layihələndirilməsi üzrə lisenziyalaşdırılan iş və xidmətlərin siyahıları təkmilləşdirilərək yeni redaksiyada təsdiq edilmişdir. Həmin dəyişikliyə əsasən sözügedən fəaliyyət növləri üzrə lisenziyalaşdırılan işlərin sayı 159-dan 112-dək azaldılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Sahibkarlıq fəaliyyətinin xüsusi razılıq (lisenziya) tələb olunan növlərinin sayının azaldılması, xüsusi razılıq (lisenziya) verilməsi prosedurlarının sadələşdirilməsi və şəffaflığının təmin edilməsi haqqında” 2015-ci il 19 oktyabr tarixli 650 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq 2017-ci il ərzində İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən “ASAN xidmət” mərkəzlərində dövlət təhlükəsizliyindən irəli gələn hallarla əlaqədar fəaliyyət növləri istisna olmaqla, 24 lisenziya tələb olunan fəaliyyət növü üzrə lisenziyaların verilməsi, habelə vaxt itkisi və əlavə sənədləşmə işləri ilə qarşılaşmamaları üçün lisenziya almaq istəyən sahibkarlara məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi tədbirləri davam etdirilmişdir.

İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən “ASAN xidmət” mərkəzləri vasitəsilə 2017-ci ildə sahibkarlara 1646 lisenziya verilmişdir ki, bunun da 1027-i yeni verilmiş, 619-u müddətsiz lisenziya ilə əvəz edilmiş və ya yenidən rəsmiləşdirilmiş lisenziyalardır.

Son illər qeyri-neft sektorunun inkişafı, xüsusən qeyri-neft ixracının artırılması sahəsində aparılan tədbirlər nəticəsində sahibkarların biznes əlaqələri daha da genişlənməmiş, Azərbaycan məhsullarının satış bazarı yeni dövlətləri əhatə etmişdir. Sahibkarların işgüzar əlaqələrinin inkişafının dəstəklənməsi istiqamətində Azərbaycanda İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondu (AZPROMO) tərəfindən həyata keçirilən mühüm iqtisadi tədbirlər, o cümlədən biznes forumlar, konfranslar, seminarlar və beynəlxalq sərgilər qeyd olunan məqsədlərə nail olmağa kömək edir.

Ölkə başçısının “Xarici ölkələrə ixrac missiyalarının təşkilinə, xarici bazarların araşdırılması və marketing fəaliyyətinə, “Made in Azerbaijan” brendinin xarici bazarlarda təşviqinə, yerli şirkətlərin ixracla bağlı xarici ölkələrdə sertifikat və patent almasına, ixrac əlaqəli tədqiqat-inkişaf proqram və layihələrinə çəkilən xərclərin dövlət büdcəsi hesabına ödənilən hissəsinin müəyyənləşdirilməsi və ödənilmə mexanizminin tənzimlənməsi Qaydası”nın təsdiq edilməsi haqqında 2016-cı il 5 oktyabr tarixli Fərmanında əhatə olunan dəstək mexanizmləri ilə bağlı 2017-ci ildə intensiv olaraq praktiki işlər həyata keçirilib.

2017-ci ildə ixrac bazarlarının coğrafiyasının genişləndirilməsi və əhəmiyyətli ixrac bazarlarındakı mövqelərin möhkəmləndirilməsi və “Made in Azerbaijan” brendinin təşviqi məqsədi ilə Almaniya, Əfqanıstan, Pakistan, Qətər, Qazaxıstan, Macarıstan, Çin, Rusiya, BƏƏ və Səudiyyə Ərəbistanı olmaqla 10 ölkəyə 10 ixrac missiyası həyata keçirilib. Missiyalar çərçivəsində bir sıra məhsulların, o cümlədən meyvə-tərəvəz, şərab, meyvə şirələri, konsevləşdirilmiş məhsullar, tikinti materialları, mebel və digər məhsulların ixracına dair ilkin razılaşmalar əldə olunmuş və müqavilələr bağlanmışdır.

Bununla yanaşı, “Gulfood 2017” Beynəlxalq Ərzaq Sərgisində, “Prowein 2017” Beynəlxalq Şərab Sərgisində, “Worldfood Moscow” Beynəlxalq Ərzaq Sərgisində və “ANUGA” Beynəlxalq Ərzaq Sərgisində və “Hong Kong International Wine & Spirits Fair” beynəlxalq şərab sərgilərində yerli şirkətlərin vahid ölkə stendi altında iştirakı təmin edilmişdir. Sözügedən sərgilərdə Səudiyyə Ərəbistanı, İspaniya, Misir, Əfqanıstan, Rusiya, Belarus, Litva və digər ölkələrə meyvə-tərəvəz, nar şirəsi, şərab məhsulları, fındıq, çay, bal və quru süd, vanil və qabartma tozu, qənnadı məhsulları, diri qoyun və ət məhsulları, eləcə də digər məhsulların ixracına dair müqavilələr imzalanmış, razılaşmalar əldə olunmuşdur.

Bundan əlavə, sahibkarlara ixrac etdikləri qeyri-neft məhsullarının gömrük dəyərinin 3%-dən 6%-dək büdcə vəsaitləri hesabına təşviq verilir. 2017-ci ildə Rusiya, ABŞ, Çin, Belarus, Almaniya, İspaniya, Türkiyə, İsrail, Səudiyyə Ərəbistanı, Qazaxıstan, Gürcüstan, Kanada, Yunanıstan və digər ölkələrə ixrac olunmuş kənd təsərrüfatı və sənaye məhsulları üzrə 3 milyon manata yaxın ixrac təşviqi ödənilmişdir.

Eyni zamanda, ixracın təşviqi tədbirləri çərçivəsində AZPROMO tərəfindən 2017-ci ildə 240-dan çox tədbir və ikitərəfli görüş keçirilmiş, şirkətlərə ixrac üzrə fərdi qaydada xidmətlər göstərilmişdir.

“Made in Azerbaijan” brendinin təşviqinə dair Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 5 oktyabr 2016-cı il tarixli Fərmanına uyğun olaraq hazırlanmış Azərbaycanın meyvə və meyvə şirələrinə dair reklam çarxları Azərbaycan məhsullarının xarici ölkələrin ictimai yerlərində və beynəlxalq kütləvi informasiya vasitələrində təbliği tədbirləri çərçivəsində 2017-ci ilin oktyabr və noyabr aylarında Rusiyanın “Rossiya 24” federal kanalında yayımlanmışdır.

Xarici bazarların, xüsusilə əhəmiyyətli bazarların mövcud vəziyyətinin və gələcək perspektivlərinin ətraflı təhlil edilməsi, əhəmiyyətli bazarlarda ölkənin mövqeyinin daha da möhkəmləndirilməsi və yeni bazarlara çıxışın təmin

edilməsi məqsədilə İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən xarici bazarların araşdırılması ilə bağlı ixracla məşğul olan sahibkarların qiymətləndirilmiş və təsdiqlənmiş müraciətləri əsasında bir sıra bazar araşdırmaları aparılmışdır.

Həmçinin dövlətin iqtisadi siyasətinin həyata keçirilməsində Azərbaycan Respublikasının Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu yaxından iştirak etməklə, sahibkarlara güzəştli kreditlərlə maliyyə dəstəyinin verilməsi, investisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsi sahəsində konkret sahələrin təşviqi, regionlarda və Bakı şəhərinin qəsəbələrində sahibkarlığın inkişafına həsr olunmuş işgüzar forumların keçirilməsi, sahibkarlara maarifləndirici treninqlərin təşkil edilməsi, sahibkarlığın informasiya təminatının gücləndirilməsi, müasir texnologiyaların tətbiqini, rəqabət qabiliyyətli, xüsusilə ixrac yönümlü və idxalı əvəz edən məhsulların istehsalını və emalını nəzərdə tutan, eləcə də bu sahələrin inkişafını stimullaşdıran infrastruktur layihələrinin maliyyələşdirilməsi istiqamətində 2017-ci ildə də uğurlu fəaliyyətini davam etdirmişdir.

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq, sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyinin gücləndirilməsi məqsədilə Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu tərəfindən 2017-ci il ərzində regionlarda 36, Bakı şəhərinin qəsəbələrində 4 olmaqla ümumilikdə 40 işgüzar forum keçirilmişdir. Forumlarda sahibkarlara güzəştli kreditlər verilmiş, 3890 sahibkara, o cümlədən regionlarda 3490, Bakı şəhərinin qəsəbələrində isə 400 sahibkara maarifləndirici treninqlər keçirilərək iqtisadi biliklər verilmiş, nümunəvi investisiya layihələrinin təqdimatı keçirilmiş, müvəkkil kredit təşkilatlarının nümayəndələri və sahibkarlarla mövcud iqtisadi potensialdan daha səmərəli istifadə edilməsi məqsədi ilə müzakirələr aparılmış, tədbir keçirilmiş şəhər və rayonlar üzrə investisiya təkliflərinin qəbulu üçün kütləvi informasiya vasitələrində elanlar verilmişdir.

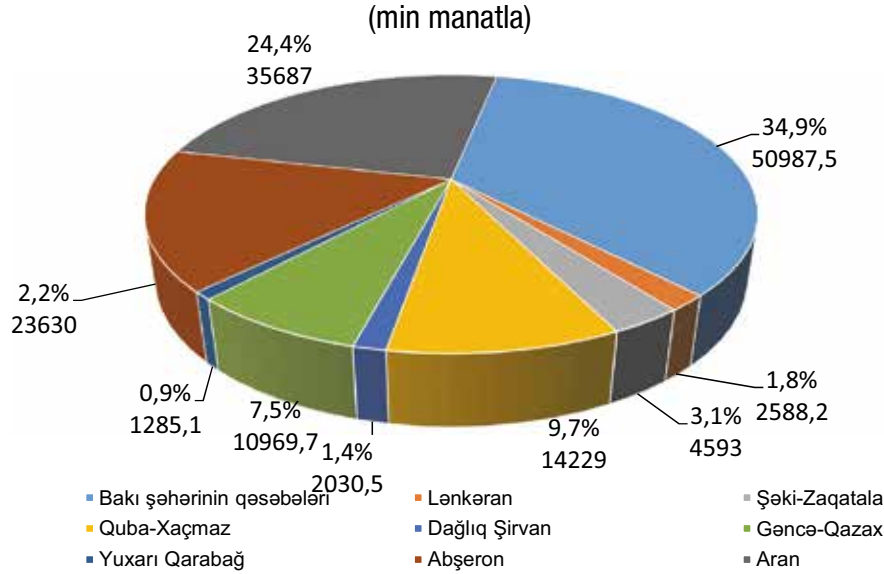
2017-ci il ərzində Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu tərəfindən layihələrin ümumi dəyəri 635,6 milyon manat olan 1953 sahibkarlıq subyektinə 146 milyon manat dövlətin güzəştli kreditləri verilmiş və bu kreditlər hesabına 6591 yeni iş yerinin yaradılması imkanı yaranmışdır. Verilmiş kreditlərin 65,1%-i respublikanın regionlarının, 34,9%-i isə Bakı şəhərinin qəsəbələrinin payına düşür.

2017-ci il ərzində kiçik həcmli 1875 layihəyə 20189 min manat güzəştli kredit verilmişdir. Bu kreditlər hesabına 2776 yeni iş yerinin açılması imkanı yaranmışdır.

Həmçinin əhalinin həssas qruplarının, o cümlədən məcburi köçkün, əlil, gənc və qadın sahibkarların, eləcə də az təminatlı ailələrin kiçik həcmli kreditlərdən maksimum bəhrələnərək özlərinə biznes imkanları yaratmaları daim diqqət mərkəzində saxlanılır. Belə ki, 92 məcburi köçkün sahibkara 3,4 milyon manat, 280 qadın sahibkara 6,6 milyon manat, 282 gənc sahibkara 39,3 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir. Bu kreditlər hesabına 2197 yeni iş yerinin yaradılması imkanı yaranmışdır.

2017-ci il ərzində Fondun vasitəsilə Aran iqtisadi rayonu üzrə 671 (34,4%) layihəyə 35687 min (24,4%) manat, Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu üzrə 446 (22,8%) layihəyə 10969,7 (7,5%) manat, Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu üzrə 197 (10,1%) layihəyə 14229 min (9,7%) manat, Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu üzrə 58 (3%) layihəyə 1285,1 min (0,9%) manat, Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu üzrə 205 (10,5%) layihəyə 4593 min (3,1%) manat, Lənkəran iqtisadi rayonu üzrə 237 (12,1%) layihəyə 2588,2 (1,8%) min manat, Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu üzrə 50 (2,6%) layihəyə 2030,5 min (1,4%) manat, Abşeron iqtisadi rayonu üzrə 20 (1%) layihəyə 23630 min (16,2%) manat və Bakı şəhərinin qəsəbələri üzrə 69 (3,5%) layihəyə 50987,5 min (34,9%) manat dövlətin güzəştli kreditləri verilmişdir.

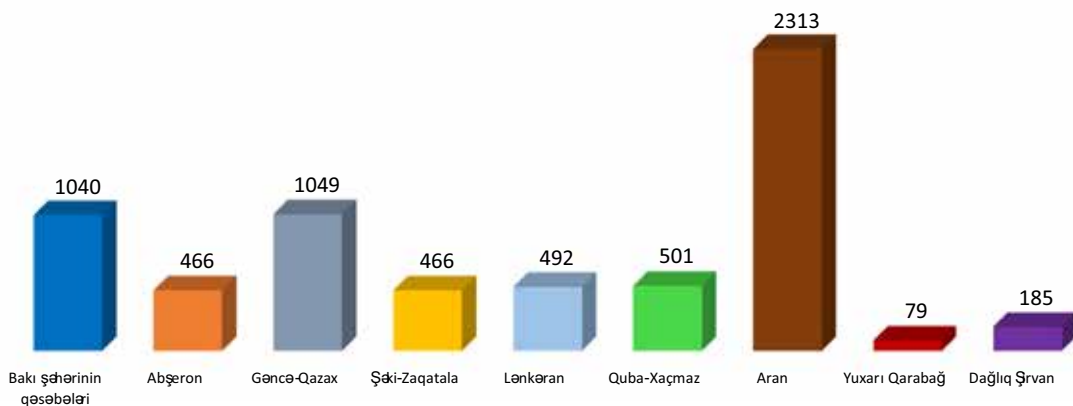
2017-ci il ərzində verilmiş güzəştli kreditlərin respublikanın iqtisadi rayonları üzrə bölgüsü

Güzəştli kreditlər hesabına maliyyələşdirilən investisiya layihələrinin həyata keçirilməsi nəticəsində 6591 yeni iş yerlərinin yaradılması nəzərdə tutulur. O cümlədən:

- Bakı şəhərinin qəsəbələri üzrə 1040 (15,8%);
- Abşeron iqtisadi rayonu üzrə 466 (7,1%);
- Aran iqtisadi rayonu üzrə 2313 (35,1%);
- Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu üzrə 1049 (15,9%);
- Lənkəran iqtisadi rayonu üzrə 492 (7,5%);
- Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu üzrə 466 (7,1%);
- Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu üzrə 501 (7,6%);
- Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu üzrə 185 (2,8%);
- Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu üzrə 79 (1,2%) yeni iş yeri.

2017-ci il ərzində verilmiş güzəştli kreditlər hesabına yaradılacaq yeni iş yerlərinin respublikanın iqtisadi rayonları üzrə bölgüsü

Aqrar sahənin daha da inkişaf etdirilməsi məqsədilə dövlət tərəfindən investisiya layihələrinin reallaşdırılması ilə bağlı güzəştli kreditlərin verilməsinə xüsusi əhəmiyyət verilir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun vəsaitləri hesabına 2017-ci ildə aqrar sahənin inkişafı ilə bağlı 1871 sahibkarlıq subyektinin investisiya layihəsinin maliyyələşdirilməsinə 97 milyon manat güzəştli kredit vəsaiti ayrılmışdır. Maliyyələşdirilmiş layihələr hesabına 5224 yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

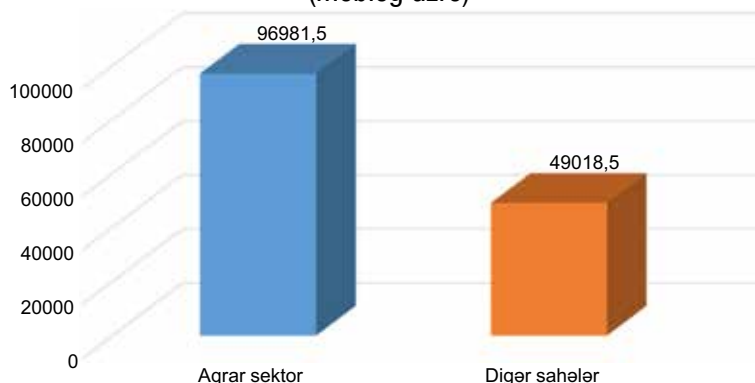
Güzəştli kreditlər hesabına maliyyələşdirilən investisiya layihələrinin 1871-i (95,8%) aqrar sektorun və 82-i (4,2%) digər sahələrin payına düşür.

2017-ci il ərzində maliyyələşdirilmiş investisiya layihələrinin sahələr üzrə bölgüsü
(layihə sayı üzrə)

Verilmiş güzəştli kreditlərin 97 milyon manatı (66,4%) aqrar sektorun və 49 milyon manatı (33,6%) digər sahələrin payına düşür.

2017-ci il ərzində verilmiş güzəştli kreditlərin sahələr üzrə bölgüsü
(məbləğ üzrə)

Verilmiş güzəştli kreditlər ilə əlaqədar yaranan yeni iş yerlərinin 5224-ü (79,3%) aqrar sektorun və 1367-i (20,7%) digər sahələrin payına düşür.

2017-ci il ərzində verilmiş güzəştli kreditlərin sahələr üzrə bölgüsü
(yeni iş yerləri üzrə)

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin dünya ölkələrinin qabaqcıl təcrübəsinin Azərbaycana gətirilməsi, ölkədə müasir texnologiyaların tətbiqinə əsaslanan istehsal, emal, infrastruktur sahələrinin yaradılması istiqamətində verdiyi tapşırıqların icrasını təmin etmək məqsədi ilə Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun vasitəsilə son illərdə respublika iqtisadiyyatının qeyri-neft sektoru üzrə ümumi dəyəri 3,2 milyard manat olan 443 investisiya layihəsinin maliyyələşdirilməsinə 1,3 milyard manat dövlətin güzəştli kreditləri verilmişdir. Maliyyələşdirilmiş müəssisələrdən 403-ü (91%) istifadəyə verilmiş, digər 40-ı (9%) müəssisə üzrə işə tikinti-quraşdırma işləri davam etdirilmişdir.

Yeni texnologiyalara əsaslanan investisiya layihələrinin güzəştli qaydada maliyyələşdirilməsi sahəsində işlər 2017-ci il ərzində də davam etdirilmiş və bu məqsədlə 48 investisiya layihəsi maliyyələşdirilmişdir. Bu layihələrdən 7 aqropark, 2 logistik mərkəz, 2 müasir heyvandarlıq, 2 quşçuluq, 77,7 ha ərazidə 9 istixana, 1 fındıq bağı, 2 quru meyvə və fındıq emalı, 1 çörək, 1 şirniyyat məhsulları, 1 qazlı və qazsız su, 2 tütünqurutma, 1 pestisid, 1 mebel, 1 pambıq əkini və emalı, 1 pambıq emalı, 4 tikinti materialları, 1 şprits, 1 polietilen, 4 plastik mətbəx və məişət malları, 4 turizm və s. müəssisəsinə 120,4 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir. Dövlətin güzəştli kreditləri hesabına rəqabətqabiliyyətli və ixrac yönümlü məhsullar istehsal edən kiçik və orta həcmli qeyri-neft sənaye müəssisələrinin yaradılması respublikanın müxtəlif yeyinti və digər sənaye məhsullarına olan tələbatının yerli istehsal hesabına ödənilməsi ilə yanaşı, ölkənin ixrac potensialının artırılmasında mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bundan əlavə, müasir texnologiyaların tətbiqinə əsaslanan investisiya layihələrinin reallaşdırılması regionlarda məşğulluğun təmin edilməsinə, regionların investisiya cəlbediciliyinin artırılmasına, digər sahələrin inkişafının stimullaşdırılmasına, eləcə də iqtisadiyyatın strukturunun şaxələnməsinə şərait yaradır.

2017-ci ildə Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun maliyyə dəstəyi ilə 61 istehsal, emal və infrastruktur müəssisələri, o cümlədən 2 aqropark, 14 müasir istixana kompleksi, 10 logistika mərkəzi və taxıl anbarı kompleksi, 6 tikinti materialları istehsalı müəssisəsi, 3 quşçuluq təsərrüfatı, 3 müasir iri fermer təsərrüfatı, 2 intensiv bağçılıq təsərrüfatı, 1 çörək istehsalı zavodu və 20 digər müxtəlif qida və qeyri qida məhsulları istehsalı müəssisələri istifadəyə verilmişdir.

Bundan əlavə, müasir istehsal infrastrukturuna malik sənaye parklarının və sənaye məhəllələrinin yaradılması ölkədə sənaye sahələrinin, habelə istehsal sahələrinin və onun innovasiya istiqamətinin inkişafını nəzərdə tutan dövlət siyasətinin reallaşdırılmasına yönəldilmişdir. Sənaye parkları və məhəllələri həmçinin ölkənin qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafı, iqtisadiyyatın ixrac qabiliyyətinin, eləcə də rəqabətqabiliyyətli, idxalı əvəz edən məhsulların istehsalının artırılması, rayonlarda məşğulluğun təmini, investisiyaların və müasir texnologiyaların cəlb edilməsi kimi öncül vəzifələrin yerinə yetirilməsi baxımından xüsusilə əhəmiyyətlidir.

Sənayeləşmə siyasətinə uyğun olaraq regionlarda 2017-ci il ərzində bir sıra işlər həyata keçirilmişdir.

Belə ki, 2017-ci ildə Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında 4 müəssisə - yüksək təzyiqlə davamlı xortum və fitinqlər istehsal edən “MST Engineering Services” MMC, yüksək keyfiyyətli sintetik və yarım sintetik sürtgü yağları istehsal edən “Alco Lubricant Company” MMC, pestisidlər və aqro-kimyəvi məhsullar istehsal edən “Aqrokimya Azərbaycan” MMC, məlumatların (datanın) emalı, qeydə alınması və ötürülməsini həyata keçirəcək “STDC” MMC fəaliyyətə başlamışdır. 2018-ci ildə işə əlavə olaraq 6 müəssisə - Ferrosilium (FeSi) və ferrosilikomanqan (FeSiMn) istehsal edəcək - “Baku Non Ferrous and Foundry Company” MMC, “Polipropilen və yüksək sıxlıqlı polietilen istehsal edəcək - “SOCAR Polymer” MMC, müxtəlif tipli tikinti məhsulları (qatqıları) istehsal edəcək - “SİKA” MMC, Tütün məmulatları (siqaret) istehsal edəcək - “Tabaterra” QSC, Karbamid (azot gübrəsi) istehsal edəcək - “SOCAR Karbamid Zavodu”, sənaye istifadəsi üçün polimerdən kisə və torbalar istehsal edəcək - “SumPlast” MMC fəaliyyətə başlayacaqdır.

Mingəçevir Sənaye Parkında yüngül sənaye məhsulları, o cümlədən iplik, boyama, toxuma, tikiş, corab, ayaqqabı və tibbi kosmetika istehsalı üzrə 9 fabrikin yaradılması və 5500-dən çox yeni iş yerinin açılması nəzərdə tutulur. Artıq “Mingəçevir Tekstil” MMC “2 növdə (“Ring” və “Open End” üsulu ilə) ipliklərin istehsalı” layihəsi üzrə Mingəçevir Sənaye Parkının rezidenti kimi qeydiyyatda alınmış və fabrikin 2018-ci ildə istismara verilməsi nəzərdə tutulur.

Ölkədə ilk sənaye məhəlləsi olan Neftçala Sənaye Məhəlləsinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin iştirakı ilə 24 sentyabr 2017-ci il tarixində açılışı həyata keçirilmişdir. Sənaye Məhəlləsində 6

müəssisə - polietilen boru istehsal edən “Toğrul-2008”, modul tipli məktəb binalarının istehsalı ilə məşğul olan “Providence Doytch Limited”, metalkonstruksiya və kənd təsərrüfatı təyinatlı qurğuların istehsalı müəssisəsi “Petroqeoqaz” MMC, balıq yemi istehsal edən “Kəhf” MMC, karton stəkan istehsal edən “Sun Rise Production” və plastik tara istehsalı müəssisəsi “Metak” MMC artıq fəaliyyətə başlamışdır. 2018-ci ildə isə daha 3 müəssisənin - pivot suvarma sistemləri istehsal edən “Gilan Pivot” MMC-nin, balıq konservi soyudulmuş balıq istehsal edən “Azproduct” MMC-nin, “Azərmaş” ASC və İran Khodro birgə avtomobil zavodunun fəaliyyətə başlaması nəzərdə tutulur.

Masallı Sənaye Məhəlləsində zəruri infrastrukturun (elektrik, qaz, su və rabitə) yaradılması istiqamətində işlər sürətlə davam etdirilmiş və 2018-ci ilin fevral ayında istehsal sahələri sahibkarların istifadəsinə təqdim olunacaq. Sahibkarlar tərəfindən Masallı Sənaye Məhəlləsinə böyük maraq göstərilir. Təqdim olunan layihələr əsasən mebel, tikinti materialları, plastik tara, süfrə suyu, qida məhsulları, xalça istehsalı və kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı sahələrini əhatə edir.

Bundan başqa Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 25 iyul tarixli, 3127 nömrəli Sərəncamı ilə Hacıqabul Sənaye Məhəlləsi və 2017-ci il 27 noyabr tarixli, 3407 nömrəli Sərəncamı ilə Sabirabad Sənaye Məhəlləsi yaradılmışdır. Hacıqabul Sənaye Məhəlləsində fəaliyyət göstərəcək rezidentlərin ağır maşınqayırma, xüsusi vaqonqayırma, avtomobil ehtiyat hissələrinin və kompozit materialları istehsalı sahələrində ixtisaslaşması nəzərdə tutulur. Məhsulların satış bazarları isə MDB, Yaxın Şərqlə və Afrika ölkələri olacaqdır. İyirmi hektar ərazidə salınacaq Sabirabad Sənaye Məhəlləsində isə yun tədarükü, pambıqtəmizləmə, taxta, plastik məmulatlar və tikinti materiallarının istehsalı, kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı müəssisələri və logistika mərkəzinin fəaliyyət göstərməsi planlaşdırılır.

Eyni zamanda həyata keçirilən tədbirlərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin fəaliyyətinin stimullaşdırılması məqsədi ilə müxtəlif regionlarda sənaye məhəllələrinin yaradılması imkanları nəzərdən keçirilir.

2017-ci il ərzində ölkədə xalçaçılığın inkişaf etdirilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir. Belə ki, Füzuli rayonunun Horadiz qəsəbəsində, Şəmkir rayonu və Quba şəhərində xalça emalatxanaları ölkə rəhbərinin iştirakı ilə açılaraq istifadəyə verilmiş, digər 7 rayonda isə (Ağdam, Ağstafa, Xaçmaz, İsmayilli, Qazax, Qəbələ, Tovuz) müəyyən edilmiş ərazilərdə nümunəvi layihə əsasında “Azərxalça” ASC-nin yerli filiallarının tikintisi yekunlaşmışdır.

Növbəti illərdə belə emalatxanaların ümumi sayının 30-a çatdırılacağı planlaşdırılır. Bu emalatxanalar regionlarda əsasən qadınların işlə təmin olunması istiqamətində böyük əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, bu emalatxanalarda 5000-dək insanın işlə təmin olunması nəzərdə tutulmuşdur.

Həmçinin rəqabətqabiliyyətli və yeni texnologiyalara əsaslanan xalça və xalça məmulatlarının istehsalını təmin etmək üçün ölkədə xammal müəssisələrinin qurulması üzrə müvafiq araşdırma və hazırlıq işləri aparılmaqdadır. Belə ki, Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında yun iplik istehsalını həyata keçirəcək Yunəyirici Boyaq fabrikinin tikintisinə artıq başlanılmışdır. Eyni zamanda xammal bazasının təmin edilməsi məqsədilə respublikanın 5 rayonunda yun və təbii boyaq maddələri tədarükü məntəqələrinin tikintisi qərara alınmışdır.

Bununla yanaşı dövlətin dəstəyi hesabına ipəkçiliyin dayanıqlı əsaslarla inkişafına nail olmaq, ipək emalı sənayesinin xammal təminatını yüksəltmək, istehsal edilən məhsulun keyfiyyətini və həcmi artırmaq, yeni təsərrüfat subyektləri yaratmaq, ipək məhsullarının ixrac potensialını gücləndirmək və məşğulluğun artırılması məqsədi ilə “Azərbaycan Respublikasında baramaçılığın və ipəkçiliyin inkişafına dair 2018–2025-ci illər üçün Dövlət Proqramı” təsdiq olunmuşdur. Dövlət proqramı çərçivəsində ölkədə ipək məhsullarının istehsalı, tədarükü və emalı sahələrində sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi, ənənəvi baramaçılıq rayonlarında barama istehsalının və emalının dəstəklənməsi üçün zəruri tədbirlər görülməsi davam etdiriləcək.

Ölkəmizdə sənaye müəssisələrinin yaradılması prosesi uğurla davam etdirilmişdir. Bu müəssisələr arasında Ağcabədi rayonunda yeni çörək və un məmulatları zavodunu, “Gədəbəy Mineral Suları” MMC-nin illik istehsal gücü 6 milyon litr olan limonad zavodunu, Yevlax şəhərində Varvara balıqartırma və balıq yetişdirmə müəssisəsini, Lənkəran şəhərində Çəltik zavodunu, Cəlilabad rayonunda dənli və paxlalı bitkilərin təmizlənməsi və qablaşdırılması müəssisəsini, Sumqayıt şəhərində “MST Engineering Services” MMC-ni, “Alco Lubricant Company” MMC-ni, “Aqrokimya Azərbaycan” MMC-ni və “STDC” MMC-ni qeyd etmək olar.

Sahibkarların maarifləndirilməsi, onlara metodiki köməkləyin, məsləhət və informasiya xidmətlərinin göstərilməsi məqsədi ilə Bakı Biznes Tədris Mərkəzi və onun nümayəndəlikləri tərəfindən 2017-ci il ərzində Bakı şəhərində və regionlarda xarici və yerli ekspertlərin iştirakı ilə sahibkarlar, iş adamları və sahibkarlıq fəaliyyətinə yeni başlayanlar üçün “Biznes planların və investisiya layihələrinin hazırlanması”, “Biznes ideyanı yarat”, “Öz biznesinə başla”, “Marketinq”, “Menecment”, “Made in Azerbaijan” brendinin yaradılması və inkişafı”, “Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının inkişafı”, “Kənd təsərrüfatında sahibkarlıq fəaliyyətinin sığortalanması” və s. mövzular üzrə 124 treninq, seminar, dəyirmi masa və digər tədbirlər keçirilmişdir. Tədbirlərdə 2500-dən artıq dinləyici iştirak etmişdir.

Bununla yanaşı, hesabat dövründə Bakı Biznes Tədris Mərkəzi və onun nümayəndəlikləri tərəfindən Bakı şəhərində və regionlarda müraciət edən sahibkarlara, iş adamlarına və sahibkarlıq fəaliyyətinə yeni başlayanlara müxtəlif sahələr üzrə 746 məsləhət xidməti göstərilmişdir.

Bakı Biznes Tədris Mərkəzi tərəfindən Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GiZ) ilə birlikdə “Azərbaycanın biznes ictimaiyyətində menecerlərin ixtisasının artırılması üzrə Azərbaycan-Almaniya birgə Proqramı” çərçivəsində 2017-ci ildə 37 nəfər sahibkar və menecer Almaniya da 1 ay müddətində “İqtisadi kooperasiya” üzrə ixtisasartırma kursu keçmişdir.

Bununla yanaşı, regionlarda təşəbbüskar gənclər üçün biznes inkubatorların yaradılması və fəaliyyətinin təşkili məqsədi ilə müvafiq işlər 2017-ci il ərzində də davam etdirilmiş və təşəbbüskar gənclər üçün Azərbaycanda ikinci regional biznes inkubator Yevlax şəhərində yerləşən Aran Regional İnkişaf Mərkəzində yaradılmışdır. Aran iqtisadi rayonunun müxtəlif inzibati rayonlarında yaşayan 21 nəfər təşəbbüskar gənc müsabiqə yolu ilə kənd təsərrüfatı (bitkiçilik və heyvandarlıq), balıqçılıq, qablaşdırma, İKT, xidmət və s. sahələr üzrə biznes inkubator üçün rezident qəbul edilmişdir.

Fəaliyyət Proqramına müvafiq olaraq, biznes inkubatorun 21 nəfər rezidenti üçün biznes inkubatorun fəaliyyətinin birinci mərhələsində 3 ay ərzində 144 saat miqdarında “Biznesin əsasları, təşkili və idarə edilməsi”, “Biznes ideyanı yarat”, “Biznes planların hazırlanması”, “Öz biznesinə başla”, “Layihələrin idarə edilməsi”, “Logistika”, “İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən göstərilən elektron xidmətlər”, “Menecmentin əsasları”, “Biznesin hüquqi tənzimlənməsi”, “Marketinqin əsasları”, “Biznesin sığortalanması”, “İşgüzar əlaqələr” mövzularında treninqlər keçirilmişdir. Biznes inkubatorun fəaliyyətinin ikinci mərhələsində biznes ideyaların həyata keçirilməsi məqsədi ilə biznes inkubator rezidentləri üçün məsləhət xidmətləri göstərilməsinə başlanmışdır.

Eyni zamanda biznes inkubator iştirakçılarının sahibkarlıq təşəbbüslərinin dəstəklənməsi, yeni biznes və məşğulluq imkanlarının yaradılması, daha perspektivli və innovativ biznes ideyaların müəyyən edilməsi və onların həyata keçirilməsinin stimullaşdırılması məqsədilə sözügedən Biznes Inkubatorun iştirakçıları arasında ən yaxşı biznes ideyaların müəyyən edilməsi üçün “İdeyadan biznesə doğru” mövzusunda biznes ideyaların müsabiqəsi keçirilmiş və qaliblər mükafatlandırılmışdır.

Bununla yanaşı, 2017-ci ildə İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən Xaçmaz şəhərində yerləşən Quba-Xaçmaz Regional İnkişaf Mərkəzində və Yevlax şəhərində yerləşən Aran Regional İnkişaf Mərkəzində qadınlar üçün biznes inkubatorlar yaradılmışdır. Sözügedən biznes inkubatorlar üçün qadın iştirakçılarının (rezidentlərinin) seçilməsi məqsədilə 10 və 19 oktyabr 2017-ci il tarixli “Azərbaycan” qəzetində müsabiqə elanları dərc edilmişdir. Hazırda namizədlərin müəyyən edilməsi istiqamətində işlər davam etdirilir.

Yeni açılmış müəssisələr barədə məlumat (illər üzrə)

İqtisadi rayonlar	2004	2005	2006	2007	2008	2004-2008	2009	2010	2011	2012	2013	2009-2013	2014	2015	2016	2017	2014-2017	2004-2017
Ölkə üzrə cəmi, o cümlədən	4921	5516	5123	5145	6867	27572	5314	4296	5137	5417	7879	28043	9130	6266	8012	11934	35342	90957
Bakı	2916	3326	3040	3144	4236	16662	3482	2608	3159	3252	4293	16794	4720	3373	5089	6840	20022	53478
Regionlar üzrə cəmi, o cümlədən	2005	2190	2083	2001	2631	10910	1832	1688	1978	2165	3586	11249	4410	2893	2923	5094	15320	37479
Abşeron	320	287	242	268	448	1565	302	296	390	391	514	1893	690	508	594	1204	2996	6454
Gəncə-Qazax	311	246	251	246	404	1458	267	229	274	309	552	1631	637	338	348	436	1759	4848
Şəki-Zaqatala	144	196	195	152	192	879	172	188	186	249	413	1208	493	190	218	309	1210	3297
Lənkəran	200	204	198	265	215	1082	175	228	268	256	591	1518	622	679	368	287	1956	4556
Quba-Xaçmaz	84	119	149	142	150	644	116	98	127	106	204	651	359	121	233	621	1334	2629
Aran	440	562	498	539	943	2982	614	477	527	690	991	3299	1117	744	917	1821	4599	10880
Yuxarı Qarabağ	144	105	81	109	116	555	73	55	90	82	133	433	126	109	61	172	468	1456
Kəlbəcər-Laçın	61	43	31	23		158	8			1	4	13	8	9	123	185	758	1503
Dağlıq Şirvan	35	102	72	47	95	351	56	60	74	60	144	394	298	152	3	5	25	196
Naxçıvan	266	326	366	210	68	1236	49	57	42	21	40	209	60	43	58	54	215	1660

MÜNDƏRİCAT

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında Fərman
-6-

“Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” haqqında
-8-

30 yanvar 2017-ci il tarixində “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın icrasının üçüncü ilinin yekunlarına həsr olunan konfransda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin giriş nitqi
-10-

30 yanvar 2017-ci il tarixində “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın icrasının üçüncü ilinin yekunlarına həsr olunan konfransda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin yekun nitqi
-15-

Regionların sosial-iqtisadi inkişafı sahəsində nəzərdə tutulmuş tədbirlər 2017-ci ildə uğurla icra olunmuşdur
-23-

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin regionlara səfərləri Dövlət Proqramının icrasına təkan verir
-37-

Sahibkarlığın inkişafı ölkə iqtisadiyyatının diversifikasiyası baxımından dövlət siyasətinin aparıcı istiqamətlərindən biridir
-100-

Yeni açılmış müəssisələr barədə məlumat
-111-